

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA**

KAROLINA KRISIKAITIENĖ
TEISĖ IR POLICIJOS VEIKLA

**PRAKTINĖS NETEISĖTO PRATURTĖJIMO (LR BK 189¹ STR.)
NORMOS TAIKYMO PROBLEMAS**
Magistro baigiamasis darbas

Vadovas: lektorė D. Milienė

Kaunas, 2025

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	3
ĮVADAS	4
1. NETEISĖTO PRATURTĖJIMO KRIMINALIZAVIMO TEISINIS PAGRINDAS IR SUDĖTIES POŽYMIŲ AIŠKINIMO PROBLEMATIKA	8
1.1. Europos Sąjungos kovos su neteisėtomis pajamomis sistema ir jos raida.....	8
1.2. Neteisėto praturtėjimo objekto ir dalyko problematika	15
1.3. Neteisėto praturtėjimo subjekto ir veikos neapibrėžtumo klausimai.....	21
2. KOVOS SU NETEISĖTOMIS PAJAMOMIS PRIEMONIŲ SISTEMA LIETUVOJE IR EUROPOS KONTEKSTE BEI NETEISĖTO PRATURTĖJIMO VAIDMUO ŠIOJE SISTEMOJE...	28
2.1. Mokesčių administratoriaus taikomos priemonės neteisėtoms pajamoms identifikuoti ir susigrąžinti	28
2.2. Baudžiamajame kodekse įtvirtintos turto konfiskavimo priemonės.....	31
2.3. Civiliniai turto paėmimo mechanizmai.....	36
3. PRAKTINĖS NETEISĖTO PRATURTĖJIMO NORMOS TAIKYMO PROBLEMOS	43
3.1. Iškiteisminių tyrimų problematika ir kritiniai aspektai tiriant neteisėtą praturtėjimą	43
3.2. Teismų praktikos analizė ir probleminiai aspektai neteisėto praturtėjimo bylose.....	50
IŠVADOS	64
PASIŪLYMAI	66
LITERATŪROS SĄRAŠAS	67
ANOTACIJA	80
ANNOTATION	81
SANTRAUKA	82
SUMMARY	83
AKADEMINIO SAŽININGUMO PASIŽADĖJIMAS	84

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

BK – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas

BPK – Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas

CTK – civilinis turto konfiskavimas

ES – Europos Sąjunga

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas

Generalinė prokuratūra – Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra

ITK – išplėstinis turto konfiskavimas

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos

Komisija – Europos Komisija

Konstitucija – Lietuvos Respublikos Konstitucija

Konstitucinis Teismas – Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

Konvencija – Jungtinių Tautų Konvenciją prieš korupciją

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

MAĮ – Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas

MGL – minimalaus gyvenimo lygis

Rekomendacijos dėl turto tyrimo – Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros rekomendacijos dėl turto tyrimo

VMI – Valstybinė mokesčių inspekcija

IVADAS

2010 m. gruodžio 11 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 72³, 189¹ straipsniais įstatymas, kuriuo, be kitų pakeitimų, kriminalizuotas neteisėtas praturtėjimas. Lietuvoje, kur šešėlinė ekonomika, korupcija ir mokesčių slėpimas buvo ir yra labai opios problemos, į šios veikos kriminalizavimą žiūrėtą optimistiškai. Įstatymo aiškinamajame rašte nurodyta, kad neteisėto praturtėjimo kriminalizavimas padės korupcines, ekonomines, finansines ir kitas veikas padaryti ne tokias pelningas, taip pat sudarys sąlygas baudžiamojon atsakomybėn patraukti visus, su savanaudiškais nusikaltimais susijusius, asmenis.¹

Tačiau nuo pat neteisėto praturtėjimo kriminalizavimo pradžios teismams kilo sunkumų taikant šią normą praktikoje. Dėl to jie ne kartą kreipėsi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą (toliau – Konstitucinis Teismas) prašydami ištirti, ar ši nuostata neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai (toliau – Konstitucija). Nors ne visi prašymai buvo priimti nagrinėti, galiausiai 2017 m. kovo 15 d. Konstitucinis Teismas, sujungęs kelių pareiškėjų prašymus, priėmė reikšmingą sprendimą, kuriame konstatavo, kad BK 189¹ straipsnio 1 dalis neprieštarauja Konstitucijai.²

Nuo pat normos priėmimo pradžios teisės mokslininkai ją vertino prieštaringai. Daugelis jų sveikino įstatymų leidėjo siekį stiprinti kovą su neteisėtomis pajamomis, tačiau kartu kėlė abejonių ar nepažeidžiami konstituciniai teisinės valstybės, proporcingumo, nekaltumo prezumpcijos bei *ultima ratio* principai. Ypač daug kritikos susilaukė normos techninė struktūra.

Temos naujumas ir ištyrimo lygis. Pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas nesiėmė nagrinėti normos struktūros, aiškindamas, kad tai žemesnės instancijos teismų kompetencija, nors būtent juridinė normos technika susilaukė ypač daug teisės mokslininkų kritikos. Praktika rodo, jog nemaža dalis bylų buvo nutraukiamos dar ikiteisminio tyrimo stadijoje nenustačius nusikalstamos veikos požymių. Teismai, savo sprendimuose taip pat ne kartą pabrėžė įstatymo aiškumo būtinumą – asmeniui iš normos formuluotės turi būti suprantama, kokie veiksmai ar neveikimas gali sukelti baudžiamąją atsakomybę. Kaip pažymi Paulius Veršėkys „kvalifikuojant veiką kaip nusikalstamą ar

---

¹ „Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 67 straipsnio papildymo, 72 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 72³ ir 189¹ straipsniais įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 91, 94 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 168¹ straipsniu įstatymo projektu“, LRS, žiūrėta 2025 m. rugsėjo 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.380073>.

² „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. KT4-N3/2017 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 6 d., <https://www.lrkt.lt/lt/teismoaktai/paieska/135/ta1679/content>.

traukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn, būtina inkriminuoti ne vieną ar dalį konkrečios nusikalstamos sudėties požymių, o jai būdingų požymių visumą.“³

2023 m. įstatymų leidėjas priėmė esminius BK 189¹ straipsnio 1 dalies pakeitimus,⁴ o 2024 m. ši nuostata buvo papildyta nauja bausmės rūšimi.⁵ Šiuo metu galiojanti redakcija skamba taip: „*Tas, kas turėjo nuosavybės teisę didesnės negu 900 MGL vertės turtą, žinodamas, kad tas turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki ketverių metų.*“ Pakeitimais įstatymų leidėjas ne tik ženkliai pakėlė turimo neaiškios kilmės turto vertę, bet ir susiaurino kaltės formą, baudžiamąją atsakomybę taikant tik tais atvejais, kai įrodoma tyčia.

Nors anksčiau neteisėtas praturtėjimas susilaukė daug teisės mokslininkų dėmesio, tačiau po įstatymo pakeitimų iš esmės tik S. Bikelis nagrinėjo kylančią baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą praturtėjimą bei ją lydintį turto konfiskavimą, darydamas išvadą, jog BK 189¹ straipsnis iš dalies prieštarauja proporcingumo principui.⁶ Analizuojant mokslinę literatūrą pastebima, jog dėl menko veiksmingumo neteisėtas praturtėjimas šiuo metu tarsi užleido savo vietą kitoms kovos su neteisėtomis pajamomis priemonėms. Pavyzdžiui, G. France nuomone, pagrindinė neteisėto praturtėjimo ir kitų su baudžiamuoju procesu susijusių turto konfiskavimo priemonių taikymo problema yra ta, jog ne visais atvejais įmanoma priimti apkaltinamąjį nuosprendį. Mokslininkas pažymi, jog dažnesnis civilinio turto konfiskavimo taikymas galėtų išspręsti šią problemą.⁷

---

³ Paulius Veršekys, „Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013), 25, <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:2027563/datastreams/MAIN/content>.

⁴ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 141, 156, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 189-1, 190, 192, 195, 196, 197, 199, 199-1, 199-2, 200, 201, 203, 204, 206, 207, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 224-1, 246, 248, 253, 255, 256, 267, 267-1, 277, 281 straipsnių ir XXIX skyriaus pavadinimo pakeitimo, Kodekso papildymo 253-2, 256-2, 260-1, 266-1, 267-2, 267-3, 276-4, 282-1 straipsniais ir 186, 298 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas“, TAR, žiūrėta 2025 m. rugsėjo 4 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/415126b0ea3f11ed9978886e85107ab2>.

⁵ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 60, 99, 100, 100-1, 100-2, 100-3, 103, 107, 108, 109, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 143, 145, 146, 147, 147-1, 147-2, 148, 149, 150, 151, 151-1, 152, 152-1, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 169, 170, 170-1, 170-2, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 180, 181, 182-1, 185, 188, 189, 189-1, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 198-1, 198-2, 202, 206, 207, 208, 209, 210, 213, 214, 215, 217, 218, 224, 229, 231, 232, 233, 234, 236, 238, 249-1, 250, 250-2, 250-4, 250-5, 251, 256, 256-1, 257, 257-1, 258, 259, 262, 265, 267, 267-1, 267-2, 267-3, 268, 270, 270-2, 270-3, 273, 274, 275, 276, 276-1, 276-2, 276-3, 277, 278, 279, 280, 281, 283, 285, 286, 287, 288, 289, 292, 292-1, 294, 295, 296, 297, 299, 300, 301, 302, 302-1, 303, 304, 306, 306-1, 306-2, 307, 308, 309, 310, 311, 312 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas“, TAR, žiūrėta 2025 m. rugsėjo 5 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/02283250a10211efa605b9842742bf37>.

⁶ „S. Bikelis. Kova su neteisėtu praturtėjimu – kur yra proporcingumo principo brėžiamos ribos?“, Teisė.Pro, žiūrėta 2025 m. lapkričio 11 d., <https://www.teise.pro/index.php/2025/01/02/s-bikelis-kova-su-neteisetu-praturtejimu-kur-yra-proporcingumo-principo-brežiamos-ribos/>.

⁷ Guilherme France, „Non-conviction-based confiscation as an alternative tool to asset recovery. Lessons and concerns from the developing world“, *Transparency International Anti-Corruption Helpdesk Answer* (2022): 1, https://knowledgehub.transparencycdn.org/helpdesk/Non-Conviction-Based-Forfeiture_2022.pdf.

Temos aktualumas. Nuo šios normos taikymo pradžios teisės mokslininkai ją vertino kritiškai, pabrėždami, jog neteisėto praturtėjimo kriminalizavimas, nepaisant didelių lūkesčių, pretenduoja į „mirusių normų sąrašą“. Per dešimt neteisėto praturtėjimo gyvavimo metų tik 2020 m. vasarą Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) priėmė pirmuosius du apkaltinamuosius nuosprendžius neteisėtai praturtėjusiems asmenims.⁸ Kaip pažymi Dovilė Murauskienė, šių nuosprendžių priėmimą „[...] lėmė anksčiau susiformavusi teismų praktika dėl kai kurių sudėties požymių aiškinimo ir palankiai, gana panašiai abiejose bylose, susiklosčiusi faktinė situacija.“⁹ 2025 m. LAT priėmė svarbų sprendimą pripažindamas, kad neteisėto praturtėjimo dalyku gali būti ne tik nusikalstamu būdu gautas, bet ir neaiškios kilmės turtas bei konfiskuodamas valstybės naudai net 987 tūkst. eurų.¹⁰ Po šių LAT sprendimų visuomenėje imta svarstyti, ar neteisėto praturtėjimo norma pagaliau tapo veiksminga.

Optimizmo kovoje su neteisėtomis pajamomis suteikė ne tik pradėjusi formotis teismų praktika neteisėto praturtėjimo bylose, bet ir nuolat tobulinamos esamos bei kuriamos naujos kovos su neteisėtomis pajamomis priemonės. Įstatymų leidėjas, įgyvendindamas Europos Sąjungos (toliau – ES) direktyvas, išplėtė turto konfiskavimo institutą. Svarbus pokytis įvyko 2020 m., kuomet įsigaliojo Civilinio turto konfiskavimo įstatymas. Daugiau nei dešimtmetį vykę teisės aktų pokyčiai bei naujai besiformuojanti teismų praktika, regis, suformavo nuoseklią kovos su neteisėtomis pajamomis sistemą. Vis dėlto pastaraisiais metais moksliniuose darbuose daugiau dėmesio skiriama naujai įtvirtintoms kovos su neteisėtomis pajamomis priemonėms. Todėl šiuo metu ypač aktualu išsamiai išanalizuoti pakitusios neteisėto praturtėjimo normos taikymo problematiką ir jos vietą visoje kovos su neteisėtomis pajamomis sistemoje.

Tyrimo objektas. Šio darbo objektas yra neteisėtą praturtėjimą kriminalizuojanti teisės norma bei jos praktinio taikymo problematika.

Tyrimo problema. Baigiamajame darbe keliamas klausimas ar nauja BK 189¹ straipsnio redakcija išsprendžia prieš tai vyravusį menką normos veiksmingumą bei vis dar yra suderinama su kitomis kovos su neteisėtomis pajamomis priemonėmis?

---

⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-147-697/2020“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 2 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=7c78fc87-e014-490d-857f-24f782d28381> ir „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98-489/2020“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 2 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=4f5a13a6-464a-4c16-808e-1026c92f3a86>.

⁹ Dovilė Murauskienė, „Baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą: pradėta taikyti?“, iš *Lietuvos Teisė. Esminiai pokyčiai II dalis*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2020), 106, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/f51ef8f9-096a-4a09-9400-8c76f87a9943/content>.

¹⁰ „LAT: neteisėto praturtėjimo dalyku gali būti ne tik nusikalstamu būdu įgytas turtas“, LAT, žiūrėta 2025 m. lapkričio 11 d., <https://www.lat.lt/naujienos/lat-neteiseto-praturtejimo-dalyku-gali-buti-ne-tik-nusikalstamu-budu-igyta-turtas/2082>.

Ginamasis teiginys. Dabartinis BK 189¹ straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas taikomas pernelyg plačiai, todėl neužtikrina baudžiamosios teisės *ultima ratio* principo įgyvendinimo, o praktikoje kylantys įrodinėjimo sunkumai mažina įrodymų patikimumą ir sudaro prielaidas nevienodai teismų praktikai, pažeidžiančiai teisinio tikrumo principą.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti praktines BK 189¹ straipsnio taikymo problemas ir įvertinti neteisėto praturtėjimo kriminalizavimo perspektyvas Lietuvos kovos su neteisėtomis pajamomis sistemoje.

Tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

1. Atlikti neteisėtą praturtėjimą kriminalizuojančios normos teisinį vertinimą.
2. Įvertinti BK 189¹ straipsnio sąveiką su kitomis kovos su neteisėtomis pajamomis priemonėmis ir išanalizuoti užsienio patirtį bei jose taikomų priemonių galimybes Lietuvos teisinėje sistemoje.
3. Nustatyti praktines problemas tiriant neteisėto praturtėjimo nusikalstamas veikas bei pateikti normos tobulinimo pasiūlymus.

Tyrimo reikšmė. Siekiant prisidėti prie Lietuvoje veikiančios kovos su neteisėtomis pajamomis teisinės sistemos tobulinimo, darbo pabaigoje pateikiami teisės aktų pakeitimų pasiūlymai.

Tyrimo metodika. Rengiant baigiamąjį darbą naudojami šie metodai: istorinis – siekiant atskleisti neteisėto praturtėjimo kriminalizavimo raidą; lyginamasis – siekiant palyginti neteisėtą praturtėjimą ir kitus Lietuvoje veikiančius kovos su neteisėtomis pajamomis įrankius; teisės aktų ir šaltinių analizės – kuriuo, siekiant atsakyti į darbo problematiką bei iškeltą klausimą, analizuojami teisės aktai, teismų praktika bei kiti šaltiniai; analitinis-kritinis – kuriuo vertinama ne tik neteisėtą praturtėjimą kriminalizuojanti teisės norma, bet ir visų kovos su neteisėtomis pajamomis priemonių visuma; loginis – kuriuo remiantis daromos išvados ir pateikiami pasiūlymai; apibendrinimo – kurį naudojant, įvertinus visų šaltinių visumą, daromos apibendrintos darbo išvados.

Tyrimo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir pasiūlymai. Pirmajame skyriuje yra atskleidžiamas neteisėto praturtėjimo kriminalizavimo bei kitų kovos su neteisėtomis pajamomis priemonių įtvirtinimo teisinis pagrindas, aptariami naujausi BK 189¹ straipsnio pokyčiai. Antrajame skyriuje vertinama BK 189¹ straipsnio sąveika su kitomis baudžiamosiomis, civilinėmis ir mokestinėmis kovos su neteisėtomis pajamomis priemonėmis, analizuojami Europos valstybių pasirinkti kovos su neteisėtomis pajamomis būdai. Trečiajame skyriuje nagrinėjami įrodinėjimo ir asmens turto nustatymo ypatumai baudžiamosiose bylose bei analizuojama teismų praktika. Darbo pabaigoje, atsižvelgiant į iškeltus uždavinius, suformuojamos išvados bei pateikiami pasiūlymai.

1. NETEISĖTO PRATURTĖJIMO KRIMINALIZAVIMO TEISINIS PAGRINDAS IR SUDĖTIES POŽYMIŲ AIŠKINIMO PROBLEMATIKA

Šiame skyriuje nagrinėjamas neteisėto praturtėjimo kriminalizavimo teisinis pagrindas ir atskleidžiami šios nusikalstamos veikos sudėties požymiai, lemiantys normos taikymo ribas bei jos aiškinimo sudėtingumą. Analizė apima tarptautinių bei Europos Sąjungos teisės aktų įtaką nacionalinio reguliavimo raidai, taip pat pagrindinius neteisėto praturtėjimo objekto, dalyko, subjekto ir veikos turinio aiškinimo aspektus. Tokia analizė leidžia atskleisti normos teisinio reguliavimo ypatumus ir pagrindines, praktikoje kylančias, taikymo problemas.

1.1. Europos Sąjungos kovos su neteisėtomis pajamomis sistema ir jos raida

2003 m. gruodžio 10 d. Meridoje (Meksika) Lietuva kartu su kitomis 140 valstybių pasirašė Jungtinių Tautų Konvenciją prieš korupciją (toliau – Konvencija), skirtą skatinti valstybes kovoti su korupciniais nusikaltimais ir užtikrinti tokių nusikaltimų prevenciją. Konvencijos tikslas – skatinti valstybes kurti veiksmingus įrankius nusikalstamu būdu gautų pajamų nustatymui, konfiskavimui bei susigrąžinimui. Nagrinėdamas Konvencijos reikšmę tarpvalstybiniu lygmeniu A. Argandoña pažymėjo, jog tai pirmas globalus teisiškai privalomas teisės aktas. Autoriaus nuomone, pagrindiniai Konvencijos tikslai yra korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų kriminalizavimas visose ją pasirašiusiose valstybėse, tarptautinio bendradarbiavimo stiprinimas tiriant šias veikas bei neteisėtai įgyto turto sugrąžinimas į kilmės šalį. Autorius taip pat pabrėžia, kad Konvencijos veiksmingumas priklauso nuo to, ar ją pasirašiusios valstybės užtikrina nacionalinės teisės aktų atitiktį jos reikalavimams. Valstybių pagrindinė pareiga yra įsteigti specializuotas antikorupcines, turto paieškos ir konfiskavimo institucijas bei skirti pakankamus finansinius ir žmogiškuosius išteklius jų veiklai.¹¹ Lietuvoje Konvencija ratifikuota 2006 m. gruodžio 5 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. X-943.¹² Šios Konvencijos ratifikavimas paklojo pamatus kovos su neteisėtomis pajamomis priemonių įgyvendinimui Lietuvos teisinėje sistemoje.

Europos Sąjungoje nuosekliai kuriamos ir tobulinamos priemonės, skirtos kovai su neteisėtomis pajamomis. Svarbia politine iniciatyva laikomas 2008 m. lapkričio 20 d. Europos Komisijos (toliau – Komisija) komunikatas Europos parlamentui ir tarybai „Pajamos iš organizuoto

---

¹¹ Antonio Argandoña, „The United Nations Convention Against Corruption and its Impact on International Companies“, *Journal of Business Ethics* 74, 4 (2006): 4. https://www.researchgate.net/publication/4817613_The_United_Nations_Convention_Against_Corruption_and_its_Impact_on_International_Companies.

¹² „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją ratifikavimo“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 2 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CA73F6D3A718>.

nusikalstamumo. Užtikrinkime, kad nusikalsti nebūtų pelninga“. Jame Komisija pažymėjo, kad dėl silpno Europos Sąjungos teisės aktų perkėlimo į nacionalines valstybių narių teisinės sistemas, nepakankamo tarpusavio bendradarbiavimo ir ribotų vidinių išteklių anksčiau taikytos priemonės, skirtos nusikalstamu būdu gautų pajamų konfiskavimui ir susigrąžinimui, yra neveiksmingos. Šiuo Komunikatu valstybėms narėms buvo siūloma ne tik modernizuoti teisinės sistemas, įsteigti turto susigrąžinimo tarnybas, aktyvinti tarptautinį bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis, bet ir įvesti platesnes konfiskavimo formas. Tarp Komisijos siūlymų: 1) įtvirtinti civilinį turto konfiskavimą; 2) nustatyti privalomą turto konfiskavimą, įvykdžius tam tikras nusikalstamas veikas; 3) pripažinti kitų šalių orderius, net jei jie grindžiami civiliniu turto konfiskavimu ar mokestinėmis priemonėmis; 4) užtikrinti bankų sąskaitose esančių duomenų gavimą; 5) kriminalizuoti neteisėtą praturtėjimą.

Siūlydama Europos Sąjungos mastu kriminalizuoti neteisėtą praturtėjimą, Komisija kaip sektiną pavyzdį nurodė Prancūziją – pirmąją valstybę, įtvirtinusią šią nusikalstamą veiką savo nacionalinėje teisėje.¹³ Šis Komunikatas bei prieš tai minima Konvencija lėmė, jog BK buvo papildytas 72³ straipsniu, numatančiu galimybę taikyti išplėstinį turto konfiskavimą bei 189¹ straipsniu, numatančiu baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą praturtėjimą.

Toliau stiprinant kovos su neteisėtomis pajamomis priemonės Europos Sąjungos lygmeniu, 2014 m. balandžio 3 d. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/42/ES dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje. Direktyvoje buvo išskirtos keturios esminės problemos, trukdžiusios efektyviai kovoti su iš nusikalstamų veikų gautomis pajamomis: 1) nepakankamas teisinis reguliavimas valstybėse narėse, kuris neatsveria iš nusikalstamų veikų gaunamos finansinės naudos; 2) valstybių narių teisinių sistemų skirtumai taikant turto konfiskavimą; 3) neefektyvus turto atsekimas ir administravimas; 4) tarpvalstybinio bendradarbiavimo trūkumai. Siekiant spręsti šias problemas buvo siūloma standartizuoti konfiskavimo institutą Europos Sąjungos lygiu bei valstybių narių teisinėse sistemose įtvirtinti šias konfiskavimo formas: 1) tiesioginis turto konfiskavimas; 2) vertės konfiskavimas; 3) išplėstinis turto konfiskavimas; 4) konfiskavimas iš trečiųjų asmenų, užkertant kelią turto perleidimui šeimos nariams ar kitiems susijusiems asmenims. Minėta direktyva taip pat numatė galimybę taikyti turto

---

¹³ „2008 m. lapkričio 20 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai Pajamos iš organizuoto nusikalstamumo. Užtikrinkime, kad nusikalsti nebūtų pelninga“, EUR-Lex, žiūrėta 2025 m. lapkričio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/ALL/?uri=CELEX:52008DC0766>.

konfiskavimą be apkaltinamojo nuosprendžio, jei įtariamasis ar kaltinamasis sunkiai serga ar mirė, ir dėl to negali būti baigtas baudžiamasis procesas bei, jei asmuo slapstosi.¹⁴

2020 m. Komisijos ataskaitoje, kurioje analizuojamas 2014/42/ES direktyvos veiksmingumas, nurodoma, kad Europos Sąjungoje organizuoto nusikalstamumo gautos pajamos gali siekti ne mažiau kaip 110 mlrd. eurų per metus, iš kurių tik apie 2 proc. yra laikinai sulaikoma ar įšaldoma, o galiausiai tik 1.1 proc., t. y., tik pusė visų jų yra konfiskuojama ar kitokiu būdu paimama iš nusikalstamas veikas darančių asmenų.¹⁵ Palyginimui, 2025 m. Lietuvos Respublikos biudžeto pajamos yra beveik 8 kartus mažesnės ir siekia apie 18 mlrd. eurų.¹⁶ Neabejotina, jog tokia statistika yra nepatenkinama, kelia grėsmę sąžiningai ekonomikos ir visuomenės veiklai, neigiamai veikia teisinės valstybės principų bei pagrindinių teisių sistemą. Pajamos iš nusikalstamos veikos vėliau gali būti naudojamos vykdant kitus nusikaltimus arba, nusiėpus jų neteisėtą kilmę, jos gali būti investuojamos į teisėtą ekonomiką, taip siekiant išlaikyti ir padidinti gaunamą pelną.

2022 m. parengtoje direktyvos 2014/42/ES analizėje kritikuojamas jos realus įgyvendinimas valstybių narių teisinėse sistemose. Taip pat siūloma išplėsti direktyvos taikymo sritis, taikant turto konfiskavimą be apkaltinamojo nuosprendžio.¹⁷ G. France, nagrinėdamas menko turto konfiskavimo problemą tarptautiniu mastu, pažymėjo, kad esminė to priežastis yra procesinės kliūtys, dėl kurių nepavyksta priimti apkaltinamojo nuosprendžio. Autoriaus nuomone, esminės to priežastys yra pernelyg ilgi procesinių veiksmų atlikimo terminai, reikšmingų įrodymų trūkumas, itin aukšta įrodinėjimo standarto kartelė ir nepakankamai suderintas valstybių narių institucijų bendradarbiavimas. Autorius taip pat pažymi, kad šią situaciją galėtų pagerinti turto konfiskavimo be apkaltinamojo nuosprendžio taikymas tais atvejais, kai nustatoma didelė asmens turimo turto ir gaunamų oficialių pajamų disproporcija.¹⁸

2020 m. Lietuvos įstatymų leidėjas, matydamas, kad išplėstinis turto konfiskavimas ir neteisėto praturtėjimo institutas nepateisina lūkesčių, nusprendė stiprinti kovos su neteisėtomis

---

¹⁴ „2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/42/ES dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų išaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje“, EUR-Lex, žiūrėta 2025 m. lapkričio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:32014L0042>.

¹⁵ „2020 m. birželio 2 d. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai Turto susigrąžinimas ir konfiskavimas: užtikrinti, kad nusikaltimai neapsimokėtų“, EUR-Lex, žiūrėta 2025 m. lapkričio 10 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:52020DC0217>.

¹⁶ „Seime priimtas 2025 – 2027 m. biudžetas“, LRV, žiūrėta 2025 m. spalio 2 d., <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/seime-priimtas-2025-2027-m-biudzetas/>.

¹⁷ „Revision of Directive 2014/42/EU on the freezing and confiscation of the proceeds of crime and proposal for a new directive on asset recovery offices“, European Parliament, žiūrėta 2025 m. spalio 2 d., [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/730331/EPRS_BRI\(2022\)730331_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/730331/EPRS_BRI(2022)730331_EN.pdf).

¹⁸ France, *supra note*, 7: 10-12.

pajamomis sistemą. Sekdamas Jungtinės Karalystės, Airijos ir Italijos pavyzdžiu, jis įtvirtino naują priemonę – civilinį turto konfiskavimą.

Europos Sąjungos institucijos ir šalys narės nuolat tobulina teisės aktus ir ieško naujų turto paėmimo mechanizmų tam, jog nusikalsti iš tiesų neapsimokėtų. Vienas iš naujausių ES teisės aktų, kuriais siekiama įtvirtinti esmines taisykles dėl turto atsekimo ir nustatymo, jo įšaldymo, konfiskavimo ir valdymo baudžiamųjų procesų metu yra 2024 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2024/1260 dėl turto susigrąžinimo ir konfiskavimo. Minėtoje direktyvoje pripažįstama, kad dabartinė teisinė sistema turėtų būti atnaujinta taip, kad sudarytų palankesnes sąlygas ir užtikrintų veiksmingą turto susigrąžinimą bei jo konfiskavimą.¹⁹ Reikia pabrėžti, jog šioje direktyvoje nustatyti turto konfiskavimo metodai, taikytini išimtinai tik baudžiamojo proceso metu, tačiau direktyva neriboja turto įšaldymo ir konfiskavimo priemonių taikymo civilinėse ar administracinėse bylose. Minėtoje direktyvoje įtvirtinamos tokios turto konfiskavimo priemonės:

- 1) Visiškas ar dalinis nusikalstamos veikos priemonių ir pajamų konfiskavimas, arba kitaip vadinamas tradicinis turto konfiskavimas.
- 2) Konfiskavimas iš trečiųjų asmenų, kuomet šie žinojo arba turėjo žinoti, kad perdavimo arba įsigijimo tikslas buvo išvengti konfiskavimo.
- 3) Išplėstinis turto konfiskavimas.
- 4) Ne apkaltinamuoju nuosprendžiu pagrįstas konfiskavimas, kuomet baudžiamasis procesas negali būti tęsiamas dėl įtariamojo arba kaltinamojo ligos, pasislėpimo, mirties ar atitinkamos nusikalstamos veikos senaties termino.
- 5) Nepagrįstai įgyto turto, susijusio su nusikalstamu elgesiu, konfiskavimas, kai toks turtas yra gautas dėl nusikalstamo elgesio veikiant nusikalstamoje organizacijoje, o turto vertė yra iš esmės neproporcinga asmens, kuriam taikoma priemonė, teisėtoms pajamoms ar nėra jokio įtikinamai teisėto turto šaltinio.²⁰

Pabrėžtina, jog 5 punkte nurodyta priemonė laikytina labiausiai panašia į baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą praturtėjimą, kadangi abejais atvejais konfiskuotinas asmens oficialioms pajamoms neproporcingas turtas, tačiau direktyvoje numatyta atveju asmuo nenuteisiamas, o pakanka nustatyti, jog asmens atžvilgiu buvo atliekamas tyrimas, jis turi ryšių su nusikalstama organizacija bei jo turimas turtas yra neproporcingas gaunamoms pajamoms. Direktyvoje taip pat pažymima, jog ši

---

¹⁹ „2024 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1260 dėl turto susigrąžinimo ir konfiskavimo“, EUR-Lex, žiūrėta 2025 m. spalio 2 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32024L1260>.

²⁰ *Ibid.*

priemonė taikytina tik tuo atveju, jei negalima taikyti kitų, 1-4 punktuose nurodytų, turto konfiskavimo priemonių.

Apibendrinant galima teigti, jog 2024/1260 direktyva apjungia prieš tai priimtas direktyvas bei išplečia ir detalizuoja ES lygmeniu naudojamus konfiskavimo mechanizmus, taip suteikdama valstybėms narėms platesnį instrumentų ratą. Minėta direktyva ne tik sustiprina tradicinį, vertės ir išplėstinį konfiskavimą, bet ir suteikia valstybėms narėms galimybę taikyti platesnes, ne apkaltinamuoju nuosprendžiu grindžiamas konfiskavimo priemones, kai kriminalinis procesas dėl objektyvių priežasčių negali būti tęsiamas.

Vis tik minėtoje direktyvoje įtvirtinti ne tik turto konfiskavimo mechanizmai, bet nurodytos ir priemonės, kurių turi imtis valstybės narės siekiant modernizuoti kovos su neteisėtomis pajamomis sistemą: sustiprinti turto paieškos sistemą, užtikrinti operatyvų turto išaldymą, valstybių narių teisinėse sistemose įdiegti visas direktyvoje nurodytas turto konfiskavimo priemones, sukurti konfiskuoto turto valdymo institucijas, rinkti ir tiekti išsamią statistiką bei gerinti tarptautinį bendradarbiavimą.²¹ Šios direktyvos nuostatos prisideda prie bendro ES tikslo – užtikrinti, kad nusikalstama veikla nesuteiktų ekonominės naudos, o valstybės narės turėtų veiksmingesnes priemones kovoti su sunkiais turbiniais nusikaltimais ir organizuotu nusikalstamumu. Pažymėtina, kad šios direktyvos nuostatų įgyvendinimo į Lietuvos teisinę sistemą koordinavimas patikėtas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai.

Išanalizavus tarptautinius teisės aktus, reglamentuojančius turto paėmimą ir konfiskavimą, galima teigti, jog kovos su neteisėtomis pajamomis sistemą sudaro:

- 1) Mokestinės priemonės;
- 2) Tradicinis turto konfiskavimas;
- 3) Išplėstinis turto konfiskavimas;
- 4) Civilinis turto konfiskavimas arba turto konfiskavimas be apkaltinamojo nuosprendžio;
- 5) Baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą.

Lietuvoje šiuo metu veikia viena plačiausių turto konfiskavimo sistemų ES lygmeniu. Pabrėžtina, kad, lyginant su kitomis kovos su neteisėtomis pajamomis priemonėmis, neteisėto praturtėjimo kriminalizavimas yra rečiausiai taikomas valstybių pasirinkimas. Pasak teisės mokslininko A. Dornbierer, neteisėto praturtėjimo teisėkūra tebėra menkai išvystyta ir retai taikoma praktikoje. Daugelyje valstybių, nors ir egzistuoja atitinkami teisiniai pagrindai, reali teismų praktika

---

²¹ „2024 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1260 dėl turto susigrąžinimo ir konfiskavimo“, *supra note*, 19.

yra itin skurdi, o teisės taikytojams kyla daugybė neatsakytų klausimų dėl įrodinėjimo, turto kilmės vertinimo ar atsakomybės ribų. Mokslinėje literatūroje pažymima, kad ši teisinė priemonė iš esmės išlieka „nepilnai ištestuota“, todėl valstybės ją taiko itin atsargiai, o teisminiai procesai pradami gerokai rečiau nei taikant kitas turto susigrąžinimo priemones.²² Europoje, be Lietuvos, neteisėtas praturtėjimas kriminalizuotas tik Prancūzijoje, Ukrainoje, Moldovoje ir Šiaurės Makedonijoje.²³ Verta pažymėti, jog nuo 2022 m. tiek Moldova, tiek Ukraina, yra šalys kandidatės tapti Europos Sąjungos narėmis, o Šiaurės Makedonija šį statusą yra įgijusi jau nuo 2005 m.²⁴

Manoma, jog Lietuvoje neteisėto praturtėjimo kriminalizavimą lėmė ne vien tik tarptautiniai įsipareigojimai. L. Pakštaičio nuomone, kriminalizavimą paskatino ribotas prieš tai veikusių tradicinių priemonių veiksmingumas.²⁵ Remiantis tuo laikotarpiu žiniasklaidoje pateikta informacija, galima teigti, kad visuomenėje vyravo nuostata apie didelį korupcijos mastą šalyje. Ypač daug pasipiktinimo kėlė viešai skelbiami atvejai, kai valstybės tarnautojų turimas turtas akivaizdžiai neatitiko jų deklaruojamų pajamų.²⁶ Akivaizdu, jog neteisėtas pajamas valdantys asmenys jautėsi nebaudžiami. Susidariusi situacija paskatino įstatymų leidėją ieškoti naujų kovos su neteisėtomis pajamomis įrankių. Lietuvos Respublikos Prezidento pateiktame aiškinamajame rašte pateikiama pozicija, jog vienas veiksmingiausių kovos su korupciniais, finansiniais ir kitais organizuotais nusikaltimais, tai padaryti juos ekonomiškai nenaudingus.²⁷

2010 m., po ilgų svarstymų ir diskusijų, Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas priėmė sprendimą kriminalizuoti neteisėtą praturtėjimą, taip išreikšdamas politinę valią stiprinti kovą su neteisėtomis pajamomis. Kaip jau minėta, šios baudžiamosios teisės normos atitiktis Konstitucijai buvo įvertinta 2017 m. kovo 15 d., kuomet Konstitucinis Teismas nutarime Nr. KT4-N3/2017 išreiškė poziciją, jog „[...] pagal Konstituciją konkrečių veikų kriminalizavimas ir baudžiamosios atsakomybės už jas diferencijavimas pirmiausia yra valstybės baudžiamosios politikos klausimas, kurį

---

²² Andrew Dornbierer, *Illicit Enrichment: A Guide to Laws Targeting Unexplained Wealth*, (Basel Institute on Governance, 2021), 12-13, https://baselgovernance.org/sites/default/files/2022-03/Illicit_Enrichment_Main-Text-PDF.pdf.

²³ Skirmantas Bikelis, „Confiscation Beyond the All-Crime Approach and the Proportionality Principle – A Case of the Lithuanian Illicit Enrichment Offence Concept“, *Laws* 14, 1 (2024): 3, žiūrėta 2025 m. spalio 2 d., <https://www.mdpi.com/2075-471X/14/1/1>.

²⁴ „Enlargement: how do countries join the EU?“, European Parliament, žiūrėta 2025 m. spalio 2 d., <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20180126STO94113/enlargement-how-do-countries-join-the-eu>.

²⁵ Laurynas Pakštaitis, „Neteisėtas praturtėjimas kaip nusikalstama veika: ištakos, kriminalizavimo problema, taikymas, perspektyvos“, *Jurisprudencija* 20, 1, (2013): 324, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/444/410>.

²⁶ „KT apginklavo teisėsaugą kovai su neteisėtu praturtėjimu“, 15min, žiūrėta 2025 m. spalio 2 d., <https://www.15min.lt/media-pasakojimai/bylos-pakeitusios-lietuva-neteisetas-praturtejimas-412>.

²⁷ „Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 67 straipsnio papildymo, 72 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 723 ir 1891 straipsniais įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 91, 94 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 1681 straipsniu įstatymo projektų“, *supra note*, 1.

sprendžia įstatymų leidėjas [...] atsižvelgdamas į tų veikų pavojingumą, mastą, nusikalstamumo prevencijos prioritetus, [...]. Todėl, [...] vien abejonės dėl tam tikros veikos kriminalizavimo tikslingumo ar tokio teisinio reguliavimo veiksmingumo savaime nėra pagrindas kvestionuoti šio teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijai, [...].”²⁸

Nuo pat neteisėto praturtėjimo kriminalizavimo pradžios kilo daug abejonių dėl šios normos veiksmingumo ir praktinio taikymo galimybių. Ypač daug kritikos susilaukė normos juridinė technika, specialaus subjekto neišskyrimas bei normoje nustatyta gana žema neteisėto turto vertės riba. Iki 2023 m. įvykusių pakeitimų BK 189¹ straipsnio 1 dalyje buvo numatyta, jog *„tas, kas turėjo nuosavybės teise didesnės negu 500 MGL vertės turtą, žinodamas arba turėdamas ir galėdamas žinoti, kad tas turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki ketverių metų.“*²⁹

Įstatymų leidėjas, po daugiau nei dešimtmetį trukusių diskusijų, net du kartus keitė BK 189¹ straipsnį. Pirmuoju pakeitimu buvo reikšmingai padidinta turto vertės riba, kurios teisėtomis pajamomis asmuo negali pagrįsti, taip pat susiaurinta kaltės forma – baudžiamoji atsakomybė taikoma tik esant tiesioginei tyčiai. Vėlesniu pakeitimu norma papildyta nauja bausmės rūšimi – laisvės apribojimu. Šiuo metu BK 189¹ straipsnio 1 dalis suformuluota taip: *„tas, kas turėjo nuosavybės teise didesnės negu 900 MGL vertės turtą, žinodamas, kad tas turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki ketverių metų.“*³⁰

Nors Lietuvoje neteisėtą praturtėjimą kriminalizuojanti norma galioja jau daugiau nei penkiolika metų, pirmieji apkaltinamieji LAT nuosprendžiai pagal šią normą priimti tik praėjus dešimtmečiui nuo jos įsigaliojimo. Tai leidžia daryti išvadą, kad norma kol kas nepateisino į ją dėtų lūkesčių. Kyla abejonių, ar kriminalizuodamas neteisėtą praturtėjimą įstatymų leidėjas tinkamai laikėsi teisėkūros principų ir ar šios normos turinys yra aiškus tiek ją taikančioms institucijoms, tiek asmenims, kuriems ji taikoma. Taip pat lieka neaišku, ar 2023 m. priimti normos dispozicijos pakeitimai iš esmės pagerino susiklosčiusią situaciją. Siekiant atsakyti į šiuos klausimus, toliau darbe bus analizuojami objektyvieji bei subjektyvieji neteisėto praturtėjimo sudėties požymiai.

²⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. KT4-N3/2017 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra note*, 2.

²⁹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 72-3, 189-1 straipsniais įstatymas“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 3 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3999918E0656>.

³⁰ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 3 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr>.

1.2. Neteisėto praturtėjimo objekto ir dalyko problematika

„Nusikalstamos veikos sudėties objektyvioji pusė – tai išorinė pavojingo kėsینimosi, kuriuo pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireišimo pusė.“³¹ Teismų praktikoje pažymima, jog „nusikalstamos veikos objektas yra tai, į ką nukreipta nusikalstama veika, kam padaroma žala ar sukeliama žalos grėsmė.“³² Pagal BK 189¹ straipsnio 1 dalį baudžiamoji atsakomybė taikoma asmeniui, kuris nuosavybės teise turi didesnės nei 900 minimalaus gyvenimo lygių (toliau – MGL), arba 45 000 eurų, dydžio vertės turtą, kuris yra neproporcingas jo teisėtoms pajamoms. Šis straipsnis įtvirtintas BK XXVIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“. Tai, kad įstatymų leidėjas neteisėtą praturtėjimą kriminalizuojantį straipsnį įtvirtino skyriuje, kuris savaime nurodo, jog nusikaltimo objektas yra nuosavybė, turtinės teisės ir turtiniai interesai, kelia diskusijas, kieno nuosavybė, turtinės teisės ar turtiniai interesai gali būti pažeisti bei ar apskritai ši norma yra įtvirtinta tinkamame kodekso skyriuje.

Tai, kad šio straipsnio objektas kėlė abejonių dar rengiant jį kriminalizuojančio įstatymo projektą, patvirtina 2010 m. rugsėjo 14 d. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada Nr. XIP-2344, kurioje buvo nagrinėjamas pirminis baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas. Išvadoje nurodyta, kad objektas yra neaiškus, kadangi turto turėjimas nesiejamas su nusikalstama veika, o atsakomybė padarius šį nusikaltimą gali būti taikoma vien už turto turėjimą, neturint jokio nusikalstamo tikslo, todėl neaišku kieno turtinės teisės gali būti pažeistos.³³

Nagrinėdamas neteisėto praturtėjimo objektą J. Numavičius teigė, kad normos sisteminė vieta BK XXVIII skyriuje sunkiai paaiškinama, kadangi šia nuostata nesaugomos jokios turtinės teisės, sudėtyje nekonkretinami nei įgijimo pagrindai, nei galimos pažeidimo aplinkybės, turtas tik turimas nuosavybės teise.³⁴ Šiai minčiai iš dalies pritaria ir S. Bikelis teigdamas, jog nesant poreikio nustatyti pajamų kilmės, neįmanoma nustatyti kokiam teisiniam gėriui bent jau potencialiai buvo keliami grėsmė.³⁵

³¹ Veršekys, *supra note* 3: 127.

³² Karolina Bareikytė, „Baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą“, (magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2019), 17, <https://epublications.vu.lt/object/elaba:69379729/69379729.pdf>.

³³ „Europos teisės departamento išvada dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 67 straipsnio papildymo, 72 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 72³ ir 189¹ straipsniais įstatymo ir Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 91, 94 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 168¹ straipsniu įstatymo projektų atitikties Europos Sąjungos teisei“, LRS, žiūrėta 2025 m. spalio 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.381603?jfwid=-sqdwn6qyx>.

³⁴ Justas Numavičius, „Neteisėto praturtėjimo nusikaltimo konstitucinė problematika“, *Teisė* 101 (2016): 18, <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2016~1496154596694/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.

³⁵ Skirmantas Bikelis ir Simonas Mikšys, *Civilinio turto konfiskavimo perspektyvos Lietuvoje*, (Lietuvos teisės institutas, 2018), 42, <https://vb.lcss.lt/object/elaba:34225708/>.

Tokiai nuomonei nepritaria L. Pakštaitis, teigdamas, kad šios abejonės yra nepagrįstos. Pirmiausia jis pažymi, jog norma pagrįstai numatyta skyriuje, saugančiame turtines teises, kadangi ji tiesiogiai susijusi su nuosavybe, kaip įstatymo saugoma vertybe. Antra, autoriaus nuomone, neteisėtas pagrindas susiformuoti nuosavybės teisiniams santykiams kaip tik sieja šį nusikaltimą su nuosavybe, o normos įtvirtinimas kitame skyriuje apsunkintų baudžiamojo įstatymo taikymą.³⁶

Tačiau tokiai L. Pakštaičio nuomonei šio darbo autorė nepritaria, kadangi iš normos dispozicijos matyti, jog baudžiamoji atsakomybė kyla ne už praturtėjimą ar turto įgijimą, o turto turėjimą nuosavybės teise, negalint jo pagrįsti teisėtomis pajamomis. Pabrėžtina, jog tiriant neteisėtą praturtėjimą ir nustatčius, kad turto kilmė yra nusikalstama, tuomet tokia nusikalstama veika negali būti kvalifikuojama kaip neteisėto praturtėjimo ir kitos nusikalstamos veikos sutaptis, o turi būti pradedamas ikiteisminis tyrimas dėl kitos nusikalstamos veikos. G. Vanagienė preziumuoja, jog neteisėto praturtėjimo norma sukonstruota taip, jog turi būti taikoma savarankiškai, be sutapties su kitais savanaudiškais nusikaltimais, iš kurių kaltininkas galėjo įgyti turtą.³⁷

Be to, analizuojant aiškinamąjį raštą dėl baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo 189¹ straipsniu, pastebima, jog naujaja teisės norma buvo siekiama mažinti korupcinių, ekonominių ir finansinių nusikaltimų paplitimą, tuo pagerinant verslo sąlygas legaliai ir skaidriai veikiantiems ūkio subjektams, bei įgyvendinti uždavinį – mažinti potencialą daryti naujas nusikalstamas veikas, mažinti jų paplitimą ir valstybei bei visuomenei daromą žalą.³⁸ Daroma prielaida, jog neteisėtą praturtėjimą kriminalizuojanti norma buvo nukreipta apsaugoti valstybės ir visuomenės interesus. Natūralu, jog iš teisėtų pajamų gyvenantis, sąžiningai mokesčius mokantis asmuo turi teisėtus lūkesčius, jog valstybė įtvirtins tokį teisinį reguliavimą, kuris apsaugos jų teises ir neleis iš nusikalstamų veikų gyvenantiems asmenims jaustis nebaudžiamais. Šie argumentai nukreipia į XXXIII baudžiamojo kodekso skyrių, kuriame įtvirtinti nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams. Šioje vietoje reikėtų atsigręžti į viešuosius interesus, kurių sąvoką Konstitucinis Teismas apibrėžia kaip visuomenės ar jos dalies interesus, kuriuos valstybė, vykdydama savo funkcijas, yra konstituciškai įpareigota užtikrinti ir tenkinti.³⁹ Teismas taip pat aiškino, kad viešasis interesas

---

³⁶ Pakštaitis, *supra note*, 25: 330.

³⁷ Giedrė Vanagienė, „LR BK 189¹ straipsnyje numatytos normos dėl neteisėto praturtėjimo atitiktis baudžiamosios teisės specialiesiems principams“, *Teisės apžvalga* 1, 17 (2018): 55, <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2018~1528358756719/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.

³⁸ „Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 67 straipsnio papildymo, 72 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 723 ir 1891 straipsniais įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 91, 94 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 1681 straipsniu įstatymo projektų“, *supra note*, 1.

³⁹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antrojoje

suprantamas kaip objektyviai egzistuojantis visuomenės ar jo dalies teisėtas lūkestis, kuris *inter alia* yra konstitucinis.⁴⁰ S. Gadeikytė, nagrinėdama asmenų teisėtų lūkesčių problemą ginant viešąjį interesą, pastebėjo, jog „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo [...] praktikoje pripažįstama, kad viešasis interesas gali egzistuoti įvairiose visuomenės gyvenimo srityse, yra kintantis, dinamiškas, viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, jos turinys gali būti atskleidžiamas analizuojant faktines konkrečios bylos aplinkybes ir aiškinant bei taikant joms konkrečias teisės normas [...]“.⁴¹

Teisinėje literatūroje nėra vieno viešojo intereso sąvokos apibrėžimo, netgi priešingai, dažniausiai pabrėžiamas šios sąvokos daugiareikšmiškumas. Nepaisant to, viešasis interesas turi būti aiškinamas plačiąja prasme, kaip visų visuomenės narių, o ne valstybės interesai.⁴² Nagrinėjant užsienio literatūrą pastebima nauja – moderni viešojo intereso samprata, kuri susideda iš keturių elementų: 1) individualių teisių pripažinimo; 2) naudingumo principo, kurio uždavinys atstovauti daugumos interesus, pripažinimo; 3) teisinių procesų pripažinimo; 4) sugebėjimo prisitaikyti prie bendrų visuomenės vertybių, nepriklausančių nuo individualių interesų.⁴³ Manytina, jog viešojo intereso nereikėtų sieti tik su valstybės tarnyba, o jį apibrėžti plačiau, kaip visa valstybėje egzistuojančia tvarka ir visuomenės interesą, kad tokios tvarkos būtų laikomasi.

Keliant klausimą, ar BK 189¹ straipsnio normos objektas vis dėlto nėra viešasis interesas, svarbu paminėti, jog ikiteisminiai tyrimai dėl neteisėto praturtėjimo gali būti pradami ne tik mokesčių administratoriui pranešus apie galimą nusikalstamą veiką, bet ir gavus bet kurio asmens skundą, pareiškimą ar pranešimą. Be to, pradėjus ikiteisminį tyrimą pagal asmens pranešimą, šis asmuo nėra pripažįstamas nukentėjusiuoju, nes jam nėra padaryta tiesioginės žalos. Todėl kyla pagrįstas klausimas, ar tokiu atveju asmuo, kreipdamasis į ikiteisminio tyrimo įstaigą, iš esmės nesiekia apginti viešojo intereso. Darytina išvada, kad normos juridinė technika kelia nemažai

---

dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 5 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta318/content>.

⁴⁰ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 5 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta240/content>.

⁴¹ Skirmantė Gadeikytė, „Asmenų teisėtų lūkesčių problema ginant viešąjį interesą“, *Teisės problemos* 1, 87 (2015): 118, <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2015~1463244563234/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.

⁴² Violeta Kiurienė, „Viešasis interesas: sąvokos daugiareikšmiškumas, užtikrinimo vietos savivaldoje galimybės savivaldybių administracinės priežiūros aspektu“, *Profesinės studijos: teorija ir praktika* 14 (2014): 189, <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2014~1516974152645/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.

⁴³ Seyyed Jafar Es-haghi ir Mahdi Sheidaean, „Public Interest in Criminal Procedure and Its Challenges: An Attitude toward Iranian Criminal Law“, *Journal of Politics and Law*. 9, 5 (2016): 1, <https://ccsenet.org/journal/index.php/jpl/article/download/61065/32713>.

klausimų dėl neteisėto praturtėjimo objekto, kadangi nėra aišku, kurio subjekto nuosavybė, turinės teisės ar turtiniai interesai gali būti pažeisti, kai turtas tiesiog turimas nuosavybės teise.

Kitas objektyviosios pusės požymis, kurį būtina išnagrinėti, yra nusikalstamos veikos dalykas. J. Numavičius kėlė klausimą ar turimo turto neteisėtumo preziumavimas nepažeidžia žmogaus teisių.⁴⁴ L. Pakštaitis tokius nuogaštavimus atmetė teigdamas, kad dispozicijoje įtvirtinti veikos požymiai apima kur kas platesnę turto sąvoką, nei „neteisėtas turtas“ – tai neaiškios kilmės turta.⁴⁵ Apie turto teisėtumą pasisakė ir Konstitucinis Teismas, pažymėjęs, kad neteisėto praturtėjimo dalykas yra ne bet koks turtas, o tik tas, kuris negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis, tai reiškia, kad pagal įtvirtintą teisinį reguliavimą neteisėtomis pajamomis šios normos kontekste laikytinos pajamos, gautos iš teisės aktų neuždraustos veiklos, net ir tada, kai jos nebuvo tinkamai apskaitytos.⁴⁶ Tai 2025 m. gegužės 13 d. dar kartą patvirtino ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris baudžiamojoje byloje Nr. 2K-90-813/2025 nurodė, kad baudžiamoji atsakomybė pagal BK 189¹ straipsnį „[...] gali būti taikoma asmeniui, nepadariusiam jokios kitos nusikalstamos veikos, nes šio nusikaltimo dalyką sudaro pajamos ir (ar) turtas, kuris yra neproporcingas jo teisėtoms pajamoms, t. y., turtas niekaip negalėjo būti įgytas teisėtomis asmens pajamomis.“⁴⁷ Taigi, manytina, kad normoje įtvirtinto turto sąvoka turi būti suprantama plačiąja prasme ir apimti neaiškios, neteisėtos ir nusikalstamos kilmės turta.

Iš normos dispozicijos matyti, kad neteisėto praturtėjimo dalykas yra didesnės negu 900 MGL (45 000 Eur) vertės turtas, kurį asmuo turi nuosavybės teise, ir kuris to asmens negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis. Svarbu paminėti, jog šis turtas turi būti įgytas po 2010 m. gruodžio 11 d., kuomet įsigaliojo neteisėtą praturtėjimą kriminalizavęs baudžiamojo įstatymo pakeitimas.

Nuo pat normos įtvirtinimo baudžiamajame kodekse pradžios iki 2023 m. normoje numatyto neteisėto turto vertė siekė tik 500 MGL (šiuo metu 25 000 Eur), todėl sulaukė bene daugiausia teisės mokslininkų kritikos. Dar 2012 m. O. Fedosiuk išreiškė nuomonę, jog 500 MGL dydžio riba yra per žema ir siūlė minimalią vertę pakelti bent iki 1000 MGL.⁴⁸ Apie tai, jog sąlyginai nedidelė turto vertė kelia sunkiai išsprendžiamų įrodinėjimo problemų, pasisako ir S. Bikelis. Jo teigimu, įtariamajam būtų kur kas sudėtingiau pateisinti 100 000 eurų ar didesnės vertės turto, nepagrįsto teisėtomis pajamomis,

⁴⁴ Numavičius, *supra note* 34: 24.

⁴⁵ Pakštaitis, *supra note*, 25: 329.

⁴⁶ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. KT4-N3/2017 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra note*, 2.

⁴⁷ „LAT: neteisėto praturtėjimo dalyku gali būti ne tik nusikalstamu būdu įgytas turtas“, *supra note*, 10.

⁴⁸ Oleg Fedosiuk, „Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo“, *Jurisprudencija* 19, 3 (2012): 1223, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/81/77>.

kilmę.⁴⁹ Jiems nepritaria S. Makūnaitė, teigdama, kad „didesnė negu 500 MGL turimo turto vertė, palyginti su dauguma BK specialiosios dalies straipsnių, yra aukšta minimali vertė, reikalinga baudžiamajai atsakomybei kilti.“⁵⁰ Vis tik pritartina O. Fedosiuk ir S. Bikelio nuomonėms, jog tiek anksčiau buvusi 500 MGL, tiek šiuo metu esanti 900 MGL dydžio riba vis dar yra per maža ir neatitinka šiandieninės ekonominės situacijos.

Nagrinęjant įstatymų leidybą matyti, kad 500 MGL dydžio riba atrodė per maža ne vien tik teisės mokslininkams. 2018 m. lapkričio 9 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija parengė BK 189¹ straipsnio pakeitimo įstatymo projektą, kuriuo siekė 500 MGL riba pakelti net iki 14 000 MGL (700 000 Eur).⁵¹ Tačiau toks ženklus vertės pakėlimas pritarimo nesulaukė. Vėliau ministerija net kelis kartus tobulino BK 189¹ straipsnio pakeitimo įstatymo projektus, kuriais turto ribą siūlė pakelti iki 5 000 MGL (250 000 Eur), tačiau ir šiais atvejais pritarimo nesulaukta.⁵² Daugiausiai kritikos dėl turto vertės pakėlimo išsakė Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra (toliau – Generalinė prokuratūra), nurodydama, jog toks ženklus vertės pakėlimas iš esmės dekriminalizuotų neteisėtą praturtėjimą.⁵³

Vis tik nagrinėjant šių dienų visuomenės ekonominę situaciją, o konkrečiau, turimo nekilnojamojo turto vertes, manytina, kad ir naujoji 900 MGL dydžio riba šiandien yra ženkliai per maža. Vertinant 2024 m. Lietuvos butų kainų statistiką matyti, jog Vilniuje buto daugiabučiame name vidutinė kaina siekė 132 260,78 eurų, Kaune – 91 088,55 eurų, Alytuje – 44 444,48 eurų, o vieno ir dviejų būstų pastato (individualaus gyvenamojo namo ar kotedžo) vidutinė kaina Vilniuje buvo 195 415,02 eurų, Kaune – 169 629,46 eurų, Alytuje – 120 723,62 eurų.⁵⁴ Nėgana to, Luminor banko duomenimis per pastaruosius metus būsto kainos Lietuvoje išaugo 8,8 proc., o jų kilimas

---

⁴⁹ Skirmantas Bikelis, „Pakartotinis įtartinis turto kilmės vertinimas – pateisinama viešojo intereso apsaugos priemonė ar žmogaus teisių pažeidimas?“, *Kriminologijos studijos* 8, 2 (2020): 41, <https://vb.lcss.lt/object/elaba:107384040/107384040.pdf>.

⁵⁰ Skirmantė Makūnaitė, „Neteisėto praturtėjimo nusikaltimo dalykas“, *Teisė* 90 (2014): 184, <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2014~1472127017630/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.

⁵¹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio pakeitimo įstatymas“, 2018 m. lapkričio 9 d. įstatymo projektas, LRS, žiūrėta 2025 m. spalio 5 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/19e495e0e3ef11e8bcacff937113a43>.

⁵² „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio pakeitimo įstatymas“, 2019 m. vasario 4 d. įstatymo projektas, LRS, žiūrėta 2025 m. spalio 5 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/ba073930284911e9a505bd13c24940c9>.

⁵³ „Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros atsakymas į Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pateiktą derinti Lietuvos Respublikos neteisėto praturtėjimo prevencijos projektą“, LRS, žiūrėta 2025 m. spalio 6 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAN/1418ae10ed9211e89d4ad92e8434e309?jfwid=14shvk6gde>.

⁵⁴ „Būsto pirkimo-pardavimo vidutinės kainos“, Oficialios statistikos portalas, žiūrėta 2025 m. spalio 6 d., https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S7R280#.

prognozuojamas ir toliau.⁵⁵ Iš šių duomenų matyti, jog nors įstatymų leidėjas 2023 m. ryžosi pokyčiams ir neteisėto turto vertę pakėlė iki 900 MGL, tačiau vertė yra nepakankama, kadangi ji apima kasdienio gyvenimo poreikiams įgyjamą turta, todėl kelia riziką normą taikyti per plačiai ir tokiu būdu pažeisti *ultima ratio* principą.

Analizuojant Europos valstybių neteisėto praturtėjimo baudžiamosios teisės normas, pastebima, jog tik Lietuvoje ir Ukrainoje yra numatyta konkreti turimo turto riba, kurią nustačius galima taikyti baudžiamąją atsakomybę. Ukrainoje ši riba siekia 3 000 minimalių darbo užmokesčių arba 9 000 000 Ukrainos grivinių (185 090 Eur) dydžio sumą.⁵⁶ Tuo tarpu Šiaurės Makedonijos⁵⁷ ir Moldovos⁵⁸ teisės aktuose yra pabrėžiamas tik žymus skirtumas tarp asmens turimo turto ir jo oficialių pajamų, o Prancūzijos⁵⁹ teisės sistemoje apskritai jokia turimo turto ir gautų pajamų disproporcijos riba nėra išskirta.

Tai, kad Lietuvoje nustatyta per žema turto, neproporcingo asmens teisėtoms pajamoms, riba, ypač išryškėjo 2020 m., pradėjus veikti civilinio turto konfiskavimo institutui. Ši priemonė taikoma tais atvejais, kai nustatoma, jog asmens turimo turto vertės ir teisėtų pajamų skirtumas viršija 2 000 bazinių bausmių ir nuobaudų dydžio, arba 100 000 eurų, dydžio sumą.⁶⁰ Dar 2018 m. S. Bikelis ir Simonas Mikšys, nagrinėdami civilinio turto konfiskavimo perspektyvas Lietuvoje, pabrėžė, jog tai, kad baudžiamoji atsakomybė bus taikoma anksčiau nei civilinis turto konfiskavimas, ne tik kels teisinio nuoseklumo bei proporcingumo problemas, bet ir didins bylinėjimosi bei institucinių išteklių našta.⁶¹

Autorė pritaria teisės mokslininkų pozicijai, kadangi nustatyta itin žema turto vertės riba ne tik neatitinka šių dienų ekonominės situacijos, bet ir kelia grėsmę pažeisti esminius baudžiamojo proceso principus. Neįtvirtinus aukštesnės ribos, apibrėžiančios asmens teisėtų pajamų neatitinkantį

---

⁵⁵ „Gyventojai skolinasi daugiau: vidutinė būsto paskola per dvejus metus išaugo 13 proc.“, Luminor, žiūrėta 2025 m. lapkričio 11 d., <https://www.luminor.lt/lt/naujienos/gyventojai-skolinasi-daugiau-vidutine-busto-paskola-dvejus-metus-isaugo-13-proc>.

⁵⁶ „Law on increasing the liability of officials for corruption offences: what changes are envisaged“, National Agency of Corruption Prevention, žiūrėta 2025 m. spalio 6 d., <https://nazk.gov.ua/en/news/law-on-increasing-the-liability-of-officials-for-corruption-offences-what-changes-are-envisaged/>.

⁵⁷ „Criminal Code (with the latest amendment of 2023) of the Republic of North Macedonia“, Article 359-a, Official Gazette of the Republic of North Macedonia, žiūrėta 2025 m. spalio 6 d., <https://rm.coe.int/greta-2023-11-mkd-rep-annex-criminal-code-eng-precisten-23/4880294c6f>.

⁵⁸ „Criminal code of the Republic of Moldova“, Art. 330.2, LEX7, žiūrėta 2025 m. spalio 15 d., https://md.lex7.com/paragraphs.php?chapter=194&doc_language=1&language=46&lex_id=823&selected_date=2024-05-31.

⁵⁹ „Code pénal. Version en vigueur du 24 janvier 2006 au 15 juin 2025“, Article 321-6, Legifrance, žiūrėta 2025 m. spalio 15 d., https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006418244/2011-03-16.

⁶⁰ „Lietuvos Respublikos civilinio turto konfiskavimo įstatymas“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 7 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a49670c0756911eabee4a336e7e6fdab/asr>.

⁶¹ Bikelis, Mikšys, *supra note*, 35: 16.

turtą, kyla rizika, kad baudžiamasis įstatymas bus taikomas pernelyg plačiai, apims ir kasdieniams gyvenimo poreikiams įsigyjamą turtą bei pažeis proporcingumo principą. Lietuvoje įtvirtinus civilinio turto konfiskavimo institutą, tačiau nustatčius daugiau nei dvigubai didesnę, asmens turimo turto vertės ir teisėtų pajamų skirtumo ribą, išskyla pavojus pažeisti baudžiamosios atsakomybės, kaip paskutinės priemonės (*ultima ratio*) principą. Teisiniu požiūriu toks baudžiamosios atsakomybės taikymo skatinimas yra neteisingas, todėl manytina, kad įstatymų leidėjas turėtų imtis atitinkamų pokyčių ir padidinti BK 189¹ straipsnyje numatytą turto vertės ribą, kuri galėtų siekti 3 000 MGL (150 000 Eur).

1.3. Neteisėto praturtėjimo subjekto ir veikos neapibrėžtumo klausimai

Nusikalstamos veikos subjektyvioji pusė sudaro vieną esminių baudžiamosios atsakomybės pagrindų, nes tik nustatant asmens psichinį santykį su padaryta veika galima konstatuoti kaltę – būtiną baudžiamosios atsakomybės sąlygą. BK numatyta, kad už neteisėtą praturtėjimą gali atsakyti pakaltinamas fizinis asmuo, sulaukęs šešiolikos metų amžiaus, taip pat įtvirtina galimybę baudžiamąją atsakomybę taikyti ir juridiniam asmeniui, kai nusikalstama veika padaroma juridinio asmens naudai ar interesais.⁶²

Konvencijos 20 straipsnyje nurodyta, kad kiekviena Konvenciją pasirašiusi valstybė turi imtis priemonių, kad jų nacionalinėje teisėje baudžiamuoju nusikaltimu būtų laikomas žymus valstybės pareigūno turto padidėjimas, kurio jis negali pagrįsti savo teisėtomis pajamomis.⁶³ Tačiau Lietuva, kriminalizuodama neteisėtą praturtėjimą, nuėjo platesniu keliu ir neišskyrė specialiojo subjekto požymio, t. y., kriminalizavo visų gyventojų neteisėtą praturtėjimą. Svarbu pažymėti, kad tarptautiniai teisės aktai ne tik įpareigoja juos ratifikavusias valstybes įtvirtinti veiksmingas kovos su neteisėtomis pajamomis priemones, bet ir užtikrinti, jog šios priemonės nepažeistų pagrindinių žmogaus teisių. Dėl to tokio platus subjektų rato įtvirtinimas tapo dar vienu iš teisės mokslininkų kritikuojamų neteisėto praturtėjimo instituto elementų.

R. Drakšo nuomone, įstatymų leidėjas, pasirinkdamas neišskirti specialaus subjekto, Konvencijoje įtvirtintas žmogaus teises saugo labiau teoriškai, nei siekia jų realaus įgyvendinimo, nes neteisėtas praturtėjimas primeta asmeniui „nusikaltėlio“ statusą vien dėl to, kad jis negali pagrįsti turimo neaiškios kilmės turto baudžiamajame procese pripažįstamais oficialiais įrodymais.⁶⁴ O.

⁶² „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“, *supra note*, 30.

⁶³ „Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 7 d., <https://www.e-tar.lt/portal/it/legalAct/TAR.6B16C92046F2>.

⁶⁴ Rolandas Drakšas, „Atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą: reguliavimo tikslai ir kriminalizavimo problemos“, *Jurisprudencija* 23, 2 (2016): 220, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/4571/4225>.

Fedosiuk taip pat kritikuoja įstatymo leidėjo pasirinkimą neiškirti specialaus subjekto. Autoriaus nuomone, neteisėtą praturtėjimą lengviau inkriminuoti mažas pajamas gaunantiems, su korupcija nieko bendra neturintiems asmenims, nei valstybės tarnautojams, uždirbantiems sąlyginai daugiau nei vidutinis pilietis.⁶⁵ Šiai nuomonei pritaria ir S. Bikelis teigdamas, kad BK 189¹ straipsnyje nenustačius konkrečių subjektų kyla rizika, jog teisėsaugos institucijos, siekdamos formalaus normos veiksmingumo, gali nukreipti baudžiamąjį persekiojimą į atsitiktinius atvejus, o ne į korupcinius ar organizuoto nusikalstamumo tyrimus.⁶⁶ G. Vanagienė taip pat pabrėžia, jog toks baudžiamosios atsakomybės taikymas ypač plačiam subjektų ratui, apskritai nelaikytinas pozityviu reiškiniu valstybės baudžiamojoje politikoje.⁶⁷

Kitokią nuomonę turi L. Pakštaitis, kuris subjekto klausimą nagrinėjo trimis aspektais. Visų pirma, autoriaus nuomone, įstatymų leidėjas sąmoningai pasirinko platų subjektų ratą, siekiant užkardyti visus neteisėto turto įgijimo ir valdymo atvejus. Antra, normos siejimas su specialiuoju subjektu apsunkintų jos taikymą, kadangi daugelis įtariamųjų, padariusių tokio pobūdžio veikas, galėtų pasitraukti iš valstybės tarnybos ir taip kelti abejonių dėl turto įgijimo laikotarpio. Trečia, ši norma priskiriama nusikaltimams nuosavybei ir turtiniams interesams, kuriems specialaus subjekto buvimas nėra būtinas, todėl atsakomybės siejimas tik su specialiuoju subjektu nepagrįstai apribotų įstatymo taikymo apimtį.⁶⁸

Analizuojant kitų valstybių teisinį neteisėto praturtėjimo reglamentavimą, matyti, kad daugelyje jų yra išskiriamas specialusis šios nusikalstamos veikos subjektas. Pavyzdžiui, pagal Šiaurės Makedonijos baudžiamąjį kodeksą, jei valstybės pareigūnas privalomų ataskaitų teikimo procedūrų metu pateikia neteisingus ar neišsamius duomenis ir galima įrodyti, kad jis turi turto, kuris yra akivaizdžiai neproporcingas jo teisėtoms pajamoms, tuomet tokia valstybės pareigūno veika pripažįstama nusikalstama, o neproporcinga turto dalis yra konfiskuojama.⁶⁹

Pagal Prancūzijos baudžiamąjį kodeksą, jeigu asmuo palaiko nuolatinius ryšius su vienu ar keliais asmenimis, kurie dalyvauja nusikaltimų ar nusižengimų, už kuriuos baudžiama ne mažiau kaip penkerių metų laisvės atėmimu, padaryme ir jam iš to kyla tiesioginės ar netiesioginės naudos, o jis negali pagrįsti savo gyvenimo lygiui ar turimam turtui atitinkančių pajamų ar šio turto kilmės, toks asmuo pripažįstamas kaltu ir skiriama tokio turto konfiskacija.⁷⁰

---

⁶⁵ Fedosiuk, *supra note*, 48: 1221.

⁶⁶ Bikelis, Mikšys, *supra note*, 35: 43.

⁶⁷ Vanagienė, *supra note*, 37: 57.

⁶⁸ Pakštaitis, *supra note*, 25: 328.

⁶⁹ „Criminal Code (with the latest amendment of 2023) of the Republic of North Macedonia“, *supra note*, 57.

⁷⁰ „Code pénal. Version en vigueur du 24 janvier 2006 au 15 juin 2025“, *supra note*, 59.

Ukrainoje kriminalizavus neteisėtą praturtėjimą taip pat buvo numatytas specialusis subjektas – valstybės tarnautojas arba jam prilygintas asmuo. 2025 m. šalyje priimtais teisės aktų pakeitimais buvo išplėstas šių subjektų ratas, į jį įtraukiant, be kita ko, karinių medicininių komisijų narius bei buvusius medicininių ir socialinių ekspertinių komisijų darbuotojus.⁷¹ Manytina, jog šie pakeitimai buvo sąlygoti karo su Rusija aplinkybių, siekiant sustiprinti viešojo sektoriaus skaidrumą, didinti atsakomybę ir užkirsti kelią korupcijos apraiškoms valstybės gynybos bei administravimo srityse.

Tuo tarpu Moldovos Respublikos baudžiamajame kodekse atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą taikoma asmenims, einantiems atsakingas pareigas viešajame sektoriuje bei valstybės pareigūnams, kurie asmeniškai ar per tarpininkus valdo turtą, akivaizdžiai viršijantį teisėtomis pajamomis pagrįstą vertę.⁷²

Palyginus Lietuvos, ir kitų Europos šalių neteisėtą praturtėjimą kriminalizuojančias teisės normas, matyti, kad kitose valstybėse įtvirtintos papildomos specialiosios sąlygos. Šiaurės Makedonijos atveju nustatytas ne tik specialusis subjektas – valstybės pareigūnas, bet ir konkrečiai apibrėžtas atsakomybės atsiradimo momentas – privalomų turto ir pajamų ataskaitų pateikimas, kuris leidžia nustatyti teisėtų pajamų ir turimo turto skirtumą. Panaši kryptis matoma ir Ukrainos bei Moldovos teisinėje sistemoje, kur neteisėto praturtėjimo atsakomybė taip pat siejama su viešąsias funkcijas atliekančiais asmenimis. Ukrainoje pastaraisiais metais šis subjektų ratas dar labiau išplėstas. Tuo tarpu Prancūzijoje numatytas ne tik kaltinamojo asmens negalėjimas pagrįsti teisėtos turto kilmės, bet ir būtinybė įrodyti jo nuolatinius ryšius su kitais, nusikaltimus padariusiais asmenimis.

Šio darbo autorės nuomonė sutampa su teisės mokslininkų, kritiškai vertinančių itin platų Lietuvoje nustatytą neteisėto praturtėjimo subjektų ratą, pozicija. Manytina, jog neišskiriant specialiojo subjekto yra peržengiami neteisėto praturtėjimo kriminalizavimo tikslai ir nesilaikoma baudžiamosios atsakomybės, kaip paskutinės priemonės (*ultima ratio*), principo. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintoje 2022–2033 metų Nacionalinėje darbotvarkėje korupcijos prevencijos klausimais konstatuojama, kad viešajame sektoriuje išlieka padidintos korupcijos rizikos sritys,

---

⁷¹ „The Criminal Code of Ukraine“, Article 368-5, RADA, žiūrėta 2025 m. spalio 15 d., <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2341-14#Text>.

⁷² „2015 April 16 Republic of Moldova Constitutional Court Judgement Complaint No. 60a/2014 on Constitutional Review of some provisions of the Criminal Code and Criminal Procedure Code (extended confiscation and illicit enrichment)“, Republic of Moldova Constitutional Court, žiūrėta 2025 m. spalio 8 d., <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/en-JCC62015engfinal546ee.pdf>.

susijusios su viešaisiais pirkimais, valstybės turto valdymu ir leidimų išdavimu.⁷³ Atsižvelgiant į šią strateginę kryptį, tikslinga baudžiamojo įstatymo kontekste aiškiai atriboti subjektus, kuriems valstybė jau taiko aukštesnius skaidrumo ir atskaitomybės standartus.

Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatyme aiškiai apibrėžtas asmenų ratas, kuriems kyla pareiga deklaruoti turtą ir pajamas bei taikomi aukštesni skaidrumo reikalavimai, atskleidžia įstatymų leidėjo siekį identifikuoti didesnės korupcijos rizikos grupes.⁷⁴ Todėl pagrįstai teigtina, kad būtent šie asmenys turėtų būti pripažįstami specialiuoju subjektu taikant baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą praturtėjimą, taip užtikrinant normos taikymo tikslingumą, proporcingumą ir atitikimą baudžiamosios teisės *ultima ratio* principui.

Nusikalstamos veikos kaltės forma – vienas esminių nusikalstamos veikos sudėties elementų, lemiančių sėkmingą įrodinėjimą ir teisingą baudžiamosios atsakomybės taikymą. Kriminalizavus neteisėtą praturtėjimą įstatymų leidėjas pasirinko gana sudėtingą juridinę struktūrą, keliančią abejones dėl normos efektyvumo. Daugiau nei dešimtmetį straipsnyje buvo įtvirtinta formuluotė „*tas, kas turėjo nuosavybės teise [...] turtą, žinodamas arba turėdamas ir galėdamas žinoti, kad tas turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis*“, kuri tarsi suponuoja ir galimą netyčinį neteisėtą praturtėjimą.

Pagal BK 16 straipsnio nuostatas, neatsargumas siejamas tik su nusikalstamų padarinių atsiradimu, todėl analizuojant neteisėto praturtėjimo kaltės formą, teisės mokslininkai kėlė klausimą ar formaliosios nusikalstamos veikos sudėtyse apskritai gali būti taikoma neatsargi kaltės forma. Itin kritiškai neatsargią kaltės formą neteisėto praturtėjimo sudėtyje vertino R. Drakšas, teigdamas, kad už neatsargias veikas asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn tik atskirais BK specialiojoje dalyje numatytais atvejais, o BK 189¹ straipsnyje tokių nuorodų nėra, todėl atsiranda pagrindas manyti, kad neatsargios kaltės formos įtvirtinimas šiame straipsnyje prieštarauja BK 16 straipsnio 3 daliai. Autoriaus nuomone, pripažinimas, kad neteisėtas praturtėjimas gali būti padaromas neatsargiai, neatitinka nei normos paskirties, nei joje įtvirtinto nusikaltimo esmės.⁷⁵

Su R. Drakšo nurodytais sunkumais, susijusiais su neteisėto praturtėjimo įrodinėjimu, susidūrę Lietuvos teismai, kreipėsi į Konstitucinį Teismą, teigdami, kad „*formuluotė „turėdamas ir galėdamas žinoti“ būdinga nusikalstamam nerūpestingumui kaip neatsargios kaltės rūšiai, o pagal BK 16 straipsnį šia kaltės forma gali būti padaromos nusikalstamos veikos, kurių sudėčių būtinieji*

⁷³ „Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl 2022–2033 metų nacionalinės darbotvarkės korupcijos prevencijos klausimais patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2025 m. spalio 16 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/bff1c501fdbal1ecbfe9c72e552dd5bd>.

⁷⁴ „Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 15 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB34933E485/asr>.

⁷⁵ Drakšas, *supra note*, 64: 227.

požymiai yra padariniai. Tuo tarpu padariniai nėra neteisėto praturtėjimo būtinas sudėties požymis – ši veika pripažįstama nusikalstama nuo atitinkamo turto turėjimo momento.“⁷⁶ Tačiau Konstitucinis Teismas šiuos teismų nuogaštavimus paneigė nurodydamas, kad „BK 189¹ straipsnio 1 dalyje nustatytas nusikaltimas gali būti padarytas arba tyčia, arba neatsargiai dėl nusikalstamo nerūpestingumo; neteisėtas praturtėjimas neatsargios kaltės forma galimas tik asmenims, perėmusiems didesnės negu 500 MGL vertės turtą, kuris negalėjo būti įgytas kitų asmenų teisėtomis pajamomis.“⁷⁷ Vis tik tikėtina, jog matydamas normos neveiksmingumą, įstatymų leidėjas 2023 m. ne tik pakėlė neteisėto praturtėjimo vertę, bet ir iš normos dispozicijos išbraukė „turėdamas ir galėdamas žinoti“ formuluotę. Šiuo metu BK 189¹ straipsnyje nurodyta, jog „tas, kas turėjo nuosavybės teise [...] turtą, žinodamas, kad tas turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis.“

Teisės mokslininkų bendruomenėje kritikos sulaukė ir „turėjimo“ fakto įtvirtinimas. R. Drakšo nuomone, asmeniui nusikaltėlio statuso primetimas vien todėl, kad jis „turėjo“ nuosavybės teise turto neatitinkančio jo teisėtoms pajamoms pažeidžia Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įtvirtintas teises.⁷⁸ Normos sudėties požymį „turėjo“ kritikuoja ir R. Fedosiuk, teigdamas, kad „įrodinėtini elementai neatitinka nuosavybės teisės ir turto sąvokų aiškinimų, nes, viena vertus, reikalauja nustatyti turto priklausymą įtariamajam ar kaltinamajam, kita vertus, normos konstrukcija numato šio turto neteisėtumo prezumpciją, o tai reiškia, kad asmeniui, nesugebančiam patikimais duomenimis pagrįsti valdomo turto teisėtumo, asmens nuosavybės teisės į tą turtą yra paneigiamos, nes iš neteisės negali kilti teisė (lot. ex injuria jus non oritur).“⁷⁹ Kritikuojamas ne tik normos neapibrėžtumas, štai S. Makūnaitės nuomone, vien „turėjimo“ būseną neatsako, kada padaryta nusikalstama veika, todėl atsiranda problemos ne tik kvalifikuojant veiką, bet ir skaičiuojant senatį.⁸⁰

Šiame kontekste itin svarbus Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriame teismas pasisakė, jog „BK 189¹ straipsnio 1 dalies nuostatos „[...] formuluotė „turėjo nuosavybės teise“ turi būti aiškinama kartu su kita šio straipsnio formuluote „negalėjo būti įgytas“. Taigi, nors neteisėto praturtėjimo veika pasireiškia nurodyto turto turėjimu nuosavybės teise, toks turėjimas yra galimas (įmanomas) tik įgijus

⁷⁶ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. KT4-N3/2017 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamosio kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra note*, 2.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ Drakšas, *supra note*, 64: 218.

⁷⁹ Roman Fedosiuk, „Neteisėtas praturtėjimas baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (magistro baigiamasis darbas, 2016), 29, <https://cris.mruni.eu/cris/bitstreams/08dbf15e-cfa4-4550-99dd-13e4c17ea63c/download>.

⁸⁰ Makūnaitė, *supra note*, 50: 185.

tą turtą, todėl tik nustačius, kad asmuo įgijo turtą nuosavybės teise, yra pagrindas konstatuoti, kad jis jį turi nuosavybės teise.“⁸¹

Darytina išvada, kad normos dispozicijoje neįtvirtinus ir „įgijimo“ fakto, kyla ne tik klausimas dėl jos atitikties teisėkūros standartams, bet apsunkinamas praktinis normos taikymas. Pirmiausia neaišku, kuriuo momentu turėtų būti vertinama pajamų ir turto disproporcija – turto įgijimo metu ar vėliau. Antra, atsiranda prielaidos nustatyti itin ilgus tiriamuosius laikotarpius, kurie galėtų peržengti proporcingumo ribas. Taip pat pritartina S. Makūnaitės nuomonei, jog „turėjimas“ reiškia būseną, o „įgijimas“ yra veiksmas, todėl tinkamam veikos kvalifikavimui būtina nustatyti veiksmo momentą. Siekiant pašalinti šiuos neaiškumus, siūlytina įstatymų leidėjui normos dispozicijoje aiškiai įtvirtinti ir „įgijimo“ faktą.

Atlikta neteisėto praturtėjimo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių analizė parodė, kad nors įstatymų leidėjas galiausiai ėmėsi tam tikrų pakeičiųjų, tačiau normos juridinė technika vis dar išlieka gana problematiška. Siekiant užtikrinti teisinio aiškumo, proporcingumo ir *ultima ratio* principų įgyvendinimą, tikslinga keisti BK 189¹ straipsnį jame įtvirtinant specialųjį subjektą, padidinti neteisėto turto vertės ribą ir normos dispozicijoje įtraukti žodį „įgijo“.

Neteisėto praturtėjimo kriminalizavimas Lietuvoje turi aiškų teisinį pagrindą – Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją ir Europos Sąjungos teisės aktai, kurie sukuria vientisą kovos su neteisėtomis pajamomis sistemą. Lietuvos kovos su neteisėtomis pajamomis modelis yra vienas plačiausių Europoje, nes neteisėtas praturtėjimas kriminalizuotas vos keliose regiono valstybėse. BK 189¹ straipsnio objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių analizė parodė, kad šiuo metu baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą taikoma itin plačiam subjektų ratui, todėl kyla perteklinio kriminalizavimo rizika. Normoje išskyrus specialųjį subjektą ir baudžiamąją atsakomybę numatant asmenims, kuriems valstybė taiko aukštesnius skaidrumo standartus norma labiau atitiktų neteisėto praturtėjimo kriminalizavimo tikslą ir padėtų apsaugoti viešąjį interesą ten, kur pavojingumas yra didžiausias.

Šiuo metu normoje įtvirtinta gana žema, 900 MGL neproporcingo teisėtoms pajamoms turto vertės, riba neatitinka dabartinių ekonominių realiųjų ir išbalansuoja visą teisinę sistemą, nes sudaro sąlygas anksčiau taikyti švelnesnę priemonę – civilinį turto konfiskavimą. Be to, normos dispozicijoje neįtvirtinus „įgijimo“ fakto, stokojama aiškumo apibrėžiant jos taikymo ribas.

Apibendrinus darytina išvada, kad siekiant pagerinti BK 189¹ straipsnio sąveiką su kitomis kovos su neteisėtomis pajamomis priemonėmis, padidinti normos veiksmingumą ir užtikrinti, kad

---

⁸¹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. KT4-N3/2017 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra note*, 2.

baudžiamoji atsakomybė būtų taikoma tik kaip paskutinė priemonė, būtina inicijuoti šios teisės normos pakeitimus.

2. KOVOS SU NETEISĖTOMIS PAJAMOMIS PRIEMONIŲ SISTEMA LIETUVOJE IR EUROPOS KONTEKSTE BEI NETEISĖTO PRATURTĖJIMO VAIDMUO ŠIOJE SISTEMOJE

Ratifikavus Konvenciją prieš korupciją ir į nacionalinę teisę perkėlus Europos Sąjungos teisės aktus, Lietuvos teisinėje sistemoje įsigalėjo principas, grindžiamas idėja, kad nusikaltimai neturi būti ekonomiškai naudingi. Šis principas iš esmės įpareigoja įstatymų leidėją kurti tokią teisinę sistemą, kuri panaikintų ar sumažintų materialinę naudą iš nusikalstamų veikų ir padarytų nusikalstamą elgesį ekonomiškai nenaudingą.

Svarbų poslinkį kovoje su neteisėtomis pajamomis Lietuvoje sąlygojo 2010 m. įstatymų leidėjo priimti sprendimai, kuomet buvo kriminalizuotas neteisėtas praturtėjimas, o šalia iki tol veikusio tradicinio turto konfiskavimo, įteisintas ir išplėstinis turto konfiskavimas (toliau – ITK). Po dešimtmečio, 2020 m., atsižvelgus į vis tebesitęsiančias diskusijas dėl minėtų priemonių veiksmingumo, sistema buvo papildyta dar viena nauja turto paėmimo priemone – civiliniu turto konfiskavimu (toliau – CTK). Be šių baudžiamosios ir civilinės teisės instrumentų, nusikalstamų veikų finansinis patrauklumas mažinamas ir per švelnesnes – mokestines priemones.

Aukščiau aptartų priemonių visuma sudaro Lietuvos kovos su neteisėtomis pajamomis sistemą. Šiame darbe išsamiai ir nuosekliai analizuojama viena iš šios sistemos sudedamųjų dalių – neteisėto praturtėjimo institutas. Vis dėlto, siekiant išsamiau atskleisti šio instituto reikšmę, veikimo ypatumus ir jo vietą sistemoje, tolesniuose šio skyriaus poskyriuose bus aptariamoms ir kitos kovos su neteisėtomis pajamomis priemonės.

2.1. Mokesčių administratoriaus taikomos priemonės neteisėtoms pajamoms identifikuoti ir susigražinti

Siekiant nustatyti ir apmokestinti pajamas, kurios neatitinka asmens deklaruotų pajamų, gali būti taikomos mokestinės priemonės. Jos veikia kaip prevencinė priemonė tais atvejais, kai nėra pagrindo taikyti baudžiamąją atsakomybę, tačiau nustatoma akivaizdi disproporcija tarp gaunamų pajamų ir turimo turto. O. Fedosiuk nuo pat pradžių kritikavęs neteisėto praturtėjimo kriminalizavimą, dar 2012 m. pažymėjo, jog mokestinės priemonės, atsižvelgus į *ultima ratio* principą, yra protingesnis kovos su neteisėtomis pajamomis būdas, kuriuo siekiama valstybės ir asmens kompromiso bei nustatomas proporcingas turto legalizavimo mokestis.⁸² Tačiau S. Bikelis mano, jog mokestinės

---

⁸² Fedosiuk, *supra note*, 48: 1221.

priemonės galima laikyti tik „atsarginiu“ variantu, kai nesuveikia kitos, į neaiškios kilmės turta orientuotos, priemonės ir nėra laikytinos pakankamomis kovoje su neteisėtomis pajamomis.⁸³

Vis tik pritartina S. Bikelio nuomonei, jog mokestinėmis priemonėmis nėra pilnai įgyvendinamas „kad nusikaltimai neapsimokėtų“ principo tikslas. Pagal Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo (toliau – MAĮ) 70 straipsnio nuostatas, tais atvejais, kai asmuo nevykdo apskaitos pareigų, nepateikia dokumentų ar pateikia klaidingus duomenis, neatitinka jo deklaruotų pajamų ir faktinių išlaidų santykis – mokesčių administratorius turi teisę apskaičiuoti mokestinę prievolę pasirenkant įvertinimo metodus, atitinkančius protingumo bei teisingo mokestinės prievolės dydžio nustatymo kriterijus.⁸⁴ Apskaičiavus asmens pajamas bei jo patirtas išlaidas bei įvertinus jų proporcijos disbalansą asmeniui priskaičiuojami mokesčiai, o nuo jų dar apskaičiuojami ir nesumokėti delspinigiai.

Vadovaujantis MAĮ 139 straipsniu, nustačius mokestinius pažeidimus, asmeniui taip pat skiriama ir bauda, kuri siekia nuo 20 iki 100 procentų nesumokėto mokesčio dydžio.⁸⁵ Tokiu atveju dalis asmens turimo neaiškios kilmės turto tarsi yra įteisinama įvykus „susitarimui“ tarp priskaičiuotus mokesčius ir baudą sumokėjusio asmens ir valstybės. Vis dėlto, nustačius nusikalstamos veikos požymius, mokesčių administratorius yra įpareigotas visą surinktą informaciją perduoti teisėsaugos institucijoms. Ši situacija, kaip pažymi S. Bikelis, kelia abejonių, ar asmens atžvilgiu vykdytas mokestinis procesas ir jo metu taikytos sankcijos netampa kliūtimi vėliau taikyti turto konfiskavimo priemones ar pradėti baudžiamąjį procesą dėl neteisėto praturtėjimo.⁸⁶

Būtent S. Bikelio minima situacija susiklostė baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48-648/2022, kurioje LAT pripažino, jog buvo pažeistas *non bis in idem* (*draudžiama persekioti asmenį antrą kartą už tą pačią veiką*) principas. Ikiteisminis tyrimas dėl A. A. galimo neteisėto praturtėjimo pradėtas po Valstybinės mokesčių inspekcijos (toliau – VMI) atlikto mokestinio patikrinimo, kurio metu nustatyta, kad per tam tikrą laikotarpį asmens patirtos išlaidos viršijo jo oficialias pajamas, todėl asmeniui buvo priskaičiuoti mokesčiai, delspinigiai bei jam skirta bauda. LAT konstatavo, kad tiek pirmosios, tiek antrosios instancijos teismai, įvertinę visus byloje surinktus įrodymus, nustatė, jog pasitvirtino A. A. pagal BK 189¹ straipsnio 1 dalį pareikštame kaltinime nurodytos aplinkybės. Nors pirmosios instancijos teismas asmenį pripažino kaltu, o antrosios – išteisino, tačiau LAT nurodė, jog

⁸³ Bikelis, Mikšys, *supra* note 35: 18.

⁸⁴ „Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 15 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB34933E485/asr>.

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ Skirmantas Bikelis, „Baudžiamosios ir mokesčių teisės sankirta: atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą ir non bis in idem principas“, *Teisės problemos* 2, 88 (2015): 58, https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/S.Bikelis-2015_2.pdf.

asmuo baudžiamojoje byloje antrą kartą nubaustas už tą pačią veiką, už kurią jis jau buvo nubaustas administracine tvarka pagal MAĮ, bei pripažino, kad buvo pažeistas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 3 straipsnio 1 dalies 6 punkte įtvirtintas *non bis in idem* principas. Šioje byloje LAT pažymėjo, kad „pagal EŽTT praktiką nustatant, ar teisės pažeidimas kvalifikuotinas kaip baudžiamasis, taikomi trys kriterijai – teisės pažeidimo priskyrimas pagal vidaus teisę, teisės pažeidimo pobūdis ir galimos sankcijos pobūdis bei griežtumo laipsnis. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad mokesčių teisės pažeidimai, už kuriuos skiriamos mokestinės baudos, paprastai laikytini baudžiamaisiais Konvencijos prasme [...]“. ⁸⁷

Taigi, LAT atmetė prokuroro skundą dėl A. A. išteisinimo, pripažindamas, kad tiek mokestinio patikrinimo, tiek neteisėto praturtėjimo objektas buvo tas pats turtas. Kadangi asmeniui už šiuos veiksmus jau buvo paskirta ir sumokėta mokestinė bauda, teismas konstatavo, jog pagal savo pobūdį ir griežtumą ši sankcija laikytina baudžiamojo pobūdžio ir atitinka Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktiką nustatant, ar pažeidimas kvalifikuotinas kaip baudžiamasis. ⁸⁸ Pripažintina, kad nagrinėjamoje situacijoje nebuvo pasiekti principo „kad nusikaltimai neapsimokėtų“ tikslai. Nors kaltinime nurodytos aplinkybės dėl neteisėto praturtėjimo pasitvirtino, tačiau dėl anksčiau asmens atžvilgiu taikytų mokestinių priemonių teismai nebegalėjo jam taikyti baudžiamosios atsakomybės, kuri būtų laikytina griežtesne ir efektyvesne sankcija nei pritaikyta mokestinė bauda.

Kitokia situacija susiklostė baudžiamojoje byloje Nr. 1-24-322/2021, kurioje ikiteisminis tyrimas asmeniui buvo pradėtas po VMI atlikto jo 2004 m. – 2010 m. laikotarpio mokestinio patikrinimo. Jo metu nustatyta, kad asmens patirtos išlaidos daugiau kaip 500 MGL viršijo jo gautas pajamas. Skirtingai nei anksčiau aptartoje byloje, šiuo atveju mokesčių administratorius asmeniui baudos neskyrė, o surinktus duomenis apie galimai padarytą nusikalstamą veiką perdavė teisėsaugos institucijoms. Pradėjus ikiteisminį tyrimą, tiriamasis laikotarpis buvo išplėstas ir apėmė laikotarpį nuo 2011 m. sausio 1 d. iki 2016 m. gruodžio 31 d.

Kaip pažymėjo teismas, tiriant neteisėto praturtėjimo atvejus, asmens pajamos turi būti vertinamos ne už pavienius laikotarpius, o vertinama bendra jų visuma. Pirmosios instancijos teismas asmenį išteisino, kadangi nepavyko tiksliai nustatyti kaltinamojo ilgojo laikotarpio pajamų, skaičiuojamų nuo jo darbinės veiklos pradžios. Bylos metu išsiaiškinta, jog asmens darbiniai santykiai prasidėjo kur kas anksčiau nei parinkta mokestinio tyrimo tiriamo laikotarpio pradžia, t. y., anksčiau

---

⁸⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48-648/2022“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 19 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=3cfeb7e0-d9cf-49d1-affe-694575c16b23>.

⁸⁸ *Ibid.*

nei 2004 m.⁸⁹ Akivaizdu, jog šiuo atveju mokestinės sankcijos taikymas būtų buvęs tikslingesnis ir labiau užtikrintų „kad nusikaltimai neapsimokėtų“ principo įgyvendinimą, kadangi nesant duomenų apie asmens ilgalaikes pajamas nėra galimybės pagrįsti neteisėto praturtėjimo fakto.

Išnagrinėjus šias dvi bylas matyti, jog kyla mokestinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo problema, kadangi nėra aišku, kada turto disproporcija turėtų būti vertinama kaip mokestinis pažeidimas, o kada kaip nusikalstama veika. Manytina, kad siekiant užtikrinti veiksmingesnę kovą su neteisėtomis pajamomis ir išvengti dvigubo baudžiamumo rizikos, tikslinga įstatymu aiškiai apibrėžti, jog mokestinės priemonės taikytinos tik tada, kai nustatoma, kad asmens pajamų ir išlaidų disbalansas susidarė vengiant mokėti mokesčius. Tuo atveju, kai mokestinio patikrinimo metu nustatomos kitokios aplinkybės, mokesčių administratorius turėtų perduoti informaciją teisėsaugos institucijoms, kurios, įvertinusios gautus duomenis, spręstų dėl kitų priemonių pritaikymo.

2.2. Baudžiamajame kodekse įtvirtintos turto konfiskavimo priemonės

Viena iš seniausių kovos su neteisėtomis pajamomis priemonių numatyta BK 72 straipsnyje – turto konfiskavimas.⁹⁰ Lietuvos baudžiamojo proceso sistemoje turto konfiskavimas buvo įtvirtintas dar 1961 m. priimtame baudžiamajame kodekse, kuriame šio instituto paskirtis buvo numatyta kaip viena iš nusikaltimus padariusiems asmenims skiriamų bausmių.⁹¹ Atgavus nepriklausomybę ir Konstitucijoje įtvirtinus nuostatą, jog asmens nuosavybė yra neliečiama, o 1995 m. įtvirtinus Baudžiamojo kodekso pakeitimus, turto konfiskavimo institutas toliau buvo numatytas, kaip bausmė, privalomai skiriama už sunkius savanaudiškus nusikaltimus.⁹² Pažymėtina, kad tuo metu turto konfiskavimas galėjo būti taikomas net ir nenustačius, ar turtas buvo gautas iš nusikalstamos veikos. Nagrinėdamas turto konfiskavimo institutą V. Piesliakas pažymėjo, jog tuo metu turto konfiskavimas buvo ganėtinai sunki bausmė, nes konfiskuotino turto vertė nebuvo ribojama.⁹³ Vis tik po nepriklausomybės atkūrimo šis institutas buvo menkai naudojamas. V. Piesliako nuomone, teismai

---

⁸⁹ „Šiaulių apylinkės teismo 2022 m. gegužės 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-24-322/2021“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 15 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9a32beec-c3ac-4d9e-8008-58122eecb906>.

⁹⁰ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“, *supra note*, 30.

⁹¹ „Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo“, TAR, Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5A608482B781>.

⁹² „Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 15 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F5484FCE932D>.

⁹³ Vytautas Piesliakas, „Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė“, *Jurisprudencija* 18, 2 (2011): 676, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/613/575>.

vengė naudoti turto konfiskavimą kaip bausmę, nes ji neatitiko Konstitucijoje įtvirtintos turto neliečiamumo nuostatos.⁹⁴

2003 m. įsigaliojusiame Lietuvos baudžiamajame kodekse numatyti ženklūs turto konfiskavimo taikymo pakeitimai, kuriais jis priskirtas prie baudžiamojo poveikio priemonių.⁹⁵ Esminis pokytis tas, kad nuo tada tradicinis turto konfiskavimas buvo taikomas ne visam asmens turtui, o tik tam, kuris įgytas nusikalstamu būdu arba naudotas nusikaltimo darymui. Tokiu būdu konfiskuojamas nusikalstamos veikos rezultatas, jos įrankis ar priemonė, taip pat gali būti konfiskuojamos jų vertę atitinkančios pinigų sumos.

R. Marcinauskaitės nuomone, nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimo tikslas – padaryti nusikaltimų darymą ekonomiškai nenaudingą, o nusikalstamos veikos įrankio ar priemonės konfiskavimo tikslas yra labiau prevencinis, nes juo siekiama atimti galimybę dar kartą juos panaudoti nusikalstamais tikslais.⁹⁶ Šiuos tikslus ne kartą pažymėjo ir LAT nurodydamas, jog „*turto konfiskavimo tikslas – visų pirma panaikinti galimybę kaltininkui ar kitiems asmenims iš nusikalstamos veikos gauti turtinės naudos, t. y., padaryti nusikalstamą veiką ekonomiškai nenaudingą, taip pat išimti iš apyvartos turtą, kuris naudojamas nusikalstamai veikai daryti, užkirsti kelią toliau naudoti šį turtą tokiais tikslais.*“⁹⁷

Nors turto konfiskavimas laikomas viena seniausių ir svarbiausių baudžiamųjų priemonių kovojant su neteisėtomis pajamomis, teisės mokslininkai pažymi, kad jos veiksmingumas praktikoje nėra itin efektyvus.⁹⁸ LAT savo praktikoje išskiria šiuos probleminius tradicinio turto konfiskavimo taikymo aspektus: 1) neaiškiai apibrėžtas konfiskuotinas objektas ir konfiskavimo teisinis pagrindas, t. y., nenurodoma tiksli BK 72 straipsnio dalis, dėl to nėra aišku ar tai įrankis, priemonė, rezultatas ar nauda; 2) nepakankamai įrodomas tiesioginis ar netiesioginis ryšys su nusikalstama veika; 3) konfiskuojant turtą iš trečiųjų asmenų neįrodomas „žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti“ kriterijus;

---

⁹⁴ Vytautas Piesliakas, „Turto konfiskavimas Vakarų valstybių baudžiamojoje teisėje“, *Teisės problemos* 3 (1994): 40.

⁹⁵ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“, *supra note*, 30.

⁹⁶ Renata Marcinauskaitė, „Baudžiamosiose bylose taikytini konfiskuotino turto vertės (Baudžiamojo kodekso 72 straipsnio 5 dalis) nustatymo kriterijai“, iš *Lietuvos Teisė. Esminiai pokyčiai II dalis*. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2020), 97, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/f51ef8f9-096a-4a09-9400-8c76f87a9943/content>.

⁹⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262-489/2017“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 15 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=51f632c1-7af8-449b-9556-b54fa9a3927b>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-315-303/2018“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 15 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cb47ee75-9f6d-4178-9ee1-a59a7ac13ddd>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-106-628/2021“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 15 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c8a035a0-2910-4dd4-bb29-d0b0b4133289>.

⁹⁸ Piesliakas, *supra note*, 93.

4) taikant konfiskuotino daikto vertės išieškojimą, nenurodoma, kodėl neįmanoma konfiskuoti pačio daikto ir kaip nustatoma jo vertė; 5) teismuose kvestionuojamas turto konfiskavimo proporcingumas lyginant su veikos pavojingumu.⁹⁹

Vis tik nepaisant išsakytos kritikos, tradicinis turto konfiskavimas visuotinai pripažįstamas kaip stipri kovos su neteisėtomis pajamomis priemonė. Dar 2010 m. LAT pateiktoje BK 72 straipsnio taikymo apžvalgoje teismas pasisakė, jog „kaltininko iš nusikalstamos veikos gauta turtinė nauda ir jos dydis visais atvejais yra baudžiamojame byloje įrodinėtinis aplinkybės, kurios nustatomos pagal bendrąsias įrodinėjimo taisykles. [...] Nepritartina teismų praktikai, kai, nepaisant to, kad iš bylos duomenų matyti, jog kaltininkas iš nusikalstamos veikos gavo turtinės naudos, šio turto konfiskavimo klausimas nesvarstomas.“¹⁰⁰

2010 m. gruodžio 11 d., kuomet įsigaliojo neteisėtą praturtėjimą kriminalizuojanti norma, BK buvo papildytas ir 72³ straipsniu, kuris numato išplėstinį turto konfiskavimą. Lietuvos teisinėje sistemoje ITK laikytinas pirmu mišriu civilinės ir baudžiamosios teisės prigimties teisiniu instrumentu. BK numato, jog ITK gali būti taikomas esant šioms sąlygoms: 1) kaltininkas yra pripažintas padaręs apysunkį, sunkų arba labai sunkų tyčinį nusikaltimą, iš kurio jis galėjo turėti turtinės naudos; 2) kaltininko turimas turtas yra neproporcingas jo teisėtoms pajamoms ir šis skirtumas viršija 250 MGL dydžio sumą (12 500 Eur), ir yra įgytas per penkerius metus iki nusikalstamos veikos, už kurią jis nuteistas ar kurią padaręs pripažintas kaltu, taip pat jos metu ar vėliau; 3) baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu kaltininkas nepateikia turto įsigijimo teisėtumą pagrindžiančių duomenų.¹⁰¹ Pažymėtina, jog ITK gali būti panaudotas paimant ir tretiesiems asmenims perduotą turtą.

Teisės mokslininkai ITK vertino gana dviprasmiškai. R. Drakšo nuomone, įstatymų leidėjas ITK normas interpretavo per plačiai ir dėl to gali kilti asmens nuosavybės teisių pažeidimų.¹⁰² O. Fedosiuk įstatyme numatytą 250 MGL ribą laikė pernelyg menka, nes ji sudaro prielaidas šią, itin sunkius padarinius sukeliančią, priemonę taikyti asmeniui dėl palyginti nedidelės turto sumos.¹⁰³ S. Bikelis ITK institutą iš esmės vertina palankiai. Pasak mokslininko, šio instituto esmė yra restitucinė, o ne baudžiamoji, nes ja siekiama atkurti teisėtą nuosavybės santykių tvarką.¹⁰⁴

⁹⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. apžvalga Nr. AB-32-1 „Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga“, *Teismų praktika* 32, (2010), žiūrėta 2025 m. spalio 10 d., <https://www.lat.lt/data/public/uploads/2018/06/ab-32-1.doc>.

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ „Lietuvos Respublikos baudžiamosio kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“, *supra note*, 30.

¹⁰² Romualdas Drakšas, „Išplėstinis turto konfiskavimas demokratinėje visuomenėje“, *Jurisprudencija* 26, 2 (2019): 337, <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/5282/4667>.

¹⁰³ Fedosiuk, *supra note*, 48: 1221.

¹⁰⁴ Bikelis, Mikšys, *supra note*, 35: 26.

Nepaisant teisės mokslininkų nuogaštavimų, jog dėl plačių ITK taikymo sąlygų norma bus taikoma ypač plačiai, pirmoji kasacinė nutartis priimta tik praėjus 8 metams po teisės normos įsigaliojimo. S. Bikelio vertinimu, šią situaciją lėmė teisės sistemos trūkumai, teisės taikymo politika ir organizaciniai dalykai.¹⁰⁵ Autoriaus išskirta sisteminė priežastis susijusi būtent su BK 189¹ straipsnyje įtvirtintu neteisėtu praturtėjimu, kuri laikyta itin perspektyvia ir lengvai pritaikoma. Teisėsaugos institucijos dažniau rinkosi taikyti baudžiamąją atsakomybę pagal BK 189¹ straipsnį bei tradicinį turto konfiskavimą, nei išplėstinį turto konfiskavimą. S. Bikelio nuomone šią situaciją lėmė ir Generalinės prokuratūros sprendimas suteikti prioritetą byloms dėl neteisėto praturtėjimo ir net kiekybinis progresinis tokių bylų skaičiaus planavimas.¹⁰⁶ Vis dėlto, kaip jau ne kartą šiame darbe pastebėta, BK 189¹ straipsnio taikymas praktikoje keltų lūkesčių nepateisino. Taip pat manytina, jog baudžiamosios atsakomybės taikymas pirmiau ITK galėtų privesti prie *ultima ratio* principo pažeidimo.

LAT nutartyje Nr. 2K-195-976/2022 pažymėjo, jog ITK taikymas galimas tik tuo atveju, jei nustatomos visos trys BK numatytos sąlygos bei išskyrė esminius ITK įrodinėjimo kriterijus: 1) turi būti nustatyta konkreti turto vertė ir pajamų dydis; 2) būtina įrodyti, kad turtas gautas nusikalstamu būdu; 3) įrodinėjimo pareiga tenka kaltintojui; 4) remiantis EŽTT praktika, galima remtis didelės tikimybės principu.¹⁰⁷ Manytina, jog dėl LAT suformuoto didelės tikimybės principo taikymo, išplėstinis turto konfiskavimas, palyginus su neteisėtu praturtėjimu, yra pranašesnė priemonė kovoje su neteisėtomis pajamomis. Be to, nors taikant ITK turi būti nustatytas tikėtinas pagrindas, jog turtas gautas iš nusikalstamos veikos, tačiau asmeniui nėra skiriama bausmė ir jis nėra pripažįstamas kaltu padaręs kokią nors nusikalstamą veiką.

Iš esmės ITK atvejais teismai gali daryti prielaidą, jog visas nuteistojo asmens per tam tikrą laikotarpį įgytas ir turėtas turtas buvo gautas iš nusikalstamos veikos. Kaip ir neteisėto praturtėjimo atveju, ši prielaida taikoma be būtinybės įrodyti konkrečią nusikalstamą veiklą, iš kurios tas turtas buvo gautas. Tačiau skirtingai nei neteisėto praturtėjimo atveju, išplėstinis turto konfiskavimas gali būti taikomas tik anksčiau nuteistam asmeniui. Šiuo atveju vien tik asmens turimo turto ir jo teisėtų pajamų neproporcingumo nustatymas nėra pakankamas pagrindas taikyti išplėstinį turto konfiskavimą.

---

¹⁰⁵ Bikelis, Mikšys, *supra note*, 35: 26.

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-241-976/2020“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 15 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1e8b943f-f16e-481b-92a2-ed633e5df8a3>.

Lyginant su neteisėtu praturtėjimu, išplėstinis turto konfiskavimas yra ne tik plačiai apibrėžtas įvairiuose tarptautiniuose teisės aktuose, bet ir vienas plačiausiai įsitvirtinusių turto konfiskavimo modelių, einančiu tik po tradicinio turto konfiskavimo. Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje jį yra įtvirtinusios net 25 valstybės narės, jo nenumačiusios yra tik Graikija ir Airija.¹⁰⁸

Apgailestautina, tačiau išplėstinio turto konfiskavimo instituto taikymas nėra populiarus ne tik Lietuvoje. Palyginimui Austrijoje ITK yra įtvirtintas jau nuo 2002 m., tačiau praktiškai nebuvo taikomas net iki 2016 m.¹⁰⁹ Sėkmės pavyzdžiu išplėstinio turto konfiskavimo taikymo srityje galime laikyti Italiją, Nyderlandus bei Vokietiją. Vokietijoje ITK buvo įtvirtintas net nuo 1963 m., tačiau orientuotas išimtinai tik kovai su organizuotu nusikalstamumu. 2017 m. įvykusi reforma išplėtė ITK taikymo ribas ir leido šią priemonę taikyti asmenims, teistiems bent už vienos nusikalstamos veikos padarymą. M. Kilchling pažymi, jog Vokietijoje ITK taikomas ne tik itin plačiam subjektu ratui, tačiau gali būti taikomas remiantis žemesniu įrodinėjimo standartu, kuris skamba „*labiau tikėtina nei, kad ne [...]*“ bei nereikalauja proporcingumo, t. y., gali būti konfiskuotas daug didesnės vertės turtas, nei gauta iš nusikalstamos veikos.¹¹⁰ Vis tik teisės mokslininkai pažymi, jog sėkmingą ITK įgyvendinimą lemia pačių valstybių narių užtikrinamos procedūrinės garantijos, stiprinami instituciniai pajėgumai, tarptautinis bendradarbiavimas bei įtvirtinti teisiniai saugikliai, užtikrinantys, jog šia priemone nebūtų piktnaudžiaujama.¹¹¹

Manytina, kad Lietuvoje būtina efektyvinti ITK taikymą, nes ši priemonė leidžia paimti nusikalstamos kilmės turtą taikant žemesnį įrodinėjimo standartą. ITK atveju pakanka pagrįsti tikėtiną ryšį tarp turto ir nusikalstamos veikos. Pabrėžtina, jog asmuo nėra pripažįstamas kaltu, jam nėra skiriama bausmė, o konfiskuojamas tik turtas, kurio teisėta kilmė nepagrįsta. Be to, ITK yra viena iš labiausiai ES teisės aktuose skatinamų priemonių siekiant sumažinti organizuoto nusikalstamumo pelningumą ir užkirsti kelią neteisėtų pajamų legalizavimui. Dėl šių priežasčių, veiksmingas ITK

---

¹⁰⁸ Colin King, „EU Developments in Non-Conviction-Based Confiscation“, *Criminal Law and Justice in the European Union* (2022): 109,

https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID4361086_code2089341.pdf?abstractid=4361086&mirid=1&type=2.

¹⁰⁹ Mihaly Fazekas ir Eva Nanopoulos, „The Effectiveness of EU Law: Insights from the EU Legal Framework on Asset Confiscation“, *European Journal of Crime Criminal Law and Criminal Justice* 24 (2016): 47, https://www.researchgate.net/publication/295834149_The_Effectiveness_of_EU_Law_Insights_from_the_EU_Legal_Framework_on_Asset_Confiscation.

¹¹⁰ Michael Kilchling, „Country Report Germany. Extended Confiscation in Scope of the Fundamental Rights and General Principles of EU“, žiūrėta 2025 m. spalio 15 d. https://konfiskata.web.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2023/03/Extended-confiscation_Germany.pdf.

¹¹¹ Elzbieta Hryniewicz-Lach, „Improving asset confiscation: in the quest for effective and just solutions“, ERA Forum (2024): 244, *Adam Mickiewicz University* (2023), <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12027-024-00806-8.pdf>.

taikymas Lietuvoje yra būtina sąlyga užtikrinant visos kovos su neteisėtomis pajamomis sistemos efektyvumą.

2.3. Civiliniai turto paėmimo mechanizmai

Nagrinėjant Lietuvos kovos su neteisėtomis pajamomis sistemą išskiriami du civiliniai turto paėmimo mechanizmai. Pirmasis – bešeimininkio turto paėmimas valstybės ar savivaldybės nuosavybėn, antrasis – civilinis turto konfiskavimas. Abu šie procesai laikytini neutralia priemone, nesiejami su neteisėta turto kilme. Didžiausias skirtumas tarp mokestinės ir civilinių turto paėmimo priemonių yra tai, jog paimamas visas asmens teisėtoms pajamoms neproporcingas turtas.

Bešeimininkio turto paėmimas baudžiamajame procese yra gana specifinis procesas, taikomas tuomet, kai nenustatomas turto savininkas, ir kai turtas nėra konfiskuotinas kitais, baudžiamajame procese esančiais, pagrindais. Bešeimininkio turto paėmimas gali būti inicijuojamas esant šioms aplinkybėms: 1) turto savininkas yra nežinomas arba neįmanoma jo nustatyti; 2) asmuo atsisakė turto ir nereiškia į jį pretenzijų; 3) turtas neturi teisėto savininko (asmuo miręs arba atsisakė palikimo); 4) turtas neturi nusikalstamos kilmės, todėl negali būti konfiskuotas pagal BPK.¹¹² Bešeimininkio turto paėmimas valstybės ar savivaldybės nuosavybėn inicijuojamas BPK 94 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatyta tvarka. Turto pripažinimą bešeimininkiu ir perdavimą valstybės ar savivaldybės nuosavybėn reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.57 straipsnis ir 4.58 straipsnis Nors šis procesas ir nėra susijęs su kaltės klausimu, nes yra taikomas ne asmens, o turto atžvilgiu, tačiau S. Bikelio nuomone, mažai tikėtina, jog šis institutas galėtų veikti savarankiškai be baudžiamojo proceso konteksto.¹¹³

Nagrinėjant teismų praktika matyti, jog nors bešeimininkio turto paėmimo procesas nėra dažnai inicijuojama procedūra, tačiau ją pradėjus dažnu atveju priimami teismo sprendimai turtą perduoti valstybės ar savivaldybės nuosavybėn. Dar 2018 m. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos direktoriaus pavaduotojas R. Kajėnas pastebėjo, kad tarnyboje per pirmąjį metų pusmetį atlikti 6 tyrimai, kurių metu net 4 milijonai eurų buvo pripažinti bešeimininkiais ir perduoti į valstybės biudžetą.¹¹⁴

Nagrinėjant teismų praktiką pastebima, jog dažnu atveju asmenys vengia pareikšti nuosavybės teisę į ikiteisminio tyrimo metu nustatytą turtą, tokiu būdu siekdami išvengti

---

¹¹² Bikelis, Mikšys, *supra note*, 35: 22.

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ „Teisėsauga atrado aukso gyslą: aferistų milijonus pumpuoja į Lietuvos biudžetą“, 15min, žiūrėta 2025 m. spalio 16 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/teisesauga-atrado-aukso-gysla-aferistu-milijonus-pumpuoja-i-lietuvos-biudzeta-59-1026426>.

baudžiamosios atsakomybės. Baudžiamojoje byloje Nr. 1A-274-1020/2025 H. K. N. nuteistas dėl nusikalstamos veikos, numatytos BK 300 straipsnio 1 dalies padarymo bei išteisintas pagal 216 straipsnio 1 dalį, o juridinio asmens „H“ atžvilgiu procesas dėl analogiškų nusikalstamų veikų nutrauktas juridiniam asmeniui pasibaigus. Vis tik vadovaujantis BK 72³ straipsniu, pirmosios instancijos teismas nusprendė konfiskuoti UAB „H“ banko sąskaitoje buvusius 774 079,07 Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) dolerius. Bylos duomenimis, dar 2013 m. ikiteisminio tyrimo institucijai nustačius įtartinas operacijas UAB „H“ banko sąskaitoje ir apie tai pranešus bankui, šios operacijos buvo sustabdytos, o įmonės nuosavybės teisė į sąskaitoje buvusius 774 079,07 JAV dolerius buvo apribota. Pirmos instancijos teismas nustatė, jog UAB „H“ sąskaitoje esančios lėšos turi turto, kuriam taikytinas išplėstinis turto konfiskavimas, požymių ir nusprendė šias lėšas konfiskuoti taikant ITK procedūrą. Teismas išskyrė tris išplėstinį turto konfiskavimą inicijuoti paskatinusius aspektus: 1) juridinis asmuo „H“ buvo išteisintas, todėl nėra požymių teigti, jog piniginės lėšos buvo gautos iš nusikalstamos veikos; 2) nuteistasis H. K. L. (juridinio asmens vadovas) buvo pripažintas kaltu už nesunkų ir apysunkį nusikaltimus; 3) juridinio asmens „H“ atžvilgiu baudžiamasis procesas nutrauktas pasibaigus juridiniam asmeniui. Pažymėtina, jog pirmosios instancijos teismas išplėstinį turto konfiskavimą taikė juridinio asmens atžvilgiu. Taip pat pastebėtina, jog valstybinis kaltintojas baigiamųjų kalbų metu teismo prašė taikyti ne išplėstinį turto konfiskavimą juridinio asmens atžvilgiu, o įprastą turto konfiskavimą H. K. L. atžvilgiu, konfiskuojant banko sąskaitoje esančias lėšas kaip nusikalstamos veikos rezultatą.

Toje pačioje byloje apeliacinės instancijos teismas nesutiko su pirmosios instancijos teismo sprendimu minėtas lėšas laikyti išplėstinio turto konfiskavimo objektu, nuroydamas, kad ITK priemonė pritaikyta nepagrįstai. Teismas pažymėjo, jog nuteistasis H. K. L., siekdamas išvengti atsakomybės už kitas nusikalstamas veikas, nepareiškė nuosavybės teisių į banko sąskaitoje buvusias lėšas. Atsižvelgdamas į tai, teismas panaikino nuosprendžio dalį dėl išplėstinio turto konfiskavimo taikymo ir inicijavo šių lėšų pripažinimą bešeimininkiu turtu civilinio proceso nustatyta tvarka.¹¹⁵

S. Bikelio nuomone, būtent bešeimininkio turto paėmimo praktika yra paklojusi gana tvirtą pagrindą 2020 m. Lietuvoje įtvirtintam civilinio turto konfiskavimo institutui.¹¹⁶ Lietuvos Respublikos Civilinio turto konfiskavimo įstatymu įtvirtinta galimybė neaiškios kilmės asmenų turtą konfiskuoti civiline tvarka neinicijuojant baudžiamojo proceso. Pažymėtina, jog įstatymas gali būti

---

¹¹⁵ „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. rugsėjo 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-274-1020/2025“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 16 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=a7a8477e-0204-4c02-9204-b3caef764412>.

¹¹⁶ Bikelis, Mikšys, *supra note*, 35: 25.

taikomas tuomet, kai yra pagrindas manyti, kad asmens turtas nėra gautas teisėtu būdu, o skirtumas tarp turimo turto vertės ir asmens teisėtų pajamų viršija 2 000 BBDN (100 000 Eur) dydžio sumą. Remiantis minėto įstatymo nuostatomis, civilinis turto konfiskavimas galimas taikyti: 1) asmenims, įtariamiems, kaltinamiems arba nuteistiems įvykdžius įstatyme nurodytas nusikalstamas veikas; 2) asmenims, kuriems baudžiamąjį procesą dėl įstatyme nurodytų nusikalstamų veikų atsisakyta pradėti remiantis BPK 3 straipsnio 2, 3, 5, 6 punktuose nustatytais pagrindais arba dėl šių veikų procesas nutrauktas remiantis BPK 3, 212 ir 327 straipsniuose nurodytais pagrindais; 3) asmenims, kurie BPK tvarka atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės už įstatyme nurodytas nusikalstamas veikas; 4) asmenims, įtrauktiems į organizuotų nusikalstamų grupių narių sąrašus; 5) prieš tai išvardintų asmenų sutuoktiniams ar asmenims, kartu vedantiems bendrą ūkį. Turtas gali būti konfiskuojamas ir tais atvejais, kai nustatoma, kad jis buvo perleistas kitam asmeniui siekiant išvengti konfiskavimo, tokiu atveju toks trečiasis asmuo pripažįstamas neteisėtu įgijėju. Minėtas įstatymas taip pat apriboja civilinio turto konfiskavimo procedūros iniciavimą, jei asmeniui pareikštas įtarimas dėl jame nurodytų nusikalstamų veikų tol, kol procese bus priimtas galutinis sprendimas.¹¹⁷

Nors Lietuvos teisinėje sistemoje egzistuoja plati kovos su neteisėtomis pajamomis priemonių sistema, jų veiksmingumas vertinamas kritiškai. Kaip jau minėta, neteisėto praturtėjimo norma nuo pat jos kriminalizavimo buvo laikoma problemiška, todėl CTK instituto įtvirtinimas buvo suvoktas kaip galimybė spręsti šios normos taikymo trūkumus ir tapo savotišku jos konkurentu. Vis tik, nors CTK taikomas jau penkerius metus, analizuojant Generalinės prokuratūros ataskaitas matyti, kad šios priemonės praktinis pritaikymas vis dar labai ribotas 2020 m. civilinis turto konfiskavimas praktikoje nebuvo pritaikytas nė karto.¹¹⁸ 2021 m. inicijuoti 4 turto tyrimai.¹¹⁹ 2022 m. pradėti 7 tyrimai, iš jų 2 nutraukti, taip pat nutrauktas 2021 m. pradėtas turto tyrimas, 2021 m. pradėti 2 turto tyrimai baigti priėmus sprendimus kreiptis į teismą dėl CTK taikymo.¹²⁰ 2023 m. pradėta 10 turto tyrimų, iš jų 1 nutrauktas, taip pat nutraukti 4, 2022 m. pradėti, turto tyrimai bei pareikštas 1

---

¹¹⁷ „Lietuvos Respublikos civilinio turto konfiskavimo įstatymas“, *supra note*, 60.

¹¹⁸ „2021 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2020 metais ataskaita Nr. 17.9.-1921“, Prokuratūra, žiūrėta 2025 m. lapkričio 12 d., https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2021/03/2_prokuraturos-veiklos-2020-m.-ataskaita-2021-03-01-nr.-17.9.-1921-03-30.pdf.

¹¹⁹ „2022 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2021 metais ataskaita Nr. 17.9.-2228“, Prokuratūra, žiūrėta 2025 m. lapkričio 12 d., <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2022/03/2021-m.-ataskaita-2022-03-01-nr.-17.9.-222803.21.pdf>.

¹²⁰ „2023 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2022 metais ataskaita Nr. 17.9.-1974“, Prokuratūra, žiūrėta 2025 m. lapkričio 12 d., <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2023/03/2022-m.-ataskaita-2023-03-01-nr.-17.9.-1974.pdf>.

ieškiny. ¹²¹ 2024 m. pradėta 15 tyrimų, 1 atveju atsisakyta pradėti turto tyrimą, 6 tyrimai nutraukti, o teismui pareikšti 5 ieškiniai. ¹²²

2024 m. Generalinės prokuratūros ataskaitoje pažymimi du pagrindiniai civilinio turto konfiskavimo taikymo iššūkiai – šios srities bylų nagrinėjimo praktikos nebuvimas bei ribotos galimybės gauti duomenis apie tiriamų asmenų turimą turtą užsienio valstybėse. ¹²³ Ataskaitoje nurodyti CTK taikymo sunkumai atsispindi ir teismų praktikoje. Nagrinėjamosiose bylose dažniausiai pasikartoja dvi situacijos, pirma – teismai grąžina prokurorams ieškinius taisyti dėl neatitikimų bylos aplinkybėms, antra – apeliacinės instancijos teismai perduoda bylas nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismams.

Pažymėtina, kad itin paradoksali situacija susiklostė byloje Nr. e2A-645-330/2023. Pirmosios instancijos teismas ieškovės ieškinį tenkino iš dalies, tačiau apeliacinės instancijos teismas panaikino šį sprendimą ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo. ¹²⁴ Pakartotinai išnagrinėjęs bylą, pirmosios instancijos teismas priėmė analogišką sprendimą – ieškinį tenkino iš dalies, tačiau apeliacinės instancijos teismas jį vėl panaikino ir perdavė bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui jau trečią kartą. ¹²⁵

Kitoje byloje Nr. e2A-332-912/2025 valstybė iš atsakovo siekė priteisti 207 526 eurų, tačiau teismai tik mažą šios sumos dalį pripažino pagrįsta. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė ir priteisė iš ieškovės atsakovui 5 000 eurų bylinėjimosi išlaidų, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies – valstybės naudai konfiskavo tik 15 540 eurų ir papildomai priteisė atsakovui 6 440 eurų bylinėjimosi išlaidų. ¹²⁶ Tikėtina, kad toliau ši byla dar bus nagrinėjama kasacinėje instancijoje, tačiau jau dabar kyla klausimas, ar pasirinkta tinkama kovos su neteisėtomis pajamomis priemonė, nes akivaizdi disproporcija tarp valstybės patirtų sąnaudų ir gautos ekonominės naudos kelia abejonių dėl šios priemonės efektyvumo. Vis tik LAT viename iš savo sprendimų pažymėjo, jog civiliniu turto

---

¹²¹ „2024 m. kovo 6 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2023 metais ataskaita Nr. 17.9.-2177“, Prokuratūra, žiūrėta 2025 m. lapkričio 12 d., <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2024/03/2023-m.-ataskaita-galutine.pdf>.

¹²² „2025 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2024 metais ataskaita Nr. 17.9.-2640“, Prokuratūra, žiūrėta 2025 m. lapkričio 12 d., <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2025/04/metine-prokuraturos-ataskaita-2024-final.pdf>.

¹²³ *Ibid.*

¹²⁴ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-645-330/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 16 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3a3c0e53-29ca-4bd2-b204-2224c3cad892>.

¹²⁵ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-482-464/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 16 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7e136b85-37ad-4b65-9880-542417fbc3fd>.

¹²⁶ „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje e2A-332-912/2025“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 16 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=30c748fd-5759-48b4-b7b6-c3b4d7ab796c>.

konfiskavimu nėra siekiama vien tik ekonominio pobūdžio tikslų, be kita ko, šio įstatymo pagrindinis tikslas yra būtent prevencinio pobūdžio.¹²⁷

Analizuojant neteisėto praturtėjimo ir civilinio turto konfiskavimo santykį, galima pastebėti atvejų, kai kyla abejonių dėl *ultima ratio* principo įgyvendinimo. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros rekomendacijose dėl turto tyrimo (toliau – Rekomendacijose dėl turto tyrimo) nurodyta, jog tyrimo metu nustatčius, kad asmens turimas turtas daugiau nei 500 MGL viršija jo teisėtas pajamas, pradedamas ikiteisminis tyrimas dėl neteisėto praturtėjimo.¹²⁸ Pažymėtina, kad minėtos rekomendacijos nėra atnaujintos, nes nuo 2023 m. ikiteisminis tyrimas dėl neteisėto praturtėjimo pradedamas, kai asmuo turi teisėtą pajamų neatitinkančio turto, kurio vertė viršija 900 MGL sumą (45 000 Eur). Tuo tarpu civilinis turto konfiskavimas taikomas tik tada, kai asmens turto vertė viršija 2 000 bazinių bausmių ir nuobaudų dydžio sumą (100 000 Eur),¹²⁹ todėl ši priemonė gali būti pasitelkiama tik vėlesniame etape, nors pagal savo pobūdį ji yra švelnesnė už baudžiamąją atsakomybę. Šiuo atveju įstatymų leidėjas faktiškai įtvirtino galimybę baudžiamąjį procesą taikyti anksčiau nei civilinį, nes BK 189¹ straipsnyje nustatyta žymiai mažesnė teisėtą pajamų neatitinkančio turto vertės riba. Toks teisinis reguliavimas kelia abejonių dėl baudžiamosios teisės, kaip kraštutinės priemonės, taikymo nuoseklumo ir proporcingumo.

Šią situaciją taikliai apibūdina L. Martinaitytė, ironizuodama, kad civilinis turto konfiskavimas iš esmės veikia kaip „tęsinys“ po nepavykusio baudžiamąjo proceso ir praranda savo tikrąją prevencinę paskirtį, tapdamas baudžiamąjo proceso pakaitalu.¹³⁰ Nors šios situacijos atitiktis *ultima ratio* principui kol kas nėra išsamiai nagrinėta, manytina, kad jos neišsprendus sisteminiu lygmeniu kyla rizika pažeisti ne tik šį, bet ir proporcingumo bei nekaltumo prezumpcijos principus.

Europos šalys, turinčios civilinio turto konfiskavimo institutą yra Jungtinė Karalystė, Airija, Italija, Bulgarija ir Slovėnija.¹³¹ Airija išsiskiriama kaip viena pažangiausių Europos valstybių civilinio turto konfiskavimo srityje, sukūrusi proaktyvų nusikalstamu būdu įgyto turto paieškos ir

---

¹²⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-15-781/2025“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 16 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=7d1d92a0-0c6c-4732-b083-c2f62c3bdc9a>.

¹²⁸ „Dėl Rekomendacijų dėl turto tyrimo patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 16 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/46b38b007a8911e8ae2bfd1913d66d57/asr>.

¹²⁹ „Dėl Turto tyrimo atlikimo ir organizavimo civilinio turto konfiskavimo metu tvarkos aprašo patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 16 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a70c40d0b9c711eab9d9cd0c85e0b745/asr>.

¹³⁰ Laura Martinaitytė, „Civil Asset Confiscation Law – New Criminal Policy or Restrictions Out Bounding Criminal Procedure?“, *Vilnius University Press* (2021): 77, <https://www.journals.vu.lt/open-series/en/article/view/24052/23358>.

¹³¹ Skirmantas Bikelis, Bartautė Čepytė ir Matas Mulevičius, „Turto konfiskavimas Europos Sąjungos valstybėse“, iš *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo mechanizmai. Monografija*, (Vilnius: Justitia, 2014): 152-153, https://teise.org/wp-content/uploads/2014/08/Kad_nusikaltimai_neapsimoketu.pdf.

susigrąžinimo modelį. Civilinio pobūdžio procedūrose leidžiama remtis platesne įrodymų baze, įskaitant netiesioginius duomenis ir pranešimus iš gyventojų ar konfidencialių informatorių, kas ypač svarbu veikimo aplinkoje, kurioje liudytojai gali būti bauginami. Esminė Airijos sėkmės priežastis – 1996 m. įsteigtas Kriminalinių Turtų Biuras (*Criminal Assets Bureau*), veikiantis kaip tarpžinybinė ir policijai nepavaldi institucija, turinti plačią prieigą prie skirtingų valstybės duomenų bazių. Institucijos pareigūnai, vadovaudamiesi civiliniu įrodinėjimo standartu „labiau tikėtina, kad [...]“, inicijuoja turto įšaldymą ir vėlesnį konfiskavimą, o institucinis bendradarbiavimas su mokesčių administratoriumi leidžia vienu metu kovoti su įvairiomis finansinėmis ir ekonominėmis teisės pažeidimų formomis. Praktiniai rezultatai rodo šio modelio veiksmingumą – 1996–2020 m. minėta Airijos kovos su nusikalstamu turtu organizacija susigrąžino apie 199 mln. eurų.¹³²

Tarptautiniu mastu vis dažniau pripažįstama, kad civilinis turto konfiskavimas ir kitos nebaudžiamosios priemonės tampa vienu svarbiausių įrankių kovoje su organizuotu nusikalstamumu, leidžiančiu veiksmingai atimti iš nusikaltėlių neteisėtai įgytą turtą ir tokiu būdu sumažinti iš nusikalstamų veikų darymo gaunamą ekonominę naudą.¹³³ Tiek Europos Sąjungos institucijos, tiek valstybės narės vis dažniau pabrėžia, jog civilinis turto konfiskavimas ir kitos nebaudžiamosios priemonės yra labiau suderinamos su pagrindinių žmogaus teisių apsauga.

Atlikus Lietuvoje veikiančios kovos su neteisėtomis pajamomis sistemos vertinimą nustatyta, kad nacionalinėje teisėje įtvirtintas itin platus priemonių ratas, tačiau pati sistema išlieka nenuosekli, o atskirų jos elementų tarpusavio sąveika – fragmentiška ir teisiškai nesuderinta. Šiuo metu vyraujantis itin platus baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą praturtėjimą taikymas iš esmės užgožia išplėstinio ir civilinio turto konfiskavimo priemonių potencialą, nors Europos Sąjungos teisės aktuose ir užsienio valstybių praktikoje būtent šios priemonės laikomos vienomis veiksmingiausių. Užsienio valstybių patirtis rodo, kad kovos su neteisėtomis pajamomis veiksmingumas priklauso ne nuo taikomų priemonių gausos, o nuo aiškiai apibrėžtos jų paskirties ir praktinio taikymo logikos. Vokietijos pavyzdys patvirtina, kad išplėstinis turto konfiskavimas gali būti itin efektyvus, kai jis nukreiptas į realų nusikalstamo turto paėmimą, o ne į formalų kaltės nustatymą. Tuo tarpu Airijos patirtis taikant civilinį turto konfiskavimą rodo, jog šios priemonės sėkmė priklauso nuo tinkamai suformuotos institucinės bazės, glaudaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo ir efektyvios informacijos prieigos. Šie pavyzdžiai leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos kovos su neteisėtomis pajamomis sistema

---

¹³² *Good Practices in Accelerating the Capture of Illicitly-Acquired Assets*, (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, 2024), 24-25, <https://unicri.org/sites/default/files/2024-07/Good%20Practices%20in%20Accelerating%20the%20Capture%20of%20Illicitly-Acquired%20Assets.pdf>.

¹³³ *Ibid.*, 52.

taptų veiksmingesnė, jei būtų aiškiau apibrėžtas priemonių taikymo balansas ir sustiprintas jų tarpusavio suderinamumas.

Siekiant suderinti šiuo metu Lietuvoje veikiančią kovos su neteisėtomis pajamomis sistemą, sustiprinti jos vidinį nuoseklumą bei užtikrinti *ultima ratio* principo įgyvendinimą, be pirmajame darbo skyriuje siūlomų BK 189¹ straipsnio pakeitimų, būtina:

- 1) Suderinti mokestinių, civilinių ir baudžiamųjų priemonių tarpusavio santykį ir taikymo prioritetą, taip užkertant kelią tų pačių faktinių aplinkybių vertinimui keliais pagrindais;
- 2) Remiantis Vokietijos pavyzdžiu ir perkeliant ES direktyvą 2024/1260 į nacionalinę teisę, numatyti žemesnius įrodinėjimo standartus priemonėms, kurios taikomos be apkaltinamojo nuosprendžio, tokiu būdu užtikrinant jų veiksmingesnį taikymą;
- 3) Remiantis Airijos patirtimi, tikslinga turto tyrimų atlikimą priskirti vienai institucijai, pavyzdžiui, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai. Šiai institucijai taip pat turėtų būti suteikta platesnė prieiga prie valstybinių duomenų bazių ir registru, taip užtikrinant efektyvesnį turto paieškos ir konfiskavimo procesą.

3. PRAKTINĖS NETEISĖTO PRATURTĖJIMO NORMOS TAIKYMO PROBLEMOS

Skyriuje analizuojamos praktinės neteisėto praturtėjimo normos taikymo problemos, atsiskleidžiančios tiek ikiteisminio tyrimo, tiek teismo bylos nagrinėjimo metu. Dėmesys sutelkiamas į tai, kaip šios baudžiamosios teisės normos taikymas atskleidžia įrodinėjimo, turto identifikavimo bei vertinimo sunkumus. Pirmiausia nagrinėjami ikiteisminių tyrimų ypatumai ir kritiniai aspektai, lemiantys tyrimų veiksmingumą, vėliau nagrinėjamos teismų praktikos tendencijos ir jose išryškėjantys probleminiai taikymo aspektai.

3.1. Ikiteisminių tyrimų problematika ir kritiniai aspektai tiriant neteisėtą praturtėjimą

Analizuojant mokslinę literatūrą matyti, kad dauguma autorių, nagrinėdami BK 189¹ straipsnio taikymo problematiką, daugiausia dėmesio skiria abejotinai normos juridinei technikai ir jos atitikčiai žmogaus teises ginantiems principams. Šio baigiamojo darbo autorės nuomone, neteisėto praturtėjimo normos problematika nėra vien teorinė. Nagrinėjama norma turi ir ryškų praktinį pobūdį, todėl diskusijose dėl jos efektyvumo ypatingą reikšmę įgyja ikiteisminiuose tyrimuose kylančių iššūkių analizė.

Išnagrinėjus paskutinių penkerių metų Generalinės prokuratūros metines veiklos ataskaitas, matyti, kad dėl neteisėto praturtėjimo pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičius iš esmės išlieka stabilus, tačiau didžioji jų dalis pasibaigia ikiteisminių tyrimų nutraukimu. 2020 m. pradėti 27 ikiteisminiai tyrimai, baigta 20, iš kurių 13 nutraukti, o 7 baudžiamosios bylos perduotos kaltinamuoju aktu nagrinėti teismui. Teismams perduotose bylose nustatyta neteisėtų pajamų suma siekė apie 2 mln. 20 tūkst. eurų.¹³⁴ 2021 m. pradėti 28 tyrimai, baigti 25, iš jų 20 nutraukti ir 5 perduoti teismui, bendra neteisėtų pajamų vertė sudarė apie 770 tūkst. eurų.¹³⁵ 2022 m. pradėti 29 tyrimai, baigti 32, iš jų 28 nutraukti ir 4 perduoti teismui – neteisėtų pajamų vertė siekė apie 500 tūkst. eurų.¹³⁶ 2023 m. pradėta 17 tyrimų, baigti 37, iš jų 31 nutrauktas, 5 bylos perduotos kaltinamuoju aktu nagrinėti teismui, o viena – prokuroro pareiškimu dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, bylose nustatyta neteisėtų pajamų suma siekė apie 2 mln. 353 tūkst. eurų.¹³⁷ 2024 m. pradėti 22 ikiteisminiai tyrimai, baigti 24, iš jų 17 nutraukti, 6 bylos perduotos kaltinamuoju aktu nagrinėti teismui, o viena byla – dėl

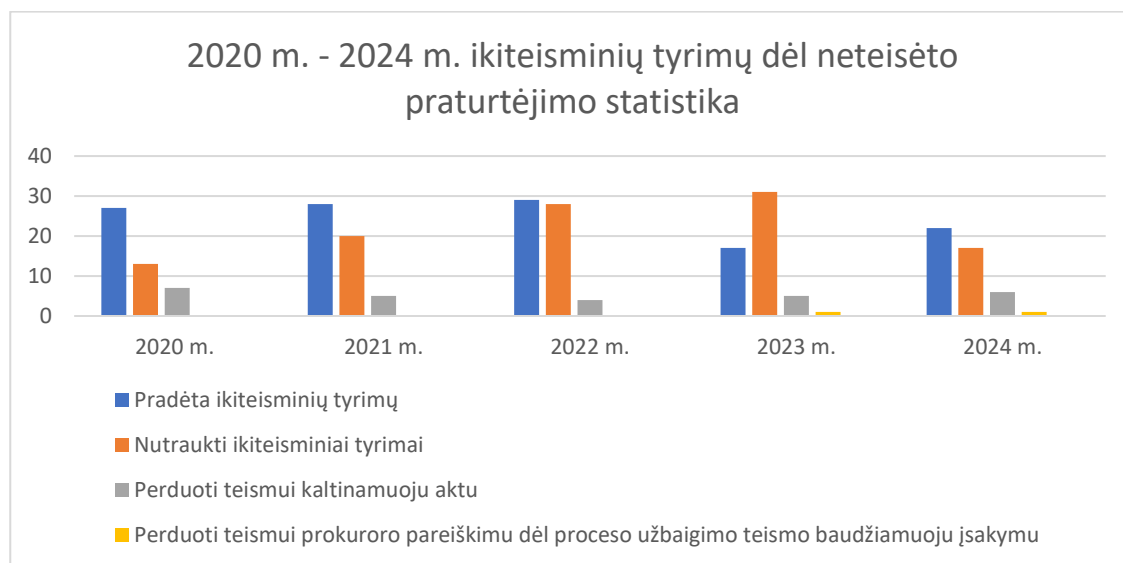
¹³⁴ „2021 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2020 metais ataskaita Nr. 17.9.-1921“, *supra note*, 118.

¹³⁵ „2022 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2021 metais ataskaita Nr. 17.9.-2228“, *supra note*, 119.

¹³⁶ „2023 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2022 metais ataskaita Nr. 17.9.-1974“, *supra note*, 120.

¹³⁷ „2024 m. kovo 6 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2023 metais ataskaita Nr. 17.9.-2177“, *supra note*, 121.

proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, bendra neteisėto turto vertė siekė daugiau nei 2 mln. 178 tūkst. eurų.¹³⁸

Atlikta statistinių duomenų analizė atskleidžia, kad neteisėto praturtėjimo tyrimų rezultatyvumas išlieka ribotas. Nutrauktų ikiteisminių tyrimų skaičius beveik sutampa su pradėtų tyrimų skaičiumi, o 2023 m. netgi jį viršijo. Teismams kasmet perduodama tik nedidelė dalis bylų. Kaip pažymi Generalinė prokuratūra, pagrindinė problema siekiant geresnių rezultatų išlieka nepaneigiami įtariamųjų pateikti duomenys apie turto kilmę.¹³⁹

Pabrėžtina, jog baudžiamosiose bylose dėl neteisėto praturtėjimo yra taikomi itin aukšti įrodinėjimo standartai. Mokslinėje literatūroje išskiriami trys pagrindiniai šios nusikalstamos veikos įrodinėjimo aspektai: 1) turto suradimas; 2) jo vertės nustatymas; 3) duomenų, patvirtinančių, jog šis turtas, įtariamajam žinant, negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis, surinkimas.¹⁴⁰ Kaip pažymima 2024 m. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos veiklos ataskaitoje, šių nusikalstamų veikų tyrimas yra itin sudėtingas ir reikalauja nemažai žmogiškųjų bei finansinių išteklių.¹⁴¹

Išanalizavus Rekomendacijas dėl turto tyrimo, galima daryti išvadą, jog pirmasis uždavinys – turto suradimas – teoriškai neturėtų kelti didelių sunkumų. Rekomendacijose išvardytas platus valstybinių registru, informacinių sistemų ir kitų duomenų bazių sąrašas, galinčių suteikti informaciją

¹³⁸ „2025 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2024 metais ataskaita Nr. 17.9.-2640“, *supra note*, 122.

¹³⁹ „2021 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2020 metais ataskaita Nr. 17.9.-1921“, *supra note*, 118.

¹⁴⁰ Marijus Šalčius, „Neteisėtas praturtėjimas: lūkesčiai ir realijos“, *Visuomenės saugumas ir viešojo tvarka* 9 (2013): 281, <https://cris.mruni.eu/cris/bitstreams/207ce0c4-468a-4c5c-8041-b081bf4e15e6/download>.

¹⁴¹ „2025 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2024 m. veiklos ataskaita“, VRM, žiūrėta 2025 m. spalio 16 d., https://vrm.lrv.lt/public/canonical/1747917479/9404/0000.VRM.2024%20m.veiklos_ataskaita.SUDERINTA.pdf.

apie tiriamų asmenų turimą turtą. Taip pat nurodoma, kad Lietuvos kriminalinės policijos biuras ir Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba yra įgaliotos institucijos atlikti užsienio valstybėse įgyto turto paiešką.¹⁴² Tačiau praktikoje neretai pasitaiko atveju, kai virš savo teisėtų pajamų lygio gyvenantys asmenys siekia nuslėpti turimą turtą. Tam jie pasitelkia įvairius būdus – turtą perleidžia artimiems giminaičiams, susijusiems juridiniams asmenims ar fiktyvioms įmonėms, o finansines lėšas perkelia į užsienio kredito įstaigas, kriptovaliutų sąskaitas ar kitas alternatyvias finansines erdves, pasižyminčias ribotu reguliavimu ir institucijų kontrolės stoka.

Fiktyvus turto perdavimas tretiesiems asmenims yra vienas dažniausiai pasitaikančių turto slėpimo būdų. Siekiant nustatyti tokio turto kilmę ir ryšį su įtariamoju, atliekami įvairūs procesiniai veiksmai, tokie kaip apklausos ar trečiųjų asmenų turto tyrimai. Tyrimo metu pareigūnams tenka įrodyti ne tik faktinius ryšius tarp asmens ir turto, bet ir nustatyti, kuris asmuo gauna faktinę naudą bei turi turto valdymo kontrolę. Svarbu paminėti, kad baudžiamasis kodeksas atleidžia nuo baudžiamosios atsakomybės įtariamųjų turtą perėmusius asmenis, jei šie iki pranešimo apie įtarimą įteikimą dienos pranešė apie tai teisėsaugos institucijoms ir aktyviai bendradarbiavo nustatant turto kilmę.¹⁴³ Tokie tyrimai paprastai pasižymi dideliu sudėtingumu – jie ne tik prailgina ikiteisminio tyrimo terminus, bet ir dažnai nesudaro prielaidų sėkmingam neteisėto praturtėjimo fakto įrodymui.

Užsienyje laikomų lėšų ir turimo turto paieška pirmiausia įmanoma tik esant pakankamai duomenų ar pagrįstų įtarimų, kad įtariamasis gali turėti tokio pobūdžio turto. Kaip jau minėta, piniginių lėšos būna dažnai perkeliama į silpniau reguliuojamas ar institucijoms ribotai prieinamas finansines aplinkas, todėl ikiteisminio tyrimo institucijoms kyla sunkumų ne tik renkanti informaciją apie tokį turtą, bet ir nustatant tiesioginį ryšį tarp turto ir įtariamojo asmens. Be to, šių procesų sėkmė dažnai priklauso nuo užsienio institucijų bendradarbiavimo, todėl tokie tyrimai užsitęsia ir ne visuomet pasiekia norimą rezultatą.

Komisijos komunikate, kuriame vertinamas direktyvos 2014/42/ES dėl nusikalstamu būdu gauto turto išaldymo ir konfiskavimo įgyvendinimas, pažymima, kad esminė sąlyga veiksmingam turto identifikavimui ir susigrąžinimui yra tarptautinis bendradarbiavimas. Tai rodo, kad vien tik teisinio reguliavimo priemonės, nesant efektyvaus institucinio bendradarbiavimo, neužtikrins direktyvos tikslų pasiekimo. Vis dėlto, praktikoje šis procesas išlieka nepakankamai efektyvus dėl valstybių narių teisinių sistemų skirtumų, nevienodo procedūrų reglamentavimo bei ribotos nacionalinių turto susigrąžinimo tarnybų tarpusavio sąveikos. Tokia situacija, Komisijos vertinimu,

---

¹⁴² „Dėl Rekomendacijų dėl turto tyrimo patvirtinimo“, *supra note*, 128.

¹⁴³ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“, *supra note*, 30.

riboja direktyvos 2014/42/ES tikslų įgyvendinimą ir lemia, kad tyrimų rezultatai išlieka itin menki ir nustatoma tik nedidelė dalis neaiškios kilmės ar nusikalstamu būdu įgyto turto, kuris laikomas kitoje valstybėje.¹⁴⁴

J. Spicer, nagrinėdamas tarptautinio bendradarbiavimo neteisėto praturtėjimo bylose problematiką, pažymi, kad nors tarptautinės konvencijos ir regioniniai dokumentai numato plačias tarptautinės teisinės pagalbos formas, tačiau praktinį šių instrumentų veiksmingumą reikšmingai riboja valstybių teisinių sistemų skirtumai ir dvigubo baudžiamumo principo taikymas. Dėl šios priežasties valstybės, kuriose neteisėtas praturtėjimas nėra kriminalizuotas, dažnai atsisako teikti teisinę pagalbą, ypač kai prašoma taikyti prievartines procesines priemones – atlikti kratas, išreikalauti dokumentus ar gauti banko sąskaitų išrašus, nors būtent tokie duomenys yra esminiai siekiant įrodyti neteisėto praturtėjimo faktą ir nustatyti turto kilmę.¹⁴⁵

Neteisėto praturtėjimo bylose lemiamą reikšmę įrodinėjimo procese dažnai turi ne finansų įstaigų ar registru duomenys, o procesinių veiksmų metu, tokių kaip krata, apžiūra ar poėmis, rastas turtas – gryniesi pinigai, juvelyriniai dirbiniai ar kiti vertingi daiktai, kurių kilmės įtariamieji negali pagrįsti teisėtomis pajamomis. Tokiais atvejais ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai privalo ne tik nustatyti rasto turto vertę, bet ir atlikti išsamų asmens pajamų bei išlaidų analizės vertinimą, siekdami nustatyti disproporciją ir realią galimybę turtą įgyti teisėtais būdais

Kaip jau pažymėta, bylose dėl neteisėto praturtėjimo taikomi itin aukšti įrodinėjimo standartai. Dėl šios priežasties asmenų ūkinės finansinės veiklos tyrimai turi būti atliekami ypač kruopščiai, o specialistams pateikiami visi duomenys apie asmens gautas pajamas ir patirtas išlaidas. Sudėtingas šių duomenų surinkimas dažnai lemia turto identifikavimo problemas, kurios vėliau gali tapti pagrindu kaltinamųjų išteisinimui.

Įrodinėjant neteisėtą praturtėjimą svarbu nustatyti ne tik turto kilmę, bet ir jo realią vertę. Kadangi dalis turto gali būti registruota įtariamąjo vardu, o kita dalis sąmoningai paslėpta, vertinimas įgauna dvejopą pobūdį. Kai turtas registruotas asmens vardu, vertė nustatoma remiantis oficialiais dokumentais, tokiais kaip nekilnojamo turto sandorius patvirtinantys dokumentai, nekilnojamojo turto registro duomenys ar banko sąskaitų išrašai, tokiu būdu kartu nustatomas ir turto įgijimo laikotarpis. Tuo tarpu slepiamo turto atveju vertė privalo būti apskaičiuojama atliekant ekspertinį vertinimą, kuris neretai kelia tiek praktinių, tiek teisinių iššūkių.

---

¹⁴⁴ „2020 m. birželio 2 d. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai Turto susigrąžinimas ir konfiskavimas: užtikrinti, kad nusikaltimai neapsimokėtų“, *supra note*, 15.

¹⁴⁵ Jonathan Spicer, „Seeking international cooperation in illicit enrichment cases“, iš *Illicit Enrichment. A Guide to Laws Targeting Unexplained Wealth*, (Basel Institute on Governance, 2021), 173-175, https://baselgovernance.org/sites/default/files/2022-03/Illicit_Enrichment_Main-Text-PDF.pdf.

Turto vertinimą atlieka į Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašą įrašyti asmenys, o pats vertinimas privalo būti atliktas vadovaujantis Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymo nuostatomis.¹⁴⁶ Turto tyrimus taip pat gali atlikti ir turto vertinimą atliekančios įmonės ar privatūs turto vertinimo specialistai. Visais atvejais vertinimas turi būti atliekamas laikantis Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatyme numatytų principų, tarptautinių vertinimo standartų bei Europos vertinimo standartuose numatytų vertės nustatymo pagrindų.¹⁴⁷ Lietuvos Respublikos Finansų ministro įsakymu patvirtintoje turto ir verslo vertinimo metodikoje nurodyta, jog vertinant turtą taikomi: 1) lyginamasis metodas; 2) išlaidų (kaštų) metodas; 3) pajamų metodas; 4) prieš tai pateiktų metodų deriniai.¹⁴⁸ Nors minėtoje metodikoje nurodyta, kad vertinimas atliekamas ne mažiau kaip dviem metodais, tačiau vertintojui paliekama galimybė pasirinkti ir vieną metodą, tokį pasirinkimą pagrindžiant turto vertinimo ataskaitoje.¹⁴⁹ Tai, jog nėra imperatyvaus nurodymo, kokį vertinimo metodą taikyti, kelia abejonių dėl vertinimo objektyvumo. Tą patį objektą vertinantys skirtingi specialistai, naudodami nevienodas metodikas, gali gauti skirtingus rezultatus, o tokie neatitikimai vėliau apsunkina įrodymų vertinimą teisiniame procese.

Įrodinėjimo procese nemažai problemų kelia ir turto vertės nustatymo laikotarpis. Teisiškai ne visada aišku, ar vertė turėtų būti nustatoma tyrimo metu, ar tuomet, kai įtariamasis tą turtą įgijo. Jei asmuo nebendradarbiauja su teisėsaugos institucijomis, tuomet tampa itin sudėtinga nustatyti realią įgijimo datą ir vertę, be to, dar reikia įvertinti ir tokius duomenis, kaip infliaciją, rinkos svyravimus, turto nusidėvėjimą ir kitus ekonominius veiksnius. Manytina, jog pasirinkus vertinti turto vertę ikiteisminio tyrimo metu, nustatyta vertė dažnu atveju gali būti tik apytikslė. Todėl neapibrėžtumas nustatant turto įgijimo laikotarpį apsunkina neteisėto praturtėjimo įrodinėjimą ir sudaro pagrindą gynybai ginčyti tokių vertinimų patikimumą.

Teismų praktikos analizė rodo, kad bylose dėl neteisėto praturtėjimo turto vertinimai dažnai tampa lemiamu įrodymu. Vis dėlto, netinkamai atliktas vertinimas ar abejotinas vertinimo laikotarpio pasirinkimas neretai lemia išteisinamuosius nuosprendžius.¹⁵⁰ Be to, šie tyrimai paprastai trunka ilgą

---

¹⁴⁶ „Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 7 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.286DC4AF9827/asr>.

¹⁴⁷ „Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 7 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.278D4FD8E838/asr>.

¹⁴⁸ „Dėl Turto ir verslo vertinimo metodikos patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2025 m. spalio 7 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.14FE4917B8E1/asr>.

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ „Kauno apygardos teismo 2020 m. balandžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-236-493/2020“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 17 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=64186b73-7ff5-41ef-8592-e46f94c99203>, „Kauno apylinkės teismo 2025 m. sausio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-16-667/2025“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=eb2250e3-5a47-4e8c-817f-2f2687cf0ae3>.

laiko tarpą ir reikalauja nemažų finansinių išteklių. Todėl manytina, kad siekiant užtikrinti tokių įrodymų patikimumą, tikslinga įstatymu nustatyti aukštus turto vertinimo metodikos standartus, kuriais apibrėžti ne tik taikytinus vertinimo metodus, bet ir konkrečius vertinimo laikotarpius.

Trečiasis neteisėto praturtėjimo įrodinėjimo aspektas susijęs su duomenų, patvirtinančių, jog turtas, įtariamajam žinant, negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis, nustatymas. Ikiteisminio tyrimo metu analizuojamos tiek oficialios, tiek neoficialios pajamos, apimančios visą reikšmingą asmens finansinės veiklos laikotarpį. D. Murauskienės teigimu, „*siekiant įvertinti ar yra pakankamas pagrindas kaltumui, privaloma įvertinti turto įsigijimo aplinkybes, turto savininko ir jo šeimos narių gyvenimo būdą, darbinės veiklos pobūdį ir stažą, turimus verslus, įtrauktas ir galbūt neįtrauktas į apskaitą pajamas, paimitas paskolas, paveldėtą turtą, išlaidas, ryšius su asmenimis, apie kurių neteisėtą veiklą turima informacijos.*“¹⁵¹ Svarbu pažymėti, jog ikiteisminio tyrimo metu nustatčius, kad turtas gautas iš nusikalstamos veikos, tokia veika negali būti kvalifikuojama kaip neteisėtas praturtėjimas ir turi būti pradedamas atskiras ikiteisminis tyrimas dėl tos nusikalstamos veikos padarymo.

Kaip jau minėta, neteisėto praturtėjimo ikiteisminiuose tyrimuose renkami visi bylai reikšmingi duomenys, atliekami didelės apimties ir išsamūs ūkinės finansinės veiklos tyrimai bei ganėtinai brangūs turto vertinimai. Vis dėlto, nuo pat šios nusikalstamos veikos kriminalizavimo pradžios teisės mokslininkai nuogaštavo, kad įrodinėjimo našta yra perkeliama įtariamajam asmeniui.¹⁵² Konstitucinis Teismas šiuos nuogaštavimus paneigė ir konstatavo, kad „*pagal BPK prokuroras turi pareigą įrodyti, kad buvo padarytas BK 189^l straipsnio 1 dalyje nurodytas nusikaltimas [...] ir kad jį padaręs asmuo yra kaltas. [...] Įtariamasis (kaltinamasis) neprivalo įrodinėti ir įrodyti, kad BK 189^l straipsnio 1 dalyje nurodyta nusikalstama veika nėra padaryta ir kad jis nėra kaltas ją padaręs, bet, įgyvendindamas teisę į gynybą, turi teisę tai daryti.*“¹⁵³ Teismas taip pat pažymėjo, kad „*EŽTT yra konstatavęs, kad tiek teisė į nekaltumo prezumpciją, tiek iš jos kylantis imperatyvas, kad įrodinėjimo našta tenka kaltintojui, nėra absoliutūs. Konvencijoje savaimė nėra draudžiamos fakto ir teisės prezumpcijos, veikiančios kiekvienoje nacionalinėje baudžiamojoje teisėje, tačiau valstybės visais atvejais privalo nustatyti pagrįstas tokių prezumpcijų ribas, atsižvelgdamos į sprendžiamo klausimo svarbą ir veiksmingai užtikrindamos asmens teisę į gynybą.*“¹⁵⁴

¹⁵¹ Murauskienė, *supra note*, 9: 108.

¹⁵² Fedosiuk, *supra note*, 48, Šalčius, *supra note*, 140: 275.

¹⁵³ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. KT4-N3/2017 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189^l straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *supra note*, 2.

¹⁵⁴ *Ibid.*

Be to, S. Bikelis neteisėto praturėjimo bylose išvelgia dar vieną probleminį aspektą. Autoriaus teigimu, reikalavimas, kad prokuroras ikiteisminio tyrimo metu turi surinkti duomenis apie visą asmens turtą, nėra suderinamas su kaltinimo funkcija, nes kelia abejonių, ar kaltintojas iš tiesų suinteresuotas surasti nusikaltimo dalyką pagrindžiantį turtą, kuris gali paneigti nusikalstamos veikos buvimą, be kita ko, išvelgiama ir BPK 170 straipsnyje įtvirtintų prokuroro įgaliojimų pažeidimų.¹⁵⁵ Vis dėlto su šia autoriaus nuomone nesutiktina. Tai, kad prokuroras negali taikyti tradicinės įrodinėjimo logikos, o privalo paneigti teisėto turto kilmės versijas, jo įgaliojimams neprieštarauja. Ikiteisminio tyrimo tikslas šiuo atveju nėra įrodyti teisėtų pajamų nebuvimą, bet nustatyti akivaizdų, tam tikro dydžio, teisėtai gautų pajamų ir turimo turto neatitikimą.

Pastebima, kad ikiteisminiuose tyrimuose dėl neteisėto praturtėjimo įtariamieji itin aktyviai naudojami gynybos teise. Procesų metu jie pateikia įvairius senesnių laikotarpių pajamų šaltinius patvirtinančius duomenis, pavyzdžiui, paveldėjimo, dovanojimo ar paskolos sutartis bei kitus dokumentus, kurių autentiškumą dažnu atveju sudėtinga patikrinti. Piniginių lėšų skolintojai dažnai būna mirę arba senyvo amžiaus bei teigia, kad tai buvo jų viso gyvenimo santaupos, todėl nustatyti ar pinigai tikrai buvo paskolinti tampa itin sudėtinga. Beveik visuomet turto kilmę patvirtinantys ir pateikti dokumentai nėra notariškai patvirtinti, nors remiantis įstatymu bei paskolintų pinigų suma tai reikalaujama padaryti. Vienoje iš darbe minėtų Generalinės prokuratūros ataskaitų pažymima, jog privalomos notarinės sandorių sudarymo formos nesilaikymas civiliniame procese sandorį darytų negaliojantį, tačiau vertinant duomenis baudžiamajame procese ši aplinkybė nepadedą paneigti paskolintų piniginių lėšų fakto.¹⁵⁶ Taigi, nepaisant to, jog ikiteisminio tyrimo metu nustatomas realių asmens pajamų neatitinkantis turtas, tačiau įtariamųjų pateikti duomenys neretai būna sunkiai paneigiami. Tai patvirtina ir Generalinės prokuratūros ataskaitos, iš kurių matyti, jog didelė dalis bylų dėl neteisėto praturtėjimo nutraukiama dar ikiteisminio tyrimo stadijoje.¹⁵⁷

Pažymėtina, kad naujoji Europos Sąjungos direktyva 2024/1260 numato platų kovos su neteisėtomis pajamomis priemonių spektrą ir įpareigoja valstybes nares sukurti veiksmingą nusikalstamos kilmės turto paieškos sistemą, taip pat užtikrinti greitą turto išaldymą, konfiskavimą bei administravimą ir stiprinti tarpvalstybinę institucijų bendradarbiavimą. Manytina, jog nuoseklus šių priemonių įgyvendinimas sustiprintų Lietuvos kovos su neteisėtomis pajamomis sistemos veiksmingumą, suderintų jos elementų tarpusavio ryšį ir padidintų praktinį rezultatų efektyvumą.

---

¹⁵⁵ Bikelis, Mikšys, *supra note*, 35: 321.

¹⁵⁶ „2025 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2024 metais ataskaita Nr. 17.9.-2640“, *supra note*, 122.

¹⁵⁷ *Ibid.*

3.2. Teismų praktikos analizė ir probleminiai aspektai neteisėto praturtėjimo bylose

Siekiant išsamiau įvertinti neteisėto praturtėjimo įrodinėjimo problematiką, šiame darbe atlikta 2020 m. – 2025 m. teismų praktikos analizė, apimanti 18 įvairių instancijų bylų. Analizės rezultatai rodo, kad iš jų tik 10 bylų kaltinamieji buvo pripažinti kaltais, tiesa, dalis sprendimų priimta dar tik pirmojoje ar apeliacinėje instancijoje, o 8 bylose priimti išteisinamieji nuosprendžiai. Taigi, beveik pusėje bylų prokurorams nepavyko įrodyti neteisėto praturtėjimo fakto. Nors šie tyrimai dažnai truko kelerius metus ir reikalavo nemažų finansinių bei žmogiškųjų išteklių, dalyje jų buvo atlikti brangūs turto vertinimai ar kiti, specialiųjų žinių reikalaujantys, tyrimai, tačiau jų rezultatai atskleidžia ribotą šios normos praktinį efektyvumą ir ne visada užtikrintą viešojo intereso apsaugą.

Nagrinėjant neteisėto praturtėjimo teismų praktiką matyti, jog visose bylose yra atliekami įtariamųjų ūkinės finansinės veiklos tyrimai. Šie tyrimai gali būti atliekami ne tik įtariamųjų asmenų, bet ir jų artimųjų ar kitų asmenų atžvilgiu, jei yra pagrindo manyti, ar tyrimui pateikti duomenys, jog teisėtų pajamų neatitinkantis turtas galimai priklauso įtariamajam. Kaip jau minėta, neteisėto praturtėjimo dalyku gali būti tik turtas, įgytas po įstatymo, kriminalizavusio neteisėtą praturtėjimą, pakeitimo įsigaliojimo, t. y., po 2010 m. gruodžio 11 d. Vis dėlto, siekiant nustatyti asmens finansinę padėtį tiriamojo laikotarpio pradžioje, vertinamos visos jo darbinio laikotarpio gautos pajamos ir patirtos išlaidos. Dėl duomenų apie pajamas ir išlaidas stokos iki 1990 m. specialistai taiko skirtingas vertinimo metodikas, kurių patikimumą teismai vertina nevienareikšmiškai.

Štai baudžiamojoje byloje Nr. 1-24-322/2021 jau pirmosios instancijos teismas Ž. P. išteisino dėl nusikalstamos veikos, numatytos BK 189¹ straipsnyje padarymo. Ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas po VMI atlikto 2004 m. – 2010 m. laikotarpio mokestinio patikrinimo. Ikiteisminio tyrimo metu buvo atliktas įtariamąjo ūkinės finansinės veiklos tyrimas už laikotarpį nuo 2011 m. sausio 1 d. iki 2016 m. gruodžio 31 d., kurio metu nustatyta, jog asmuo tiriamuoju laikotarpiu turėjo 2 063 566, 54 Lt (597 650,18 Eur) nedeklaruotų, jokiais dokumentais nepatvirtintų piniginių lėšų, viršijančių jo teisėtas pajamas.

Teismas atkreipė dėmesį, jog tiek mokestinio patikrinimo, tiek ūkinės finansinės veiklos tyrimo metu specialistės asmens gautas pajamas bei patirtas išlaidas vertino tik nuo 2004 m., kuomet įsigaliojo įstatymas, nustatantis asmenims prievolę deklaruoti didesnę nei 50 000 Lt (14 481 Eur) turtą. Kadangi įtariamasis tokio turto nedeklaravo, buvo traktuojama, jog 2004 m. sausio 1 d. jis turėjo įstatyme numatytą maksimalią nedeklaruotiną sumą, t. y., 50 000 Lt (14 481 Eur).

Toks tiriamojo laikotarpio pradžios pasirinkimas buvo grindžiamas VMI viršininko įsakymu Nr. VA-25 „Dėl vienkartinės gyventojo (šėimos) turto deklaracijos formos ir jos užpildymo, teikimo

ir tikslinimo taisyklių patvirtinimo“, kuriame nurodyta, jog gyventojas, turėjęs deklaruoti bankuose, kitose kredito įstaigose ir ne bankuose turėtas didesnes nei 50 000 Lt (14 481 Eur) lėšas ir to nepadaręs, šiuo turto negali grįsti kito turto įsigijimo šaltinių. Pats Ž. P. teigė, jog nors ir nėra išlikę oficialių duomenų, tačiau jo darbinė veikla prasidėjo dar 1998 m., todėl 2004 m. jis turėjo daugiau santaupų, nei nustatyta ikiteisminio tyrimo metu. Išteisinamajame nuosprendyje teismas pažymėjo, kad „nustatant neteisėto praturtėjimo sudėties požymius būtina pajamas vertinti ne už pavienius pasirinktus laikotarpius, bet visumą, nes teisėtos pajamos yra iš teisės aktų neuždraustos veiklos gautos pajamos, nesvarbu, ar jos buvo apskaitytos teisės aktų nustatyta tvarka, ar ne.“¹⁵⁸

Panaši situacija susiklostė ir baudžiamojoje byloje Nr. 1-63-448/2020, kurioje R. Š., kartu su sutuoktine I. Š., jau pirmosios instancijos teismo buvo išteisinti nepadarę BK 189¹ straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos. Ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, jog laikotarpiu nuo 2011 m. sausio 1 d. iki 2013 m. gruodžio 1 d. įtariamieji įgijo kelis nekilnojamojo turto objektus, kurių įsigijimui patirtos išlaidos 222 314 Lt (64 387 Eur) viršijo jų teisėtas pajamas.

Atliekant ūkinės finansinės veiklos tyrimą specialistė kaip turto vertinimo atskaitos tašką pasirinko 1993 m. liepos 1 d., kuri siejama su lito įvedimo data, tačiau pasirinkta veiklos vertinimo pradžios data teismui sukėlė abejonių. Pagal 1993 m. galiojusią tvarką, asmenys, keitę didesnes nei 3 100 Lt (898 Eur) sumas, buvo įtraukiami į Lietuvos banko sąrašus.

Tačiau ikiteisminio tyrimo metu nebuvo kreiptasi į šią instituciją siekiant patikrinti, ar R. Š. ar jo sutuoktinė I. Š. buvo į tokį sąrašą įtraukti. Specialistė padarė prielaidą, kadangi toks sąrašas jai nebuvo pateiktas, tai tiriamasis negalėjo turėti didesnės pinigų sumos. Teismas konstatavo, kad asmens pajamos ir išlaidos iki nusikalstamos veikos padarymo buvo iširtos nepakankamai, todėl ūkinės finansinės veiklos tyrimo išvados negalėjo būti laikomos pakankamu įrodymu kaltės nustatymui.¹⁵⁹

Kitoje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-236-493/2020 apeliacinės instancijos teismas R. Ž., K. Ž. ir E. Z. panaikino pirmosios instancijos teismo apkaltinamąjį nuosprendį ir asmenį išteisino. Ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, kad nuo 2006 m. asmenys įgijo kelis žemės sklypus, o viename iš jų iki 2014 m. pasistatė gyvenamąjį namą. Neteisėto praturtėjimo dalyku laikytos po 2010 m. gruodžio 11 d. patirtos išlaidos, skirtos namo įrengimui ir gerbūvio gerinimui, kurių vertė 71 606 Lt (20 738,53 Eur) viršijo teisėtas pajamas.

---

¹⁵⁸ „Šiaulių apylinkės teismo 2022 m. gegužės 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-24-322/2021“, *supra note*, 89.

¹⁵⁹ „Alytaus apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-63-448/2020“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=845c519b-c91f-45a8-a141-10cc5674bcf4>.

Apeliacinės instancijos teismas kritiškai įvertino VMI specialistės sprendimą R. Ž. ir K. Ž. ūkinės finansinės veiklos tyrime vertinti jų pajamas tik nuo 1993 m., t. y., šiame darbe jau anksčiau minėtos lito įvedimo dienos. Specialistė traktavo, jog kiekvienas asmuo tiriamojo laikotarpio pradžioje turėjo sukaukęs 3 100 Lt (898 Eur) santaupų. Teismo vertinimu, toks sprendimas nepagrįstas, nes, atsižvelgiant į R. Ž. ir K. Ž. vyresnį amžių bei jų teiktus paaiškinimus, jie galėjo turėti didesnių ankstesnių santaupų. Teismui abejonių taip pat sukėlė ir specialistės sprendimas vertinant 2004 m. vykusi visuotinį turto deklaravimą, kuomet asmenys turėjo pareigą deklaruoti didesnes nei 50 000 Lt (14 481 Eur) pinigines lėšas. Kadangi tiriamieji asmenys deklaracijų nepateikė, specialistė padarė išvadą, jog jie neturėjo jokių santaupų. Tačiau teismas pažymėjo, kad pagal susiformavusią teismų praktiką, tokiais atvejais įprastai laikoma, jog asmenys turėjo maksimalią leistiną nedeklaruoti santaupų sumą, t. y., 50 000 Lt (14 481 Eur).¹⁶⁰

Visose trijose bylose teismams pagrindiniu įrodymu dėl asmenų neteisėto praturtėjimo buvo pateikti ūkinės finansinės veiklos tyrimai, kuriuose akivaizdžiai pasireiškė metodologiniai trūkumai. Nors šios nusikalstamos veikos tiriamos jau daugiau nei dešimtmetį, matyti, kad tokie tyrimai vis dar atliekami neturint aiškiai apibrėžtos metodikos. Specialistai remiasi skirtingais teisės aktais, nustato nevienodus tiriamuosius laikotarpius, o sprendimus dažnai priima vadovaudamiesi asmenine patirtimi ar subjektyviu vertinimu. Nors suprantama, kad atliekant ūkinės finansinės veiklos tyrimus sudėtinga tiksliai nustatyti asmens ilgojo laikotarpio pajamų ir išlaidų balansą, tačiau nepašalinus net menkiausių tyrimo trūkumų, tokie duomenys negali būti laikomi pakankamais ir patikimais įrodymais asmens kaltei pagrįsti.

Anksčiau analizuotoje byloje Nr. 1A-236-493/2020, kurioje apeliacinės instancijos teismas išteisino R. Ž., K. Ž. ir E. Z., išryškėjo dar viena neteisėto praturtėjimo įrodinėjimo problema. Siekiant nustatyti įtariamųjų gyvenamojo namo statyboms ir gerbūvio įrengimui patirtas išlaidas, ikiteisminio tyrimo metu buvo atlikta nekilnojamojo ir kilnojamojo turto vertės nustatymo ekspertizė. Joje konstatuota, kad gyvenamojo namo, kitų statinių, kilnojamojo turto bei gerbūvio atkuriamoji vertė 2012 m. gruodžio 21 d. sudarė 680 000 Lt (196 941 Eur).

Vis dėlto, teismo vertinimu, ekspertizėje nustatyta vertės data neatitiko faktinių bylos aplinkybių. Dėl šios priežasties teisminio nagrinėjimo metu buvo paskirta pakartotinė ekspertizė. Jos išvadoje konstatuota, kad nekilnojamojo turto ir gerbūvio atkuriamoji vertė 2010 m. gruodžio 11 d. siekė 502 918,27 Lt (145 655,20 Eur). Atstatomoji vertė, t. y. pinigų suma, reikalinga tokių pačių fizinių ir eksploatacinių savybių turto vertinimo objektui atkurti, už atliktus darbus po 2010 m.

---

¹⁶⁰ „Kauno apygardos teismo 2020 m. balandžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-236-493/2020“, *supra note*, 149.

gruodžio 11 d. sudarė 127 349,95 Lt (36 883,09 Eur), o už statybos, vidaus apdailos ir įrengimo darbus laikotarpiu nuo 2010 m. gruodžio 11 d. iki 2011 m. gruodžio 31 d. sudarė 25 204,95 Lt (7 299,86 Eur). Turto vertinimas buvo atliktas apžiūrint objektus, vertinant medžiagų įsigijimo bei darbų atlikimo dokumentus, taip pat analizuojant įtariamųjų ir liudytojų parodymus.

Galiausiai teismas pripažino, kad byloje trūko duomenų apie tvėnkinio iškasimą, kiemo aikštelės įrengimą ir tvoros pastatymą, bei konstatavo, kad nėra galimybės nustatyti, ar šie darbai buvo atlikti po 2010 m. gruodžio 11 d. Teismas taip pat pažymėjo, jog minėti darbai ir jų vertė negali būti įtraukti į vertinimą, o tokie įrodymų trūkumai negali būti laikomi pakankamais asmenų kaltei nustatyti, todėl kaltinamieji buvo išteisinti.¹⁶¹

Kitoje baudžiamojoje byloje Nr. 1-16-667/2025 taip pat išryškėjo turto vertinimo problematika. A. C. ir V. C. buvo kaltinami tuo, kad laikotarpiu nuo 2011 m. sausio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 31 d. vykdė statybas, kurioms patirtos išlaidos 198 548,18 Eur viršijo jų teisėtas pajamas. Pirmosios instancijos teismas abu kaltinamuosius išteisino, konstatavęs, kad surinkti duomenys nepakankami jų kaltei įrodyti. Ikiteisminio tyrimo metu dėl nekilnojamojo turto vertės nustatymo buvo kreiptasi į VĮ „Registrų centras“. Teisminio nagrinėjimo metu apklausta VĮ „Registrų centras“ specialistė paaiškino, kad turto vertė buvo nustatyta kaip suma, kurios reikėtų daiktui atkurti vertinimo metu, t. y., 2020 m. gruodžio 18 d. Ji taip pat pažymėjo, kad šiuo metu nėra jokių objektyvių metodikų, leidžiančių tiksliai nustatyti išlaidas, patirtas vykdant statybas prieš dešimtmetį ar statant statinius ūkio būdu. Teismas šią turto vertinimo ekspertizę pripažino nepakankamu įrodymu A. C. ir V. C. kaltei pagrįsti.¹⁶²

Dar vienoje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-138-526/2024, kurioje tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai K. K. ir K. Ž.-K. išteisino dėl neteisėto praturtėjimo, buvo atlikti net trys to paties objekto vertinimai. Ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, kad laikotarpiu nuo 2014 m. sausio 1 d. iki 2016 m. gruodžio 31 d. įtariamųjų patirtos išlaidos, susijusios su paskolų teikimu ir gyvenamojo namo statybomis, 291 761 Eur viršijo jų teisėtas pajamas. Ikiteisminio tyrimo metu buvo atliekamas gyvenamojo namo vertės vertinimas. Į objektą patekta atliekant kratą kitame ikiteisminiame tyrime, o šio procesinio veiksmo metu atlikta gyvenamojo namo apžiūra.

Vėliau turto vertintojas, remdamasis apžiūros aktu, nustatė turto vertę taikydamas išlaidų (kaštų) metodą, kuris naudojamas specialios paskirties arba rinkoje retai parduodamiems objektams, kai turto rinkos vertės neįmanoma nustatyti lyginamuoju ar pajamų metodu. Vertinimo metu

---

¹⁶¹ „Kauno apygardos teismo 2020 m. balandžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-236-493/2020“, *supra note*, 150.

¹⁶² „Kauno apylinkės teismo 2025 m. sausio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-16-667/2025“, *supra note*, 150.

specialistas nustatė, kad objekto atkuriamoji vertė 2017 m. birželio 19 d. siekė 404 000 eurų, tačiau dėl neaiškių aplinkybių turto vertinimo ataskaitos nepasirašė. Nors vėliau, teismo posėdyje, specialistas buvo apklaustas kaip liudytojas ir patvirtino ataskaitos teisingumą, tačiau teismas jos nelaikė tinkamu įrodymu, nes dėl parašo nebuvimo ji neatitiko įstatymuose nustatytų reikalavimų.

Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, jog vertinimas buvo atliktas neatvykus į vertinimo vietą, remiantis tik apžiūros aktu, o pasirinktas vertinimo metodas taikytinas specialios paskirties ar rinkoje retai parduodamiems objektams. Be to, turto vertė buvo nustatyta ne tiriamuoju laikotarpiu, o vertinimo dienai, todėl, teismo vertinimu, objekto vertė buvo nustatyta netinkamai. Teismo nagrinėjimo metu buvo atlikti dar du papildomi to paties objekto vertinimai. Pirmąjį jų atlikęs teismo ekspertas nustatė, kad vertinamo objekto bendra statybos darbų vertė sudarė 146 952 Eur. Antrojo vertinimo metu privatus vertintojas ataskaitoje nurodė vidutinę rinkos vertę, kuri siekė 187 000 Eur.

Apibendrinant galima teigti, kad byloje buvo atlikti net trys to paties objekto vertinimai. Šie vertinimai atlikti taikant skirtingus vertinimo metodus, todėl buvo gautos trys, reikšmingai besiskiriančios, turto vertės. Teismo vertinimu, vieningos turto vertinimo sistemos nebuvimas lemia įrodymų prieštarumą, kuris turi tiesioginę įtaką kaltinimo pagrindumui ir neatitinka BPK 20 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų kriterijų.¹⁶³

Atlikta baudžiamųjų bylų, kuriose buvo atliekamos turto vertinimo ekspertizės, analizė rodo, kad visose jų teismai priėmė išteisinamuosius nuosprendžius. Atliktų ekspertizių rezultatai atskleidė dvi esmines turto vertinimo problemas: 1) netinkamai parinkta turto vertinimo metodika; 2) turto vertės nustatymas ne jo įsigijimo momentu, o ikiteisminio tyrimo laikotarpiu. Teismai šiuos trūkumus vertino kaip esminius, nes dėl jų tampa neįmanoma patikimai nustatyti, ar asmens turtas viršijo teisėtai gautas pajamas.

Ne kartą pažymėta, jog siekiant įrodyti neteisėtą praturtėjimą būtina nustatyti, jog asmuo negalėjo įgyti pajamų teisėtai būdais. Šios aplinkybės nustatyti nepavyko baudžiamojoje byloje Nr. 2K-241-976/2020. Nors B. L. ir juridinis asmuo UAB „S“ buvo pripažinti kaltais pirmosios instancijos teismo, tačiau apeliacinės instancijos teismas juos išteisino, o LAT galiausiai paliko galioti šį išteisinamąjį nuosprendį. Ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, kad B. L., eidama UAB „S“ direktorės pareigas ir veikdama juridinio asmens naudai ir interesais, į bendrovės vardu atidarytą banko sąskaitą gavo 293 000 eurų vertės lėšas, kurias pervedė užsienio bendrovė „C“. Manyta, jog šios lėšos buvo pervestos galimai suklastotos paskolos sutarties pagrindu. Dėl šios priežasties buvo vykdomas

---

¹⁶³ „Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-138-526/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=aedb97e9-8e09-4f11-973b-9133b4f1dec4>.

ikiteisminis tyrimas ir dėl BK 300 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos, tačiau ir dėl šio nusikaltimo kaltinamieji buvo išteisinti.

LAT konstatavo, jog žemesniųjų instancijų teismai skirtingai vertino nusikalstamos veikos objektyviuosius požymius, t. y., pagal kredito sutartį į UAB „S“ sąskaitą pervestų lėšų kilmę ir teisėtumą. Pirmosios instancijos teismas traktavo, jog pinigai buvo pervesti pagal galimai suklastotą sutartį, todėl laikytini neteisėtai gautomis lėšomis. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas, LAT vertinimu, atliko išsamesnę įrodymų analizę ir nustatė, kad užsienio įmonės „C“ pervestos lėšos buvo oficialios, kadangi jų kilmė aiški, taip pat į UAB „S“ sąskaita jos pervestos kredito sutarties pagrindu, o bankiniuose pavedimuose nurodyta paskirtis, kaip „paskola“. Dėl to nebuvo pagrindo konstatuoti, kad B. L. ar UAB „S“ neteisėtai praturtėjo, nes neįrodyta, jog pačios užsienio įmonės gautos lėšos buvo neteisėtos kilmės.¹⁶⁴

Kaltinamojo išlaidos taip pat liko neįrodytos ir baudžiamojoje byloje Nr. 1-21-791/2023, kurioje pirmosios instancijos teismas A. T. išteisino dėl neteisėto praturtėjimo. A. T. buvo kaltinamas įgijęs nekilnojamąjį turtą ir akcizais apmokestinamas prekes, kurių įsigijimui patirtos išlaidos 117 848 Eur viršijo jo teisėtas pajamas. Teismas nenustatė neteisėto nekilnojamojo turto įgijimo fakto, nes oficialus savininkas buvo kaltinamojo artimas giminaitis, kuris patvirtino, kad būtent jis, o ne A. T., yra šio turto savininkas. Duomenys apie akcizinių prekių įsigijimą buvo perkelti iš kitos baudžiamosios bylos, kurioje A. T. buvo nuteistas pagal BK 199² straipsnio 2 dalį. Byloje dėl disponavimo akcizais apmokestinamomis prekėmis A. T. prisipažino įgijęs ir realizavęs dalį ikiteisminio tyrimo metu rastų prekių, tačiau likusios dalies, aptiktos kratos jo gyvenamojoje vietoje metu, nepripažino ir nurodė, kad jos priklauso trečiajam asmeniui. Tuo tarpu neteisėto praturtėjimo byloje, atliekant ūkinės finansinės veiklos tyrimą, VMI specialistė, apskaičiuodama A. T. patirtas išlaidas, priskyrė jam visų, kitoje baudžiamojoje byloje minimų, akcizinių prekių įsigijimą. Likusios, trečiajam asmeniui priklausančios, prekių dalies kaina buvo nustatyta pagal tų prekių, kurias pats įtariamasis buvo pripažinęs įsigijęs, kainą taip iš esmės ją suvienodinant.

Nors neteisėto praturtėjimo byloje buvo duomenų, leidžiančių manyti, kad A. T. žinojo apie kratų metu rastas akcizines prekes, tačiau teismo vertinimu, jų įsigijimo faktas nebuvo įrodytas. Dėl šios priežasties, šios apskaičiuotos išlaidos negali būti laikomos neteisėto praturtėjimo dalyku. Be to, teismas pažymėjo, kad ydinga laikytina praktika, kai dėl tų pačių faktinių aplinkybių pradedami du atskiri ikiteisminiai tyrimai, nors vienoje iš bylų asmuo jau yra pripažintas kaltu. Teismo teigimu,

---

¹⁶⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-241-976/2020“, *supra note*, 107.

tokiais atvejais prokuroras, manydamas, kad asmuo disponuoja teisėtomis pajamomis nepagrįstomis lėšomis, turėtų svarstyti civilinio turto konfiskavimo taikymo galimybę.¹⁶⁵

Baudžiamojoje byloje Nr. 1A-403-919/2022 pirmosios instancijos teismas I. D. pripažino kaltu dėl neteisėto praturtėjimo, o apeliacinės instancijos teismas nuteistojo skundą atmetė. Tačiau LAT, išnagrinėjęs kasacinį skundą, jį tenkino ir bylą grąžino iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Galiausiai apeliacinės instancijos teismas priėmė naują nuosprendį, kuriuo I. D. buvo išteisintas. Ikiteisminis tyrimas šioje byloje buvo pradėtas, kuomet kito tyrimo metu atliekant kratas įtariamojo bute buvo rastos didesnės nei 500 MGL vertės piniginės lėšos, kurios siekė 74 835 Eur.

Tyrimo metu I. D. neigė, kad rastos piniginės lėšos priklauso jam, ir pateikė dokumentą, patvirtinantį jų gavimą. Liudytojais apklausti asmenys šiuos įtariamojo duotus parodymus patvirtino. Pirmosios instancijos teismas pateiktą dokumentą vertino kritiškai, pritardamas prokuroro pozicijai, jog tai – galimai suklastotas dokumentas, nors ikiteisminio tyrimo metu atlikta ekspertizė patvirtino, kad dokumentą vis tik galėjo pasirašyti pats I. D. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas nesilaikė įrodymų vertinimo taisyklių, nes apkaltinamasis nuosprendis buvo grindžiamas prielaidomis ir spėjimais, taip pažeidžiant nekaltumo prezumpcijos principą bei tinkamai neįvertinus pavienių įrodymų ir jų visumos.¹⁶⁶

Nors iš Generalinės prokuratūros ataskaitų ir kai kurių teismų nuosprendžių matyti, kad įtariamųjų ar kaltinamųjų pateikiamus duomenis dažnai sunku paneigti, tačiau teismai juos vertina itin atsargiai, siekdami reikšmingas bylos aplinkybes susieti į logiškai nuoseklią sistemą. Štai baudžiamojoje byloje Nr. 1A-110-870/2025 Lietuvos apeliacinis teismas pripažino S. K. kaltu neteisėtai praturtėjus, nes laikotarpiu nuo 2010 m. gruodžio 11 d. iki 2017 m. spalio 12 d. jis disponavo neteisėtai įgytu didesnės nei 900 MGL vertės turtu, kurio vertė siekė 458 721,05 Eur.

Bylos medžiaga atskleidė, kad kaltinamasis disponavo didelėmis grynųjų pinigų sumomis, buvo įgijęs nekilnojamojo turto, juvelyrinių dirbinių ir laikė reikšmingas pinigines lėšas banko sąskaitose, tačiau jų kilmės paaiškinti negalėjo. Ikiteisminio tyrimo metu jis savo pajamas grindė mirusio giminaičio iš užsienio dar iki 1992 m. parsivežtomis santaupomis, kitų giminaičių suteiktomis paskolomis ir neįregistruota veikla. Teismas, išanalizavęs visos šeimos ilgalaikį pajamų balansą bei nustatęs kaltinamojo teistumą užsienio valstybėse, konstatavo, kad kaltinamojo pateikti duomenys

---

¹⁶⁵ „Alytaus apylinkės teismo 2023 m. vasario 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-21-791/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=57bf1202-7fdd-4f6b-a5e2-841455f9ef59>.

¹⁶⁶ „Kauno apygardos teismo 2022 m. gruodžio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-403-919/2022“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=b315b095-b21d-4394-ac3a-2da5e2c64dd3>.

laikytini gynybine pozicija, kurią paneigia ikiteisminio tyrimo metu surinktų objektyvių faktinių duomenų visuma.¹⁶⁷

Kitoje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-294-935/2024 Vilniaus apygardos teismas paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį, kuriuo E. V. ir V. V. pripažinti kaltais dėl neteisėto praturtėjimo. Nustatyta, kad laikotarpiu nuo 2010 m. gruodžio 11 d. iki 2018 m. sausio 31 d. jie patyrė 513 428,77 Eur išlaidų, kurių negalėjo pagrįsti teisėtomis pajamomis. Ikiteisminio tyrimo metu įtariamieji pateikė paskolos sutartis, paprastuosius neprotestuotinus vekselius bei kitus, neva jų pajamas pagrindžiančius, dokumentus.

Minėtų asmenų atžvilgiu atliekant ūkinės finansinės veiklos tyrimus buvo remtasi ne tik oficialių duomenų bazių informacija apie jų gautas pajamas, jų pačių bei liudytojų pateiktais dokumentais, bet ir ankstesnių mokestinių patikrinimų bei užsienio valstybėse vykusių civilinių procesų duomenimis. Tiek mokestinio patikrinimo, tiek užsienyje vykusio civilinio proceso dėl skolos išieškojimo metu įtariamieji teigė, jog procesų metu minimų piniginių lėšų – skolos – neatgavo. Vis dėlto, vėliau ikiteisminio tyrimo metu, įtariamieji, siekdami pateisinti patirtas išlaidas, jau tvirtino priešingai, ir teigė, jog ginčytiną skolos sumą atgavo ir dėl to ji turėtų būti laikoma tiriamuoju laikotarpiu gautomis pajamomis.

Galiausiai Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas prieštarigus įtariamųjų parodymus, pabrėžė, kad jų paaiškinimai dėl pajamų šaltinių turi reikšmės tik kartu su kitais bylos duomenimis ir savaime negali būti laikomi patikimais įrodymais. Teismas pažymėjo, jog *„akivaizdu, kad apie savo pajamų gavimo aplinkybes, pajamų šaltinius geriausiai žinojo ir žino patys nuteistieji, todėl jų parodymai yra itin reikšmingi nustatinėjant baudžiamajai bylai reikšmingas aplinkybes. Tuo pačiu konstatuotina ir tai, kad nuteistųjų parodymų patikimumas, atitikimas faktinei situacijai privalo būti vertinamas kartu su jų nurodomų aplinkybių nuoseklumu bei kitais baudžiamojoje byloje užfiksuotais duomenimis, t. y., tokių parodymų teisingumas nėra ir negali būti preziumuojamas.“*¹⁶⁸

Kitoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-229-387/2023 teismo taip pat neįtikino įtariamojo pateikti duomenys apie turimų lėšų kilmę. Šioje byloje pirmosios instancijos teismas I. Ž. pripažino kaltu dėl neteisėto praturtėjimo, o apeliacinės ir kasacinės instancijos teismai jo skundus atmetė, palikdami galioti apkaltinamąjį nuosprendį. Ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas kitame procese dėl

---

¹⁶⁷ „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. balandžio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-110-870/2025“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=0236643a-83dd-4210-b0e8-de56f327e047>.

¹⁶⁸ „Vilniaus apygardos teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-294-935/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=299cb7c9-87a7-4bfd-943f-deaec4ec3ae>.

neteisėto disponavimo akcizinėmis prekėmis, kai atliekant kratas įtariamojo gyvenamosiose patalpose buvo rasta 192 729 Eur grynujų pinigų, kurių kilmės jis negalėjo pagrįsti.

Proceso metu ūkinės finansinės veiklos tyrimai buvo atliekami ne tik I. Ž., bet ir jo sutuoktinės bei jos motinos atžvilgiu. Nagrinėjant bylą teisme kaltinamasis pateikė konsultacinę išvadą, kuri iš dalies skyrėsi nuo VMI pateiktos išvados, taip pat paskolos sutartį, kuria bandė pagrįsti kratų metu rastų lėšų kilmę. LAT, atmesdamas nuteistojo skundą, pažymėjo, jog teismai privalo vertinti visus įrodymus tiek atskirai, tiek lygindami juos tarpusavyje, nė vienam nesuteikdami išskirtinės reikšmės. Tai, jog teismo bylos nagrinėjimo metu pateikiami papildomi duomenys, savaime neįrodo pajamų turėjimo fakto. Kaip pažymėjo teismas, ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo metu būtina vertinti gautų duomenų nuoseklumą. LAT nutartyje nurodė, kad *„įrodinėjimas baudžiamajame procese turi ribas, t. y., turi vykti tol, kol nustatomos visos bylai teisingai išspręsti reikšmingos (o ne visos įmanomos) aplinkybės ir nelieka protingos tikimybės, kad naujų duomenų tyrimas galėtų pakeisti išvadas dėl tam tikrų svarbių aplinkybių pripažinimo nustatytomis ar nenustatytomis,*“¹⁶⁹ taip pabrėždamas, jog teismai vertina ne duomenų gausą, o jų tarpusavio loginį nuoseklumą bei įrodomąją reikšmę.

Dar kitoje byloje Nr. 1A-225-307/2022 buvo pateiktos net dvi konsultacinės išvados. Apeliacinės instancijos teismas paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį, kuriuo D. S. pripažintas kaltu dėl neteisėto praturtėjimo. Ikiteisminis tyrimas pradėtas kito tyrimo metu, atliekant kratas ir radus nedeklaruotas, iš nenustatytų šaltinių gautas bei dokumentais nepatvirtintas didesnes nei 500 MGL dydžio pinigines lėšas, viso 39 550 Eur ir 55 514,43 Anglijos svarų sterlingų. Ikiteisminio tyrimo metu įtariamojo artimi giminaičiai teigė, jog dalis rastų pinigų priklauso jiems, todėl net 5 asmenų atžvilgiu buvo atlikti ūkinės finansinės veiklos tyrimai, kuriais buvo siekiama nustatyti nuo 2012 m. sausio 1 d. iki 2017 m. gruodžio 1 d. laikotarpio jų gautas pajamas ir patirtas išlaidas.

Pirmosios bylos teismo nagrinėjimo metu kaltinamasis pateikė dovanojimo sutartis ir konsultacinę išvadą, kuria siekė įrodyti, jog ikiteisminio tyrimo metu atlikti ūkinės finansinės veiklos tyrimai neteisingai nustatė tiriamų asmenų pajamas ir išlaidas. Vėliau, po pirmosios instancijos teismo priimto apkaltinamojo nuosprendžio, apeliaciniam teismui įtariamasis pateikė dar vieną konsultacinę išvadą, kurioje kaltinamojo artimų giminaičių santaupos tiriamojo laikotarpio pradžioje nepagrįstai išaugo. Apeliacinės instancijos teismas šiuos dokumentus vertino kritiškai, pažymėdamas, kad jie

---

¹⁶⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamajame procese Nr. 2K-229-387/2023“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a33b0ec3-0c2f-4cd3-89fd-3c4f0ea56d1e>.

labiau atspindi gynybinę poziciją nei realius finansinius duomenis. Teismo vertinimu, kaltinamojo pateikti duomenys savaime nepaneigia nusikalstamos veikos fakto. Teismas dar kartą pažymėjo, jog byloje dėl neteisėto praturtėjimo itin svarbu įrodymus vertinti kompleksiskai – kiekvieną atskirai ir visumos kontekste, atsižvelgiant į jų nuoseklumą, pagrįstumą bei realumą.¹⁷⁰

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192-648/2022 S. V. ir jo buvusi sutuoktinė I. V. buvo kaltinami tuo, kad, įsigydami kelis nekilnojamojo turto objektus, patyrė 551 405,80 Lt (159 698,15 Eur) išlaidų, viršijančių jų teisėtas pajamas. Pirmosios instancijos teismas abu kaltinamuosius išteisino, tačiau apeliacinės instancijos teismas S. V. pripažino kaltu, o I. V. išteisino. LAT paliko galioti S. V. apkaltinamąjį nuosprendį.

Skųsdamas teismo sprendimą, nuteistasis teigė, jog jam buvo perkelta įrodinėjimo našta, o teisminio nagrinėjimo metu pateikti papildomi įrodymai nebuvo tinkamai įvertinti. Jis taip pat nurodė tiriamojo laikotarpio pradžioje buvo sukaupęs apie 200 000 Eur, kuriuos sutaupė dirbdamas užsienyje, tačiau negalėjo pateikti nei konkrečios valstybės, nei veiklos pobūdžio. Teismas šiuos parodymus įvertino kaip nepatikimus, pažymėdamas, kad neobjektyvios ar nepagrįstos abejonės negali būti pagrindas *taikyti in dubio pro reo* principą (*visi neaiškumai ir netikslumai aiškinami kaltininko naudai*) ir pagrįstai atmetė teiginį dėl įrodinėjimo naštos perkėlimo.

Kasaciniame skunde S. V. taip pat teigė, jog teismas nesiėmė vertinti jo pirmosios instancijos teisme pateiktų duomenų apie artimų giminaičių finansinę paramą, kadangi nebuvo paskirtas papildomas ūkinės finansinės veiklos tyrimas. LAT su šiuo argumentu nesutiko, nurodydamas, jog apeliacinės instancijos teismas, atlikęs specialiųjų žinių nereikalaujantį duomenų palyginimą, pagrįstai konstatavo, kad S. V. iš senelių gautų pajamų suma nėra pakankama jo patirtoms išlaidoms pateisinti.¹⁷¹

Kitoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-147-697/2020 LAT atmetė V. Ž. kasacinį skundą ir paliko galioti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį, kuriuo V. Ž. pripažintas kaltu, o jo sugyventinė I. L. išteisinta (pirmosios instancijos teismo nuteista) dėl neteisėto praturtėjimo. Ikiteisminis tyrimas pradėtas kitoje byloje dėl neteisėto disponavimo akcizinėmis prekėmis, kai kratų metu garaže rasta 47 000 Eur grynųjų pinigų ir 29 auksinės monetos. Tyrimo metu I. L. nurodė, kad visos lėšos ir dalis monetų priklauso jai, pateikė paskolos sutartis ir netgi tai deklaravo Valstybinei

¹⁷⁰ „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-225-307/2022“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=61dacc1b-9aa1-4507-ac09-b365ce21ce5e>.

¹⁷¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192-648/2022“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4e97dad3-cbed-4787-9287-ae517630db21>.

mokesčių inspekcijai. Pastaroji deklaracijų nepriėmė ir atliko mokestinį patikrinimą. I. L. taip pat kreipėsi į Vilniaus miesto apylinkės teismą dėl sudarytų paskolos sutarčių įteisinimo.

LAT šiuos duomenis bei V. Ž. ir I. L. parodymus vertino kritiškai, atsižvelgdami į jų nenuoseklumą ir kilusius prieštaravimus. Teismas pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas I. L. išteisino pagrįstai bei tinkamai laikė 47 000 Eur ir 29 auksines monetas išskirtinai tik V. Ž. neteisėtai įgytomis pajamomis. Teismo nuomone, ikiteisminio tyrimo metu atlikus ūkinės finansinės veiklos tyrimus nustatyta, kad I. L. negalėjo sukaupti tokio dydžio lėšų. Be to, nelogiška, jog mažas pajamas gaunanti I. L. būtų paėmusi dvi dideles paskolas, kurių keletą metų nenaudotų, o laikytų užkastas garaže, tačiau pinigų radimo metu nepareikštų į juos jokių teisių.¹⁷²

Dar vienoje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20-1076/2020 E. N. buvo pripažintas kaltu dėl neteisėto praturtėjimo. Ikiteisminis tyrimas pradėtas atliekant tyrimą kitoje byloje dėl disponavimo dideliu kiekiu psichotropinių medžiagų, kai kratų metu buvo rasta 433 500 Lt (125 550,28 Eur) grynujų pinigų. E. N. teigimu šios lėšos priklausė jo užsienyje gyvenančiam broliui ir buvo skirtos buto įsigijimui. Tačiau kitoje, E. N. atžvilgiu atliktoje byloje dėl disponavimo psichotropinėmis medžiagomis užfiksuoti pokalbiai atskleidė, kad E. N. brolis apie neva jo paties tariamą buto pirkimą nieko nežinojo. Be to, apklausti būsto statytojai ir pardavėjai bei įrengimo darbų atstovai patvirtino, kad visus su buto pirkimu bei įrengimu susijusius klausimus derino ir sprendė tik su E. N. Teismas, įvertinęs kiekvieną įrodymą atskirai bei kartu ir jų visumą, konstatavo, kad E. N. pagrįstai nuteistas dėl neteisėto praturtėjimo.¹⁷³

Rezonansą sukėlusioje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024 E. M. pirmosios instancijos teismo buvo išteisintas dėl neteisėto praturtėjimo, tačiau apeliacinės instancijos teismas šį sprendimą panaikino ir asmenį nuteisė, o LAT paliko galioti apkaltinamąjį nuosprendį. Ikiteisminio tyrimo metu, atliekant kratas E. M. gyvenamojoje vietoje, buvo rasta 242 410 eurų, 130 Jungtinės Karalystės svarų sterlingų ir 1 600 JAV dolerių, iš kurių 106 200 eurų buvo identifikuota kaip kyšis.

Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad pareiškus kaltinimus dėl kitų nusikalstamų veikų, t. y., kyšininkavimo ir prekybos poveikiu, asmens negalima papildomai teisti dėl neteisėto praturtėjimo. Apeliacinės instancijos teismas šiai išvadai iš dalies pritarė tik dėl kyšio sumos, tačiau konstatavo, kad likusios pinigų sumos kilmės aplinkybės nebuvo tinkamai iširtos. LAT pritarė šiai pozicijai, pažymėdamas, kad nors ūkinės finansinės veiklos tyrimas parodė, jog E. M. sutuoktinės

---

¹⁷² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-147-697/2020“, *supra note*, 8.

¹⁷³ „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20-1076/2020“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaieska/tekstas.aspx?id=0b323c54-ca6b-4504-86c0-61649d6c0fc7>.

giminaičiai teoriškai galėjo turėti tokio dydžio lėšų, tačiau visos bylos aplinkybės leidžia daryti priešingą išvadą. E. M. sutuoktinė dalyvavo atliekant krata, tačiau nepareiškė, kad rastos lėšos priklauso jai ar jos artimiesiems. Pastarieji taip pat nesikreipė į teisėsaugos institucijas dėl paimtų pinigų grąžinimo, nors apklausų metu ir teigė dėl to patyrę itin neigiamų pasekmių. Tuo remiantis teismas padarė išvadą, jog minėtos lėšos, neįtraukiant 106 200 eurų kyšio, yra pačiam E. M. priklausančios neaiškios kilmės pajamos.¹⁷⁴

Išanalizavus šias baudžiamąsias bylas, matyti, kad kaltinamieji dažnai pateikia įvairaus pobūdžio dokumentus, taip siekdami pagrįsti tariamą teisėtą pajamų kilmę – paskolų sutartis, paprastuosius neprotestuotinus vekselius ar net konsultacines išvadas, kurios esą turėtų paneigti ikiteisminio tyrimo metu atliktus ūkinės finansinės veiklos tyrimus. Kai kuriais atvejais asmenys, siekdami suteikti daugiau įrodomojo svorio, netgi kreipiasi į teismą dėl tokių paskolų sutarčių patvirtinimo civiline tvarka. Vis dėlto, tokie duomenys savaime neįrodo pajamų teisėtumo fakto. Teismai privalo vertinti ne tik pateiktų parodymų nuoseklumą, įrodymų pagrįstumą ir realumą, bet ir jų tarpusavio ryšį bei logišką visumą.

Dar vienoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-108-654/2025 vertinant surinktus įrodymus susidarė gana sudėtinga ir išsamesnės analizės verta situacija. Pirmosios instancijos teismas R. M. ir I. M. pripažino kaltais padarius BK 189¹ straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką, tačiau apeliacinės instancijos teismas juos išteisino. Galiausiai LAT šį nuosprendį panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, kad itin mažas pajamas gaunantys R. M. ir I. M. laikotarpiu nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2019 m. gruodžio 31 d. įgijo butą, gyvenamąjį namą bei kelias transporto priemones, tokiu būdu patirdami daugiau nei 900 MGL, viso 231 721,23 Eur, jų teisėtas pajamas viršijančių išlaidų. Transporto priemonių įgijimas buvo maskuojamas jas formaliai perleidžiant tretiesiems asmenims, buto įsigijimas buvo bandytas pagrįsti paskolos sutartimi, o gyvenamojo namo nuosavybę apskritai buvo bandom paneigti grindžiant tuo, jog pastatas stovi trečiajam asmeniui priklausančiame žemės sklype, o atliktų statybų baigimas neįregistruotas taip, kaip to reikalauja Lietuvos Respublikos teisės aktai, nors tiek R. M., tiek ir I. M. jau kurį laiką tame name gyveno.

Pastebėtina, jog būtent šio gyvenamojo namo nuosavybės klausimas tapo pagrindiniu teisminių diskusijų objektu. Byloje nustatyta, jog nors R. M. buvo anksčiau du kartus teistas už

---

¹⁷⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 18 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=ff38a9d4-ca96-4380-8024-5be29d4cb731>.

nusikaltimus, kuriais siekiama turtinės naudos, ir jam kelis kartus buvo skirtos baudos dėl namo neįregistravimo baigus statybas, tačiau apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad transporto priemonių įsigijimas neįrodytas, pateikta buto paskolos sutartis nėra fiktyvi, o gyvenamasis namas negali priklausyti kaltinamiesiems, nes stovi trečiajam asmeniui priklausančiame žemės sklype, kuris buvo gavęs statybų leidimą bei turėjo prievolę įstatymų numatyta tvarka baigtą statyti namą įregistruoti.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, vertindamas šios bylos aplinkybes, pabrėžė, kad faktinis turto valdymas ir naudojimas juo gali būti svarbesnis nei formali nuosavybės registracija, nes asmenys neretai sąmoningai registruoja turtą artimųjų vardu, siekdami išvengti atsakomybės ar turto praradimo. Teismas pažymėjo, kad *„taikydami BK 189¹ straipsnio nuostatas, teismai turi aiškinti jo požymius ir atsižvelgdami į įstatymų leidėjo tikslus, turėdami omenyje kaltininko siekį įvairiais būdais išlaikyti turimą turtą, į tai, kad kaltininkas nesiekia laikytis įstatymų, kad įstatymo nuostatos kaltininko neriboją, nes ir pats turtas gautas nesilaikant įstatymų, į tai, kad į tokią veiklą dažnai įtraukiami kiti patikimi asmenys, dažniausiai šeimos nariai ir artimi giminaičiai, kurie tampa formaliais turto savininkais, tačiau realūs turto savininkai yra kiti asmenys.“*¹⁷⁵

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48-648/2022 LAT konstatavo, kad buvo pažeistas *non bis in idem* principas, draudžiantis asmenį persekioti ar bausti du kartus už tą pačią veiką. Ikiteisminis tyrimas dėl A. A. neteisėto praturtėjimo buvo pradėtas po to, kai VMI atliko mokestinį patikrinimą. Ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, kad A. A. laikotarpiu nuo 2011 m. sausio 1 d. iki 2011 m. gruodžio 31 d., įgijo turtą, kurio vertė viršijo daugiau nei 500 MGL, viso 213 327 Lt (61 783,77 Eur), viršijo jo teisėtai gautas pajamas.

Nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme ir gavus naujų duomenų apie asmens pajamas, buvo pavesta VMI atlikti pakartotinį mokestinį tyrimą. Jo metu A. A. buvo priskaičiuoti nesumokėti mokesčiai, delspinigiai ir skirta bauda. Remdamasis šio tyrimo rezultatais, teismas priėmė apkaltinamąjį nuosprendį, tačiau apeliacinės instancijos teismas jį panaikino ir kaltinamąjį išteisino.

Vėliau LAT, atmesdamas prokuroro kasacinį skundą, pažymėjo, kad tiek mokestinio patikrinimo, tiek neteisėto praturtėjimo tyrimo objektas sutapo – buvo vertinamas tas pats turtas. Kadangi asmeniui už tą pačią veiką jau buvo paskirta bauda, kasacinis teismas pripažino, jog pagal

---

¹⁷⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-108-654/2025“, LITEKO, žiūrėta 2025 m. spalio 19 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaijeska/tekstas.aspx?id=2e9f2f29-23b2-4c59-ad97-8474c0de9f6d>.

savo pobūdį ir griežtumą ši sankcija laikytina baudžiamojo pobūdžio ir atitinka EŽTT praktiką nustatant, ar teisės pažeidimas kvalifikuojamas kaip baudžiamasis.¹⁷⁶

Apibendrinant išnagrinėtą teismų praktiką matyti, kad teismai, vertindami surinktus įrodymus, taiko itin aukštus įrodinėjimo standartus. Apkaltinamųjų nuosprendžių pagrįstumą lemia ne surinktų duomenų kiekis, o jų patikimumas ir tarpusavio sąsajos. Teismai privalo kritiškai vertinti ne tik kaltinamųjų ar liudytojų parodymų nuoseklumą, pateiktų duomenų pagrįstumą bei realumą, bet ir visų įrodymų tarpusavio logišką visumą. Vis dėlto, kaip rodo teismų praktika, esant rizikai pažeisti *non bis in idem* principą ar esant galimybei taikyti švelnesnes, nebaudžiamojo pobūdžio priemones, kurios leistų greičiau ir efektyviau pasiekti principo „kad nusikaltimai neapsimokėtų“ tikslų, ikiteisminiai tyrimai dėl neteisėto praturtėjimo turėtų būti pasitelkiami tik kaip kraštutinė priemonė. Tokiu būdu būtų užtikrinamas ir baudžiamosios teisės, kaip *ultima ratio* priemonės, taikymo ribų išlaikymas.

Išanalizavus neteisėto praturtėjimo bylų praktiką nustatyta, kad BK 189¹ straipsnio veiksmingumą iš esmės riboja keturios tarpusavyje glaudžiai susijusios įrodymų rinkimo problemos: nepakankamas turto identifikavimas, ūkinės finansinės veiklos tyrimų metodiniai trūkumai, nevienoda turto vertinimo praktika ir sunkumai paneigiant įtariamųjų ar kaltinamųjų pateikiamus dokumentus. Turto identifikavimo trūkumai, ypač tais atvejais, kai turtas laikomas užsienyje, perleidžiamas tretiesiems asmenims ar maskuojamas įvairiomis finansinėmis priemonėmis, lemia, kad tyrimo pradžioje neįvertinamas visas asmens turto mastas, o tai daro tiesioginę neigiamą įtaką vėlesniems tyrimo etapams. Teismo nagrinėjimo metu šie trūkumai nulemia gana dažnai priimamus išteisinamuosius nuosprendžius. Siekiant, kad neteisėto praturtėjimo kriminalizavimas taptų veiksminga kovos su neteisėtomis pajamomis priemone, būtina sukurti aiškias ir vieningas turto paieškos, ūkinės finansinės veiklos tyrimų bei turto vertinimo metodikas ir stiprinti tarpinstitucinį bei tarptautinį bendradarbiavimą.

---

¹⁷⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48-648/2022“, *supra note*, 87.

IŠVADOS

1. Nors neteisėto praturtėjimo kriminalizavimas Lietuvoje remiasi tvirtu tarptautiniu teisiniu pagrindu, šiuo metu galiojanti teisės normos konstrukcija pasižymi pernelyg plačia taikymo apimtimi. Dėl normoje neapibrėžto specialiojo subjekto ir taikomos gana žemos gautų pajamų ir turimo turto disproporcijos ribos, kyla rizika pažeisti baudžiamosios teisės *ultima ratio* principą. Be to, normos dispozicijoje neįtvirtinus termino „įgijo“, kyla prielaidos taikyti pernelyg platų tiriamąjį laikotarpį, o tai ne tik kelia abejonių dėl teisėkūros aiškumo, bet ir gali prieštarauti proporcingumo bei teisinio tikrumo principams.

2. Lyginant su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis Lietuvoje įtvirtinta bene plačiausia kovos su neteisėtomis pajamomis priemonių sistema, tačiau ji išlieka nenuosekli ir tarpusavyje nesuderinta. Baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą praturtėjimą taikymas neretai užgožia švelnesnes turto konfiskavimo ar mokestines priemones, taip sudarydamas prielaidas pažeisti baudžiamosios teisės, kaip *ultima ratio*, principą. Užsienio valstybių, ypač Vokietijos ir Airijos, patirtis rodo, kad kovos su neteisėtomis pajamomis veiksmingumą lemia ne priemonių gausa, bet jų aiški paskirtis, institucinis stiprumas ir kitoks įrodinėjimo standartų vertinimas. Todėl Lietuvos teisinėje sistemoje būtina aiškiai atriboti mokestinių, civilinių ir baudžiamųjų priemonių taikymo ribas, o procesuose, kuriems priimti nereikalaujama apkaltinamojo nuosprendžio, įtvirtinti žemesnius įrodinėjimo standartus. Be to, siekiant efektyvesnio turto paieškos ir konfiskavimo proceso tiek Lietuvoje, tiek užsienio šalyse, tikslinga turto tyrimų funkciją sutelkti vienoje institucijoje, pavyzdžiui, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyboje, taip užtikrinant vieningos praktikos taikymą, veiksmingesnį priemonių koordinavimą ir tarpinstitucinį nuoseklumą.

3. Atlikta neteisėto praturtėjimo baudžiamųjų bylų analizė atskleidė keturias esmines, tarpusavyje glaudžiai susijusias įrodinėjimo problemas:

- 1) Nepakankamas asmens turėto ir turimo turto identifikavimas;
- 2) Ūkinės finansinės veiklos tyrimų metodiniai trūkumai;
- 3) Neapibrėžta turto vertinimo metodika;
- 4) Sunkumai nuneigiant įtariamųjų (kaltinamųjų) pateiktus duomenis dėl turto teisėtumo.

Šių problemų tarpusavio sąveika lemia tai, kad nepakankamas turto, pajamų ir išlaidų identifikavimas silpnina Ūkinės finansinės veiklos tyrimų pagrįstumą, apsunkina patikimą jų vertinimą bei pateiktų paaiškinimų nuneigimą. Dėl to silpnėja įrodymų visumos patikimumas ir didėja teisinio neapibrėžtumo rizika. Šie trūkumai atskleidžia būtinybę tobulinti BK 189¹ straipsnio normą ir su ja susijusį teisinį reguliavimą – būtina aiškiau apibrėžti turto identifikavimo bei vertinimo standartus,

nustatyti vieningą ūkinės finansinės veiklos tyrimų metodiką ir skaidresnius įrodinėjimo bei įtariamųjų (kaltinamųjų) pateiktų paaiškinimų vertinimo kriterijus.

PASIŪLYMAI

Siekiant subalansuoti teisinę sistemą bei užtikrinti tinkamesnį *ultima ratio* principo įgyvendinimą, siūlomą pakeisti BK 189¹ straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„1. Asmuo, nurodytas Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje, įgijęs ir turėjęs nuosavybės teise didesnės negu 3 000 MGL vertės turtą, žinodamas, kad tas turtas negalėjo būti įgytas teisėtomis pajamomis, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki ketverių metų.“

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Daugiašalės tarptautinės sutartys

1. „Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją“. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 7 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6B16C92046F2>.

Europos Sąjungos teisės aktai

2. „2008 m. lapkričio 20 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai Pajamos iš organizuoto nusikalstamumo. Užtikrinkime, kad nusikalsti nebūtų pelninga“. EUR-lex. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/ALL/?uri=CELEX:52008DC0766>.

3. „2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/42/ES dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų išaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje“. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:32014L0042>.

4. „2020 m. birželio 2 d. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai Turto susigrąžinimas ir konfiskavimas: užtikrinti, kad nusikaltimai neapsimokėtų“. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:52020DC0217>.

5. „2024 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1260 dėl turto susigrąžinimo ir konfiskavimo“. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 10 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32024L1260>.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

6. „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją ratifikavimo“. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 2 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CA73F6D3A718>.

7. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 3 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr>.

8. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 60, 99, 100, 100-1, 100-2, 100-3, 103, 107, 108, 109, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 143, 145, 146, 147, 147-1, 147-2, 148, 149, 150, 151, 151-1, 152, 152-1, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 169, 170, 170-1, 170-2, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 180, 181, 182-1, 185, 188, 189, 189-1,

191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 198-1, 198-2, 202, 206, 207, 208, 209, 210, 213, 214, 215, 217, 218, 224, 229, 231, 232, 233, 234, 236, 238, 249-1, 250, 250-2, 250-4, 250-5, 251, 256, 256-1, 257, 257-1, 258, 259, 262, 265, 267, 267-1, 267-2, 267-3, 268, 270, 270-2, 270-3, 273, 274, 275, 276, 276-1, 276-2, 276-3, 277, 278, 279, 280, 281, 283, 285, 286, 287, 288, 289, 292, 292-1, 294, 295, 296, 297, 299, 300, 301, 302, 302-1, 303, 304, 306, 306-1, 306-2, 307, 308, 309, 310, 311, 312 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. rugsėjo 5 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/02283250a10211efa605b9842742bf37>.

9. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3, 67, 72, 190 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 72-3, 189-1 straipsniais įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 3 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3999918E0656>.

10. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 141, 156, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 189-1, 190, 192, 195, 196, 197, 199, 199-1, 199-2, 200, 201, 203, 204, 206, 207, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 224-1, 246, 248, 253, 255, 256, 267, 267-1, 277, 281 straipsnių ir XXIX skyriaus pavadinimo pakeitimo, Kodekso papildymo 253-2, 256-2, 260-1, 266-1, 267-2, 267-3, 276-4, 282-1 straipsniais ir 186, 298 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. rugsėjo 4 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/415126b0ea3f11ed9978886e85107ab2>.

11. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio pakeitimo įstatymas“, 2018 m. lapkričio 9 d. įstatymo projektas. LRS. Žiūrėta 2025 m. spalio 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/19e495e0e3ef11e8bcacfff937113a43>.

12. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio pakeitimo įstatymas“, 2019 m. vasario 4 d. įstatymo projektas. LRS. Žiūrėta 2025 m. spalio 5 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/ba073930284911e9a505bd13c24940c9>.

13. „Lietuvos Respublikos civilinio turto konfiskavimo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 7 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a49670c0756911eabee4a336e7e6fdab/asr>.

14. „Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 7 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D4A66ACB9F97/asr>.

15. „Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB34933E485/asr>.

16. „Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 7 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.286DC4AF9827/asr>.

17. „Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 7 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.278D4FD8E838/asr>.

18. „Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo““. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F5484FCE932D>.

19. „Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo““. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5A608482B781>.

20. „Dėl Rekomendacijų dėl turto tyrimo patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 16 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/46b38b007a8911e8ae2bfd1913d66d57/asr>.

21. „Dėl Turto ir verslo vertinimo metodikos patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 7 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.14FE4917B8E1/asr>.

22. „Dėl Turto tyrimo atlikimo ir organizavimo civilinio turto konfiskavimo metu tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR. Žiūrėta 2025 m. spalio 16 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a70c40d0b9c711eab9d9cd0c85e0b745/asr>.

23. „Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 67 straipsnio papildymo, 72 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 72³ ir 189¹ straipsniais įstatymo ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 91, 94 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 168¹ straipsniu įstatymo projektų“. LRS. Žiūrėta 2025 m. rugsėjo 4 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.380073>.

24. „Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl 2022–2033 metų nacionalinės darbotvarkės korupcijos prevencijos klausimais patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2025 m. spalio 16 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/bff1c501fdb11ecbfe9c72e552dd5bd>.

Užsienio valstybių teisės aktai

25. „Code pénal. Version en vigueur du 24 janvier 2006 au 15 juin 2025“. Article 321-6. Legifrance. Žiūrėta 2025 m. spalio 15 d. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006418244/2011-03-16.

26. „Criminal Code (with the latest amendment of 2023) of the Republic of North Macedonia“. Article 359-a. Official Gazette of the Republic of North Macedonia. Žiūrėta 2025 m. spalio 6 d. <https://rm.coe.int/greta-2023-11-mkd-rep-annex-criminal-code-eng-precisten-23/4880294c6f>.

27. „Criminal code of the Republic of Moldova“. Art. 330.2. LEX7. Žiūrėta 2025 m. spalio 15 d.

https://md.lex7.com/paragraphs.php?chapter=194&doc_language=1&language=46&lex_id=823&selected_date=2024-05-31.

28. „The Criminal Code of Ukraine“. Article 368-5. RADA. Žiūrėta 2025 m. spalio 15 d. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2341-14#Text>.

Teismų praktika

29. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 5 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta318/content>.

30. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas dėl Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 5 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta240/content>.

31. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. KT4-N3/2017 dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 6 d. <https://www.lrkt.lt/lt/teismoaktai/paieska/135/ta1679/content>.

32. „2015 April 16 Republic of Moldova Constitutional Court Judgement Complaint No. 60a/2014 on Constitutional Review of some provisions of the Criminal Code and Criminal Procedure Code (extended confiscation and illicit enrichment)“. Republic of Moldova Constitutional Court. Žiūrėta 2025 m. spalio 8 d. <https://www.constcourt.md/public/ccdoc/hotariri/en-JCC62015engfinal546ee.pdf>.

33. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262-489/2017“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 15 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=51f632c1-7af8-449b-9556-b54fa9a3927b>.

34. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-315-303/2018“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 15 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cb47ee75-9f6d-4178-9ee1-a59a7ac13ddd>.

35. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-147-697/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 2 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7c78fc87-e014-490d-857f-24f782d28381>.

36. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98-489/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 2 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4f5a13a6-464a-4c16-808e-1026c92f3a86>.

37. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-241-976/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 15 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1e8b943f-f16e-481b-92a2-ed633e5df8a3>.

38. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-106-628/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 15 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c8a035a0-2910-4dd4-bb29-d0b0b4133289>.

39. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48-648/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 19 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3cfeb7e0-d9cf-49d1-affe-694575c16b23>.

40. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192-648/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4e97dad3-cbed-4787-9287-ae517630db21>.

41. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-229-387/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a33b0ec3-0c2f-4cd3-89fd-3c4f0ea56d1e>.

42. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ff38a9d4-ca96-4380-8024-5be29d4cb731>.

43. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-15-781/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 16 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7d1d92a0-0c6c-4732-b083-c2f62c3bdc9a>.

44. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-108-654/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 19 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=2e9f2f29-23b2-4c59-ad97-8474c0de9f6d>.

45. „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. balandžio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20-1076/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0b323c54-ca6b-4504-86c0-61649d6c0fc7>.

46. „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-225-307/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=61dacc1b-9aa1-4507-ac09-b365ce21ce5e>.

47. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-645-330/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 16 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3a3c0e53-29ca-4bd2-b204-2224c3cad892>.

48. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-482-464/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 16 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7e136b85-37ad-4b65-9880-542417fbc3fd>.

49. „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. balandžio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-110-870/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0236643a-83dd-4210-b0e8-de56f327e047>.

50. „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. rugsėjo 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-274-1020/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 16 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a7a8477e-0204-4c02-9204-b3caef764412>.

51. „Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje e2A-332-912/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 16 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=30c748fd-5759-48b4-b7b6-c3b4d7ab796c>.

52. „Kauno apygardos teismo 2020 m. balandžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-236-493/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 17 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=64186b73-7ff5-41ef-8592-e46f94c99203>.

53. „Kauno apygardos teismo 2022 m. gruodžio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-403-919/2022“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=b315b095-b21d-4394-ac3a-2da5e2c64dd3>.

54. „Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-138-526/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=aedb97e9-8e09-4f11-973b-9133b4f1dec4>.

55. „Vilniaus apygardos teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-294-935/2024“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=299cb7c9-87a7-4bfd-943f-deaecd4ec3ae>.

56. „Alytaus apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-63-448/2020“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=845c519b-c91f-45a8-a141-10cc5674bcf4>.

57. „Alytaus apylinkės teismo 2023 m. vasario 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-21-791/2023“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=57bf1202-7fdd-4f6b-a5e2-841455f9ef59>.

58. „Kauno apylinkės teismo 2025 m. sausio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-16-667/2025“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 18 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=eb2250e3-5a47-4e8c-817f-2f2687cf0ae3>.

59. „Šiaulių apylinkės teismo 2022 m. gegužės 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-24-322/2021“. LITEKO. Žiūrėta 2025 m. spalio 15 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9a32beee-c3ac-4d9e-8008-58122eecb906>.

60. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 18 d. apžvalga Nr. AB-32-1 „Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga“. *Teismų praktika* 32, (2010). Žiūrėta 2025 m. spalio 10 d. <https://www.lat.lt/data/public/uploads/2018/06/ab-32-1.doc>.

Specialioji literatūra

61. Argandoña, Antonio. „The United Nations Convention Against Corruption and its Impact on International Companies“. *Journal of Business Ethics* 74, 4 (2006): 481-496. https://www.researchgate.net/publication/4817613_The_United_Nations_Convention_Against_Corruption_and_its_Impact_on_International_Companies.

62. Bikelis, Skirmantas. „Confiscation Beyond the All-Crime Approach and the Proportionality Principle – A Case of the Lithuanian Illicit Enrichment Offence Concept“. *Laws* 14, 1 (2024): 1-14. <https://www.mdpi.com/2075-471X/14/1/1>.

63. Bikelis, Skirmantas. „Pakartotinis įtartinos turto kilmės vertinimas – pateisinama viešojo intereso apsaugos priemonė ar žmogaus teisių pažeidimas?“. *Kriminologijos studijos* 8, 2 (2020): 38-56. <https://vb.lcss.lt/object/elaba:107384040/107384040.pdf>.

64. Bikelis, Skirmantas, Simonas Mikšys. *Civilinio turto konfiskavimo perspektyvos Lietuvoje*. Lietuvos teisės institutas, 2018. <https://vb.lcss.lt/object/elaba:34225708/>.

65. Bikelis, Skirmantas, Bartautė Čepytė ir Matas Mulevičius. „Turto konfiskavimas Europos Sąjungos valstybėse“. Iš *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo mechanizmai. Monografija*. Vilnius: Justitia, 2014: 151-276. https://teise.org/wp-content/uploads/2014/08/Kad_nusikaltimai_neapsimoketu.pdf

66. Bikelis, Skirmantas. „Baudžiamosios ir mokesčių teisės sankirta: atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą ir non bis in idem principas“. *Teisės problemos* 2, 88 (2015): 54-69. https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/S.Bikelis-2015_2.pdf.

67. Dornbierer, Andrew. *Illicit Enrichment: A Guide to Laws Targeting Unexplained Wealth*. Basel Institute on Governance, 2021. [https://baselgovernance.org/sites/default/files/2022-03/Illicit Enrichment Main-Text-PDF.pdf](https://baselgovernance.org/sites/default/files/2022-03/Illicit%20Enrichment%20Main-Text-PDF.pdf)
68. Drakšas, Rolandas. „Atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą: reguliavimo tikslai ir kriminalizavimo problemos“. *Jurisprudencija* 23, 2 (2016): 210-233. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/4571/4225>.
69. Drakšas, Romualdas. „Išplėstinis turto konfiskavimas demokratinėje visuomenėje“. *Jurisprudencija* 26, 2 (2019): 326-351. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/5282/4667>
70. Es-haghi, Seyyed Jafar ir Mahdi Sheidaeian. „Public Interest in Criminal Procedure and Its Challenges: An Attitude toward Iranian Criminal Law“. *Journal of Politics and Law* 9, 5 (2016): 1-14. <https://ccsenet.org/journal/index.php/jpl/article/download/61065/32713>.
71. Fazekas, Mihaly ir Eva Nanopoulos. „The Effectiveness of EU Law: Insights from the EU Legal Framework on Asset Confiscation“. *European Journal of Crime Criminal Law and Criminal Justice* 24 (2016): 39-64. https://www.researchgate.net/publication/295834149_The_Effectiveness_of_EU_Law_Insights_from_the_EU_Legal_Framework_on_Asset_Confiscation.
72. Fedosiuk, Oleg. „Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo“. *Jurisprudencija* 19, 3 (2012): 1215-1233. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/81/77>.
73. France, Guilherme. „Non-conviction-based confiscation as an alternative tool to asset recovery. Lessons and concerns from the developing world“. *Transparency International Anti-Corruption Helpdesk Answer* (2022): 1-25. https://knowledgehub.transparencycdn.org/helpdesk/Non-Conviction-Based-Forfeiture_2022.pdf
74. Gadeikytė, Skirmantė. „Asmenų teisėtų lūkesčių problema ginant viešąjį interesą“. *Teisės problemos* 1, 87 (2015): 117-132. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2015~1463244563234/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
75. Hryniewicz-Lach, Elzbieta. „Improving asset confiscation: in the quest for effective and just solutions“. *ERA Forum* 25 (2024): 231-247. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s12027-024-00806-8.pdf>.
76. Kilchling, Michael. „Country Report Germany. Extended Confiscation in Scope of the Fundamental Rights and General Principles of EU“. *Adam Mickiewicz University* (2023): 1-56. https://konfiskata.web.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2023/03/Extended-confiscation_Germany.pdf.

77. King, Colin. „EU Developments in Non-Conviction-Based Confiscation“. *Criminal Law and Justice in the European Union* (2022): 105-120. https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID4361086_code2089341.pdf?abstractid=4361086&mirid=1&type=2.
78. Kiurienė, Violeta. „Viešasis interesas: sąvokos daugiareikšmiškumas, užtikrinimo vietos savivaldoje galimybės savivaldybių administracinės priežiūros aspektu“. *Profesinės studijos: teorija ir praktika* 14 (2014): 187-193. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2014~1516974152645/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
79. Makūnaitė, Skirmantė. „Neteisėto praturtėjimo nusikaltimo dalykas“. *Teisė* 90 (2014): 175-187. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2014~1472127017630/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
80. Marcinauskaitė, Renata. „Baudžiamosiose bylose taikytini konfiskuotino turto vertės (Baudžiamojo kodekso 72 straipsnio 5 dalis) nustatymo kriterijai“. Iš *Lietuvos Teisė. Esminiai pokyčiai II dalis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2020: 91-98. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/f51ef8f9-096a-4a09-9400-8c76f87a9943/content>.
81. Martinaitytė, Laura. „Civil Asset Confiscation Law – New Criminal Policy or Restrictions Out Bounding Criminal Procedure?“. *Vilnius University Press* (2021): 74-79. <https://www.journals.vu.lt/open-series/en/article/view/24052/23358>.
82. Murauskienė, Dovilė. „Baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą: pradėta taikyti?“. Iš *Lietuvos Teisė. Esminiai pokyčiai II dalis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2020: 106-113. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/f51ef8f9-096a-4a09-9400-8c76f87a9943/content>.
83. Numavičius, Justas. „Neteisėto praturtėjimo nusikaltimo konstitucinė problematika“. *Teisė* 101, (2016): 7-28. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2016~1496154596694/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
84. Pakštaitis, Laurynas. „Neteisėtas praturtėjimas kaip nusikalstama veika: ištakos, kriminalizavimo problema, taikymas, perspektyvos“. *Jurisprudencija* 20, 1 (2013): 319-341. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/444/410>.
85. Piesliakas, Vytautas. „Neteisėtu būdu gautų pajamų konfiskavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje: siekiai ir realybė“. *Jurisprudencija* 18, 2 (2011): 675-688. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/613/575>.
86. Piesliakas, Vytautas. „Turto konfiskavimas Vakarų valstybių baudžiamojoje teisėje“. *Teisės problemos* 3 (1994).

87. Spicer, Jonathan. „Seeking international cooperation in illicit enrichment cases“. Iš *Illicit Enrichment. A Guide to Laws Targeting Unexplained Wealth*. Basel Institute on Governance, 2021: 173-176. https://baselgovernance.org/sites/default/files/2022-03/Illicit_Enrichment_Main-Text-PDF.pdf.

88. Šalčius, Marijus. „Neteisėtas praturtėjimas: lūkesčiai ir realijos“. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 9 (2013): 272-284. <https://cris.mruni.eu/cris/bitstreams/207ce0c4-468a-4c5c-8041-b081bf4e15e6/download>

89. Vanagienė, Giedrė. „LR BK 189¹ straipsnyje numatytos normos dėl neteisėto praturtėjimo atitiktis baudžiamosios teisės specialiesiems principams“. *Teisės apžvalga* 1, 17 (2018): 51-73. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2018~1528358756719/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Baigiamieji darbai

90. Veršekys, Paulius. „Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:2027563/datastreams/MAIN/content>.

91. Fedosiuk, Roman. „Neteisėtas praturtėjimas baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“. Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2016. <https://cris.mruni.eu/cris/bitstreams/08dbf15e-cfa4-4550-99dd-13e4c17ea63c/download>.

92. Bareikytė, Karolina. „Baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą“. Magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2019. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:69379729/69379729.pdf>.

Kiti šaltiniai

93. „Europos teisės departamento išvada dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 67 straipsnio papildymo, 72 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 72³ ir 189¹ straipsniais įstatymo ir Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 91, 94 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 168¹ straipsniu įstatymo projektų atitiktis Europos Sąjungos teisei“. LRS. Žiūrėta 2025 m. spalio 4 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.381603?jfwid=-sqdwn6qyx>.

94. „Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros atsakymas į Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pateiktą derinti Lietuvos Respublikos neteisėto praturtėjimo prevencijos

projekta“. LRS. Žiūrėta 2025 m. spalio 4 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAN/1418ae10ed9211e89d4ad92e8434e309?jfwid=14shvk6gde>.

95. „2021 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2020 metais ataskaita Nr. 17.9.-1921“. Prokuratūra. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 12 d. https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2021/03/2_prokuraturos-veiklos-2020-m.-ataskaita-2021-03-01-nr.-17.9.-1921-03-30.pdf.

96. „2022 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2021 metais ataskaita Nr. 17.9.-2228“. Prokuratūra. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 12 d. <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2022/03/2021-m.-ataskaita-2022-03-01-nr.-17.9.-222803.21.pdf>.

97. „2023 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2022 metais ataskaita Nr. 17.9.-1974“. Prokuratūra. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 12 d. <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2023/03/2022-m.-ataskaita-2023-03-01-nr.-17.9.-1974.pdf>.

98. „2024 m. kovo 6 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2023 metais ataskaita Nr. 17.9.-2177“. Prokuratūra. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 12 d. <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2024/03/2023-m.-ataskaita-galutine.pdf>.

99. „2025 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2024 metais ataskaita Nr. 17.9.-2640“. Prokuratūra. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 12 d. <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2025/04/metine-prokuraturos-ataskaita-2024-final.pdf>.

100. „2025 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2024 m. veiklos ataskaita“. VRM. Žiūrėta 2025 m. spalio 16 d. https://vrm.lrv.lt/public/canonical/1747917479/9404/0000.VRM.2024%20m.veiklos_ataskaita.SUDERINTA.pdf.

101. „Būsto pirkimo-pardavimo vidutinės kainos“. Oficialios statistikos portalas. Žiūrėta 2025 m. spalio 6 d. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S7R280#/>.

102. „Gyventojai skolinasi daugiau: vidutinė būsto paskola per dvejus metus išaugo 13 proc.“. Luminor. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 11 d. <https://www.luminor.lt/lt/naujienos/gyventojai-skolinasi-daugiau-vidutine-busto-paskola-dvejus-metus-isaugo-13-proc>.

103. *Good Practices in Accelerating the Capture of Illicitly-Acquired Assets*. United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, 2024. Žiūrėta 2025 m. spalio 4 d. <https://unicri.org/sites/default/files/2024->

[07/Good%20Practices%20in%20Accelerating%20the%20Capture%20of%20Illicitly-Acquired%20Assets.pdf](#).

104. „Enlargement: how do countries join the EU?“. European Parliament. Žiūrėta 2025 m. spalio 2 d. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20180126STO94113/enlargement-how-do-countries-join-the-eu>.

105. „KT apginklavo teisėsaugą kovai su neteisėtu praturtėjimu“. 15min. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 11 d. <https://www.15min.lt/media-pasakojimai/bylos-pakeitusios-lietuva-neteisetas-praturtejimas-412>.

106. „LAT: neteisėto praturtėjimo dalyku gali būti ne tik nusikalstamu būdu įgytas turtas“. LAT. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 11 d. <https://www.lat.lt/naujienos/lat-neteiseto-praturtejimo-dalyku-gali-buti-ne-tik-nusikalstamu-budu-igyta-turtas/2082>.

107. „Law on increasing the liability of officials for corruption offences: what changes are envisaged“. National Agency of Corruption Prevention. Žiūrėta 2025 m. spalio 6 d. <https://nazk.gov.ua/en/news/law-on-increasing-the-liability-of-officials-for-corruption-offences-what-changes-are-envisaged/>.

108. „Revision of Directive 2014/42/EU on the freezing and confiscation of the proceeds of crime and proposal for a new directive on asset recovery offices“. European Parliament. Žiūrėta 2025 m. spalio 2 d. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/730331/EPRS_BRI\(2022\)730331_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/730331/EPRS_BRI(2022)730331_EN.pdf).

109. „S. Bikelis. Kova su neteisėtu praturtėjimu – kur yra proporcingumo principo brėžiamos ribos?“, Teisė.Pro. Žiūrėta 2025 m. spalio 11 d. <https://www.teise.pro/index.php/2025/01/02/s-bikelis-kova-su-neteisetu-praturtejimu-kur-yra-proporcingumo-principo-breziamos-ribos/>

110. „Seime priimtas 2025 – 2027 m. biudžetas“. LRV. Žiūrėta 2025 m. spalio 2 d. <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/seime-priimtas-2025-2027-m-biudzetas/>.

111. „Teisėsauga atrado aukso gyslą: aferistų milijonus pumpuoja į Lietuvos biudžetą“. 15min. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 16 d. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/teisesauga-atrado-aukso-gysla-aferistu-milijonus-pumpuoja-i-lietuvos-biudzeta-59-1026426>.

ANOTACIJA

Šiuo baigiamuoju darbu siekiama nustatyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio normos taikymo praktikoje problemas. Darbe analizuojami šios nusikalstamos veikos objektyvieji ir subjektyvieji požymiai, teismų praktika bei visa kovos su neteisėtomis pajamomis sistema, apimanti mokestines, civilines ir baudžiamajame kodekse įtvirtintas priemones, ypač akcentuojant įrodinėjimo sudėtingumą, neaiškią priemonių tarpusavio sąveiką ir *ultima ratio* principo įgyvendinimo problemas.

Tyrimo metu nustatyta, kad dabartinis neteisėto praturtėjimo reguliavimas taikomas pernelyg plačiai. Nenustačius specialaus subjekto ir nepakėlus teisėtoms pajamoms neproporcingo turto ribos, kyla rizika pažeisti *ultima ratio* principą. Normos dispozicijoje neįtvirtinus „įgijimo“ fakto, sudaromos prielaidos neproporcingai ilgiems tiriamiesiems laikotarpiams ir išbalansuojamas visų kovos su neteisėtomis pajamomis priemonių taikymas.

Atlikta teismų praktikos analizė atskleidė keturias pagrindines įrodinėjimo problemas: 1) nepakankamas asmens turėto ir turimo turto identifikavimas; 2) ūkinės finansinės veiklos tyrimų metodiniai trūkumai; 3) tinkamai neapibrėžta turto vertinimo metodika; 4) įtariamųjų ir kaltinamųjų pateiktų duomenų nuneigimo sunkumai. Darbo pabaigoje pateikiamas BK 189¹ straipsnio tobulinimo pasiūlymas, kuriuo siekiama subalansuoti priemonių sistemą ir užtikrinti proporcingumo bei *ultima ratio* principų įgyvendinimą.

Raktiniai žodžiai: neteisėtas praturtėjimas, išplėstinis turto konfiskavimas, civilinis turto konfiskavimas, baudžiamasis procesas, *ultima ratio*.

ANNOTATION

This Master's thesis aims to identify the practical problems in the application of Article 189¹ of the Criminal Code of the Republic of Lithuania. The thesis analyses the objective and subjective elements of this criminal offence, judicial practice, and the overall system of measures for combating illicit income, including tax, civil, and criminal instruments, with particular emphasis on the complexity of evidence, the unclear interaction between these measures, and the challenges in ensuring the implementation of the *ultima ratio* principle.

The research established that the current regulation of illicit enrichment is applied too broadly. In the absence of a defined special subject and without raising the threshold for assets disproportionate to lawful income, there is a risk of violating the *ultima ratio* principle. The failure to include the element of "acquisition" in the statutory disposition creates conditions for disproportionately long investigative periods and disrupts the balance in the application of all measures against illicit income.

The analysis of court practice revealed four main evidentiary problems: (1) insufficient identification of assets owned or possessed by a person; (2) methodological shortcomings in the investigation of economic and financial activities; (3) the absence of a clearly defined asset valuation methodology; and (4) difficulties in disproving the information provided by suspects and defendants. The thesis concludes with a proposal to amend Article 189¹ of the Criminal Code, aiming to balance the system of measures and ensure the implementation of the principles of proportionality and *ultima ratio*.

Keywords: illicit enrichment, extended confiscation, civil asset confiscation, criminal procedure, *ultima ratio*.

SANTRAUKA

Europos Sąjungoje nuosekliai plėtojami įvairūs kovos su neteisėtomis pajamomis mechanizmai, taip siekiant užtikrinti veiksmingą nusikalstamu būdu įgyto turto paiešką, identifikavimą ir susigrąžinimą. Lietuva tarp kitų valstybių narių išsiskiria taikomų priemonių gausa, nes yra viena iš nedaugelio kriminalizavusi ir neteisėtą praturtėjimą. Tačiau analizuojant šios nusikalstamos veikos objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius matyti, kad nenustačius specialiojo subjekto ir nepakėlus teisėtoms pajamoms neproporcingo turto vertės ribos, kuri labiau atitiktų šių dienų ekonomines realijas, kyla pavojus pernelyg plačiam normos taikymui, galinčiam pažeisti baudžiamosios teisės *ultima ratio* principą. Be to, normos dispozicijoje neįtvirtinus „įgijimo“ fakto, kyla abejonių dėl teisėkūros aiškumo bei sudaromos prielaidos nustatyti itin ilgus tiriamuosius laikotarpius, kurie galėtų peržengti proporcingumo ribas.

Analizuojant Lietuvoje veikiančią kovos su neteisėtomis pajamomis sistemą, sudarytą iš mokestinių, civilinių ir baudžiamųjų priemonių, matyti, jog ši sistema yra fragmentiška ir tarpusavyje nesuderinta. Praktikoje dažnai dominuoja baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą, užgoždama švelnesnių, nebaudžiamojo pobūdžio priemonių taikymą. Manytina, kad Lietuvos teisinė sistema taptų efektyvesnė, jei, remiantis Vokietijos ir Airijos patirtimi, būtų plačiau taikomos apkaltinamojo nuosprendžio nereikalaujančios procedūros, kurioms, atsižvelgiant į jų teisinę prigimtį, pagrįstai galėtų būti taikomi žemesni įrodinėjimo standartai. Tokiu būdu būtų užtikrinta pusiausvyra tarp turto konfiskavimo efektyvumo ir asmens teisių apsaugos.

Atlikta neteisėto praturtėjimo bylų analizė atskleidė keturias tarpusavyje susijusias praktines problemas – nepakankamą turto identifikavimą, metodinius ūkinės finansinės veiklos tyrimų trūkumus, neaiškią turto vertinimo metodiką ir įtariamųjų pateiktų duomenų nuneigimo sunkumus. Šių problemų sąveika lemia įrodymų patikimumo mažėjimą ir teisinio neapibrėžtumo riziką. Darbo pabaigoje pateikiamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo pasiūlymas, kuriuo siekiama ne tik subalansuoti kovos su neteisėtomis pajamomis priemonių sistemą, bet ir užtikrinti tinkamesnį proporcingumo bei *ultima ratio* principų įgyvendinimą praktikoje.

SUMMARY

Various mechanisms for combating illicit income are being consistently developed within the European Union in order to ensure the effective tracing, identification, and recovery of assets acquired through criminal activity. Among the Member States, Lithuania stands out for the wide range of measures it applies, being one of the few countries to also have criminalised illicit enrichment. However, an analysis of the objective and subjective elements of this offence reveals that, in the absence of a clearly defined special subject and without raising the threshold for the value of assets disproportionate to lawful income, so that it better reflects current economic realities, there is a risk of overly broad application of the norm, which may infringe the *ultima ratio* principle of criminal law. Moreover, since the disposition of the provision does not explicitly establish the fact of “acquisition”, questions arise regarding legislative clarity, creating preconditions for excessively long investigative periods that could exceed the limits of proportionality.

An examination of Lithuania’s system for combating illicit income, which consists of tax, civil, and criminal law measures, shows that the system is fragmented and lacks internal coherence. In practice, criminal liability for illicit enrichment often dominates, overshadowing the application of milder, non-criminal measures. It is argued that the Lithuanian legal framework would become more effective if, following the experience of Germany and Ireland, non-conviction-based procedures were applied more extensively. Given their legal nature, such procedures could justifiably be subject to lower standards of proof, thereby ensuring a proper balance between the effectiveness of asset confiscation and the protection of individual rights.

The analysis of Lithuanian case law on illicit enrichment has revealed four interrelated practical problems: insufficient identification of assets, methodological shortcomings in financial and economic investigations, a lack of clear asset valuation methodology, and difficulties in disproving the data presented by suspects. The interaction of these problems leads to a decrease in the reliability of evidence and increases the risk of legal uncertainty. The thesis concludes by proposing an amendment to Article 189¹ of the Criminal Code of the Republic of Lithuania aimed at achieving a more balanced system of measures against illicit income and ensuring a more effective implementation of the principles of proportionality and *ultima ratio* in practice.

AKADEMINIO SĄŽININGUMO PASIŽADĖJIMAS

Akademinio sąžiningumo pasižadėjimas (studento patvirtinimas elektroniniu būdu)

Studento (-ės) / klausytojo (-jos) vardas, pavardė: Karolina Krisikaitienė

Studijų programa: teisė ir policijos veikla

Studijų dalyko pavadinimas: magistro baigiamasis darbas

Data: 2025 m. gruodžio 17 d.

Akademinio sąžiningumo pasižadėjimas

PASIŽADU šios sesijos metu visas užduotis atlikti sąžiningai ir savarankiškai, nesinaudodamas(-a) jokiais neleistiniais informacijos šaltiniais ar kitų asmenų pagalba, visapusiškai laikydamasis (-si) akademinio sąžiningumo ir studijų rezultatų vertinimo skaidrumo principų.

PATVIRTINU